

INNSAMLING:

Gategutter på kronejakt

Markedsføringseksperter er skeptiske til den omsegripende tendensen til at humanitære organisasjoner inntar gater og torg på jakt etter faddere og støtte-medlemmer.

– Ingen ønsker seg et samfunn hvor man blir forstyret hele tiden, sier kreativ leder i Try Reklamebyrå Kjetil Try.

Side 7

FOTO: GØRIL TRONDSEN

DEBATT:

Behold tusenårs-målene!

Tre ulike debattinnlegg gir varm støtte til FNs tusenårs mål.

Side 24-25

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 3 · 2003

Kosovo mot uavhengighet

Mens serberne i Serbia sørger over sin drepte statsminister, er albanerne i den sørlige provinsen Kosovo mest opptatt av om uavhengigheten vil komme.

Side 14-15

Tusener av barn blir borte i Nord-Uganda

Side 18

Brasils fattige håper på Lula

Side 22

Modigere medier i Mosambik

Side 20

Tsjet-sjenske flykninger under press

Side 12-13

En britisk soldat følger med mens lokale Røde Halvmåne-medarbeidere fjerner liket av en irakisk soldat sør for byen Basra.

FOTO: SCANPIX/EPA/ODD ANDERSEN

Hånd i hånd?

Hjelpearbeidere skeptiske til USA-ledet nødhjelp i Irak etter krigen

■ Norske hjelpeorganisasjoner håper i det lengste at det blir FN som skal lede hjelpearbeidet i Irak etter at Saddam Husseins regime har falt. Men et mer sannsynlig resultat er at USA og det amerikanske forsvarsdepartementet får en helt sentral rolle i hjelpeoperasjonen.

■ Hjelpeorganisasjonene har ulike holdninger til i hvilken grad man kan samarbeide med okkupantmakten USA etter regimets fall. Norsk Folkehjelp er mest avvisende til et samarbeid.

Side 10-11

Foreslår at NORAD innlemmes i UD

■ Uklar rolle- og ansvarsfordeling og for mange lag i beslutningsprosessen preger dagens bistandsbyråkrati, mener en konsulent-gruppe i ECON. Konsulentene ønsker seg et nytt strømlinjeformet bistands-UD der politikk og faglighet smelter sammen til et «kraft-sentrum» for en helhetlig utviklingspolitikk.

■ Men hva gir mest fattigdomsbekjempelse per krone? Et sterkt direktorat som ivaretar fagligheten i nødhjelp, langsiktig bistand og øvrig utviklingspolitikk, mens et slanket utenriksdepartement tar seg av de overordnede policy-spørsmål? Eller et omorganisert Utenriksdepartement bistandsfaglig forsterket av tidligere NORAD-ansatte?

Side 4-6, samt leder side 2

Banken vil redde regnskogen

AV JAMES DOUGLAS OG
DAVID CASSELLS, VERDENSBANKEN

DEBATT

I INNLEGGET «På kollisjonskurs med norsk miljøpolitikk» i Bistandsaktuelt nr. 2/2003 hevder Regnskogsfondets Jan Thomas Odegard at Verdensbankens nye strategi for skog vil fremskynde ødeleggelsen av tropisk regnskog, og at strategien er et tilbakeskritt i forhold til Verdensbankens skogstrategi av 1991. Innlegget vitner om ektefølt engasjement for regnskogen og for menneskene som er avhengig av skogen, et engasjement Verdensbanken deler. Innlegget gir imidlertid et feilaktig bilde av Verdensbankens nye strategi og hva den innebærer.

Verdensbankens vedtok i oktober 2002 en ny strategi og nye operasjonelle retningslinjer for bankens engasjement i skog. Strategien har tre målsettinger, som alle er like viktige:

- En bærekraftig utnyttelse av skogens potensiale til å redusere fattigdom;
- En bedre integrering av skogsforvaltning i den bærekraftige utviklingen av områder og land; og
- beskytte lokale så vel som globale miljøverdier.

DEN NYE strategien erstatter strategien av 1991, som hovedsakelig fokuserte på bevaring samt reduksjon i avskogning. Det bredere fokuset i den nye strategien har sitt utspring blant annet i undersøkelser utført av bankens evalueringsenhet som viste at strategien av 1991 var ineffektiv både med hensyn til å bevare skog og i å skape bærekraftig utvikling. Undersøkelsene viste med tydelighet at Verdensbankens selvpålagte forbud mot å delta i finansieringen av kommersiell hogst i tropisk regnskog *overhodet ikke hadde innvirkning* på hogstomfang, tap av regnskog og miljøødeleggelser. Forbudet i strategien av 1991 gjorde det umulig for banken å engasjere seg i skogsforvaltning i sentrale låntakerland med store tropiske regnskogsområder, nettopp de land hvor Verdensbankens hjelp til forsvarlig forvaltning av skog er viktigst.

A priori beskyttelse av all gjenværende urskog er lett å forsvare (men i liten grad praktisert) i rike land, hvor denne typen skog bare dekker små rester av sitt opprinnelige habitat. Men en slik tilnærming mangler troverdighet i fattige tropiske land med store urørte skogsområder. Disse landene er avhengige av sine naturressurser, og det internasjonale engasjementet for bevaring har knapt mobilisert en brøkdel av de milliarder av kroner som vil være nødvendig hvert år for å gi disse landene muligheten til å frede sine skogsressurser.

FOR Å BISTÅ låntakerlandene i å håndtere utfordringene som ligger i bedre bevaring og forvaltning av skog og tilhørende økosystemer, inneholder Verdensbankens nye operasjonelle retningslinjer for engasjement i skog følgende elementer:

Jan Thomas Odegards innlegg i Bistandsaktuelt nr. 2/2003 gir et feilaktig inntrykk av Verdensbankens regnskogsstrategi, mener artikkelforfatterne.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

debatt

■ Et fokus på skog, i motsetning til de operasjonelle retningslinjene av 1993, som kun fokuserte på skogbruk, altså hva Banken ville eller ikke ville gjøre med hensyn til egne investeringer og lån til skogdrift. Det nye fokuset omfatter alle prosjekter finansiert av Verdensbanken, med potensiell betydning for skog generelt, ikke bare for skogbruk.

■ De nye retningslinjene omfatter *alle* typer skog, i stedet for å fokusere på tropisk regnskog alene. Denne tilnærmingen stemmer overens med prinsippene for skog vedtatt av det internasjonale samfunn på Rio-konferansen for bærekraftig utvikling i 1992 (Rio Forest Principles).

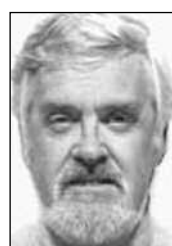
■ De nye retningslinjene erstatter Verdensbankens selvpålagte forbud mot finansiering av kommersiell hogst i tropisk regnskog med mer omfattende og målrettede vilkår for Bankens engasjement. Disse vilkårene krever at sårbare og viktig skog eller sårbare habitat og områder i alle typer skog identifiseres i samtlige land hvor Banken opererer. Videre krever vilkårene at disse skogene eller skogsområdene beskyttes mot alle Verdensbankprosjekter som kan medføre vesentlige endringer i – eller svekkelse av – skog.

■ De nye retningslinjene gir Verdensbanken anledning til å foreta pro-aktive investeringer, og til å støtte opp om forbedret skogsforvaltning og -drift i skog utenfor kritiske og sårbare skogsområder som skal bevares. I motsetning til tidligere retningslinjer, sikrer de nye retningslinjene at Verdensbankens finansiering av hogst begrenses til a) hogstoperasjoner som etterkommer uavhengige sertifiseringsstandarder, eller b) operasjoner hvor låntakerlandet og Verdensbanken blir enige om forpliktende planer for å etterkomme slike standarder innen en gitt tidsramme, så raskt som mulig.

DEN NYE STRATEGIEN og de nye retningslinjene er et resultat av omfattende konsultasjoner med låntakerland, det sivile samfunn og privat sektor over en periode på fem år. Konsultasjonene ble tilrettelagt av IUCN (The World Conservation Union) og indikerte bred støtte til et aktivt Verdensbankengasjement i fremmingen av bærekraftig utvikling av skogsektoren. Etter omfattende diskusjon ble Verdensbankens forslag til ny strategi enstemmig vedtatt av Verdensbankens eksekutivdirektører, som er utnevnt

Den nye strategien setter Verdensbanken i stand til å støtte sine medlemslands innsats for bærekraftig forvaltning av skog.

Les Odegards innlegg på: www.bistandsaktuelt.com

av Verdensbankens 184 medlemsland til å styre Verdensbanken.

Den nye strategien inneholder to sentrale prioriteringer: a) Å sikre bredt nasjonalt eierskap av reformer og investeringer iverksatt med støtte fra Verdensbanken eller andre aktører, b) Å fremme brede partnerskap for bærekraftig bevaring, forvaltning og utvikling av skog. Verdensbankens dialog med låntakerlandene bygger på nasjonale skogsprogrammer i de enkelte land. For å sikre bedre skogsforvaltning oppmuntrer banken også til dialog og partnerskap mellom myndigheter, investorer i privat sektor (begrenset til de som driver forsvarlig hogst) sivil samfunn, samt berørte og interesserte skogsinnvånere og -samfunn.

Å FREMME BÆREKRAFTIG bevaring og utvikling av skog er blant det internasjonale samfunns vanskeligste utfordringer. I de fleste land er skog en sektor hvor næringsinteresser og offentlige verdier kolliderer, og hvor vanskelige avveininger må tas. I land som Papa Ny Guinea, Kambodsja og Kamerun, har Verdensbanken vært aktivt involvert i å fremme mer transparente prosesser for forvaltningsplanlegging og konsesjonsutdeling. Dette har bidratt til å vanskeliggjøre korrupsjon. Selv om mye arbeid gjenstår, har bankens engasjement ført med seg betydelige fordeler. Ikke bare for disse landenes statsfinanser, men også for samfunn avhengige av levende skogsområder i landene.

Verdensbanken er den største enkeltstående finansør av bevaring av biodiversitet i skog. I fjor bidro banken til å sikre verdens hittil største initiativ for bevaring av tropisk skog, Amazon Regional Protected Areas Program (ARPA). Dette initiativet sikrer vernet av over 50 millioner hektar tropisk skog, mer en 1,5 ganger Norges størrelse. Verdensbanken har bidatt til dette verneprojektet i samarbeid med blant annet Verdens naturfond (WWF), den globale miljøfasiliteten GEF, og viktigst av alt, Brasils regjering og Brasils folk. Den nye strategien setter Verdensbanken i stand til på en bedre og mer effektiv måte å støtte sine medlemslands innsats for bærekraftig bevaring og forvaltning av skog, på en måte som bidrar til fattigdomsreduksjon og økonomisk utvikling og samtidig beskytter miljøet.

James Douglas er Forestry Advisor i Verdensbankens avdeling for landbruk og rural utvikling.

David Cassells er Senior Environmental Specialist for Forest Resources i Verdensbankens miljøavdeling.

bistandsaktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 3/03 – 6. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:

Astrid Versto

Redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:

Liv Røhnebak Bjergene
liv.bjergene@norad.no
Silje Berggrav
silbergg@frisurf.no
Gunnar Kopperud
lyngordon@c2i.net
Camilla Solheim
camsol@hotmail.com
Erik Landet
ela@norad.no

Redaksjonsråd:

Øyvind Dahl
Per Schreiner
Tori Tveit
Mariken Vaa

Internett:

www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:

Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:

22 24 20 30

Telefon redaksjon:

22 24 20 40 – 22 24 05 41

E-post redaksjon:

gz@norad.no

Telefon annonser:

22 24 20 40 – 22 24 20 41

E-post annonser:

gz@norad.no

Fax:

22 24 20 66

Design / produksjon:

Odysse reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #5366

Trykk:

Dagblad-Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, NORAD,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.

Fax: 22 24 20 66.

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:

www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Mandag 7. april 2003

Opplag – denne utgave:

12 300 eksemplarer

Prøv et søk i vårt
internett-arkiv.
Her finner du ca. 2000
artikler om bistands-
og utviklingsspørsmål.
www.bistandsaktuelt.com

MÅNEDENS SITAT:

«I must say that I prefer
Robin Cook's approach –
he felt as if he had
no choice to resign,
and did it.»

Joan Short (83), mor til den britiske
bistandsministeren, Clare Short.
Daily Telegraph, 23.3 2003.

UD overtek?

LEIAR

Korleis bør forvaltninga organiserast for å gje best mogeleg bistand til fattige land?

Dei fleste innser at dagens modell med dela forvaltningsansvar mellom Utanriksdepartementet og NORAD ikkje er noka god løysing. Det er vanskeleg å sjå alle tilgjengelege verkemiddel i samanheng når ansvaret er så spreitt. Humanitær bistand ligg hjå utanriksministeren, resten av bistanden under utviklingsministeren. Naudhjelpa og mesteparten av den multilaterale bistanden blir forvalta av UD, mens NORAD tek seg av den langsiktige bilaterale bistandsforvaltninga. Stat-til-stat samarbeidet går gjennom NORAD, men gjeldsletta til dei same landa blir forvalta av UD. Ei slik ansvarsdeling krev omfattande vilje og evne til samordning og ein kan vel med handa på hjarta stille spørsmål ved om det er tilfelle i dag. ECON som har gjennomført den historiske evalueringa, har lagt fram to alternative modellar, men er sjølv overtydd om den eine: Slå saman bistandsforvaltninga og legg den til UD.

Det er mange fordelar med dette. Ein av dei er at ein då vil kunne sjå alle virkemiddel i samanheng. For bistanden er både eit utanrikspolitisk verktøy og eit verktøy i kampen mot fattigdom. ECON legg vekt på at skiljet mellom politikk og forvaltning ikkje er tydeleg lenger. Både UD og NORAD driv med begge delar. Og me veit at det ofte er eit spenningsfelt mellom «det faglege» og «det politiske» i bistandspolitikken.

Det kan til dømes vera ulike vurderingar av kor omfattande samarbeidet med eit land skal vera, avhengig av om ein legg bistandsfaglege vurderingar til grunn, eller tek mest omsyn til politiske prioriteringar. I denne samanhengen kunne konsulentanes andre modell, eit styrka direktorat, vera ei god løysing. Ein slik fagetat ville i større grad halde fokus på det langsiktige utviklingssamarbeidet enn eit stort departement som heile tida må ta omsyn til politiske svingingar både nasjonalt og internasjonalt. Ein sterk fagetat må også forhalde seg til politiske signal og avgjerder, men vil kunne stå friare til å hevde faglege synspunkt enn eit politisk sekretariat vil kunne gjera. Den vil truleg også kunne prioritere forvaltningsmessig oppfylgjing og kontroll med bistanden betre.

NORAD har teke fylgjene av nye utfordringar i utviklingssamarbeidet og har lagt om både strategi og arbeidsformer. Mykje av arbeidet skjer i team med utstrekt fagleg samarbeid på tvers. Denne positive endringa har ECON fanga opp i sin rapport. Uansett kva modell som blir valt til slutt, blir det ei utfordring å ta vare på dei positive erfaringane NORAD har hatt med nye arbeidsformer. Ei dynamisk og meir fleksibel organisering er i alles interesser og vil krevje at det både i UD og i NORAD er vilje til fordomsfri tenking utan å sjå til snevre karriereinteresser.

AVe

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artiklar ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

Etiopias landbruksminister Belay Ejigu innrømmer at regjeringen har gjort for lite for å hindre sult, men ser likevel lyst på fremtiden.

FOTO: ODD IGLEBÆK

– Sulten kan halveres på fem år

rett på sak

HVEM:
Belay Ejigu.

HVA:
Landbruksminister i Etiopia.

HVORFOR:
En ny sultkatastrofe herjer landet.

ADDIS ABEBA (b-a): – Hva som kan gjøres i løpet av de neste fem årene? Antagelig er det mulig å halvere antallet sultende. Forutsetningen er at vi får den effekten av politikken vår som vi håper på, sier Belay Ejigu, fungerende landbruksminister i Etiopias marxistisk-sentralistiske regjering.

• I ETIOPIA:
ODD IGLEBÆK

Landbruksminister Ejigu er optimist, men understreker at det er vanskelig å få til omfattende forbedringer overfor Etiopias om lag 65 millioner innbyggere, hvorav det store flertallet er småbønder. Sult, underernæring og tørke er vanlige fenomener i dette enorme landet på Afrikas Horn, og i år er tørken og sulten verre enn på lenge.

– Tolv år har gått siden den nåværende regjeringen i Etiopia tok over makten. Nå er dere midt i den tredje sultkatastrofen?

– Vi har klart gjort for lite, særlig på landsbygda. Men dette vil vi endre på. Ta for eksempel bruk av vannressurser. Her har vi vært for mye innrettet mot de store prosjekter, som Nilen-vassdraget. Samtidig har vi den situasjonen at 80 prosent av all nedbør i Etiopia renner rett ned i grunnen, uten å bli brukt til noe nyttig på veien. Det vil vi nå gjøre noe med, sier Ejigu.

Vi nevner at mange tjenestemenn, særlig i distriktene, synes tilfeldig og mangelfull politikk er et hovedproblem, ikke minst på provinsnivå. Eksempler er brønner som ikke passer til miljøet, skog som ikke vedlikeholdes, brutte løfter om ny jord til jordløse bønder, mangel på tiltak for å skaffe nye husdyr til nomader som har mistet alt.

Men landbruksministeren vil ikke diskutere dette. Han viser til at ansvaret ligger på et lavere nivå, ute i provinsene. For øvrig mener han at folk «alltid vil klage».

– Hvis vi ser fem år framover i tid, vil Etiopias befolkning fortsatt være ofre for sult, eller hva er det mulig å få til?

– Antagelig er det mulig å halvere antallet sultende. Men det er lettere å øke matproduksjon på nasjonalt nivå enn å redusere sult, i og at med at det siste mest handler om å øke kjøpekraften for den enkelte husholdning. Men jeg tror likevel at det skulle gå an å få til store forbedringer også her. Særlig om vi holder fast på den veien, den strategien, som vi har staket ut, sier han.

Strategien ministeren refererer til kalles «industrialisering gjennom landbruk». Den

ble lansert av EPRDF-regjeringen midt på 1990-tallet. I korthet går den ut på å øke produksjonen i jordbruket. Ressursene som da skapes, skal frigjøres for å bygge opp småindustri og tjenestesektor på landsbygda. Framskrittene skal mer være preget av bit-for-bit endringer, enn av de store sprang.

– Et inntrykk er at mye allment, men lite konkret, har blitt formulert omkring denne strategien?

– Vi har lenge arbeidet med å forbedre innsatsvarer, slikt som såkorn, kunstgjødsel, ugressmidler og annet. Nå er noe av det viktigste utdanning av 30 000 studenter. De skal reise ut til 100 000 bondefamilier, bo sammen med dem, og lære dem om nye vekster, dyrkningsmetoder, osv. Målet er rett og slett å forandre småbøndernes innstillinger og produksjonsmetoder, ja deres måte å tenke på, sier landbruksministeren.

Han understreker at om underernæring skal reduseres, så kan ikke Etiopia fortsette med et landbruk som har sjølforsyning på husholdningsnivå som målsetning. Det må produseres overskudd. Han understreker igjen at han snakker om utvikling med små skritt, og om salg fra bøndene til de lokale markedene.

All jord i Etiopia er eid av staten. Bøndene «låner» den. Fra tid til annen, med 10-15 års mellomrom, har myndigheter foretatt omfordeling av jorda. Det vil si at jorda er blitt «samlet inn», og at den deretter er blitt delt ut på nytt. For bøndene gir dette stor trygghet i forhold til å planlegge. De håper derfor at regjeringen ikke planlegger nye omfordelinger nå.

– Noen justeringer kan nok komme på tale, men generelt har vi ikke planer om omfordelinger. Vi vet at dette skaper uro, sier Belay Ejigu.

– En god del bønder og mange givere mener at dersom jorda privatiseres, at om den kan kjøpes og selges, så vil det ha stor effekt på å økt avkastningen i landbruket?

– Vi tror ikke det. Vi frykter heller at slike endringer vil føre til at mange selger sin mark i dårlige tider, og at de i neste omgang blir uten både jord og arbeid. Med andre at det samlede resultatet heller blir mer sult og underernæring enn det motsatte, sier landbruksminister Belay Ejigu.

Odd Iglebæk er frilansjournalist med spesiell interesse for Afrikas Horn.

Anbefaler kraftig omlegging av bist

Konsulenter mener at fagetaten NORAD bør integreres i Utenriksdepartementet

Dagens bistandsforvaltning har åpenbare mangler og bør omorganiseres, mener en ekspertgruppe. Etter å ha vurdert to alternative nye modeller – én hvor det meste av forvaltningen samles i et styrket NORAD og én hvor NORAD integreres i UD, går gruppen inn for sistnevnte.

FORVALTNING

• ERIK LANDET

Ekspertgruppen, som har bestått av Senter for økonomisk analyse (ECON) i samarbeid med Universalia Management Group i Canada, har i et halvt år arbeidet med historiens første samlede evaluering av bistandsforvaltningen. Evalueringsrapporten feller en hard dom over dagens bistandsforvaltning.

Modellen som gruppen foreslår er basert på den danske, nederlandske og til dels britiske bistandsforvaltningen. Hovedargumentet for å integrere det statlige fagdirektoratet NORAD i UD er at bistanden de siste årene har blitt mer politisert og at det derfor er behov for økt samkjøring av norsk bistand og norsk utviklingspolitikk for øvrig.

– Både på landnivå og i multila-

Kunnskap om nasjonal og internasjonal politikk blir viktigere og viktigere i bistanden, mener ECON-konsulentene. Bildet er fra valgkampen i Nicaragua i 2001.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

terale fora ser vi en sterkere vektlegging av politisk dialog. Dette tilsier at kraftsamlingen av bistanden bør ligge tett opptil der de politiske beslutningene tas, sier leder av evalueringsarbeidet, Per Øyvind Bastøe.

Kunstig skille. Han mener skillet mellom politikk og implementering ikke gjenspeiles i dagens forvaltning.

– Dette skillet er ikke tydelig i dag, og vi ser at det bedrives politikk

og implementering i både UD og NORAD, sier Bastøe.

Han understreker at en integrasjon bare kan lykkes hvis UD gjennomfører en radikal organisasjonsendring.

Bedre samordning må til, mener de ansatte

• ERIK LANDET

De ansatte i bistandsforvaltningen er samstemt i at Norge prioriterer for vidt og at mye tid og ressurser ville vært spart om Utenriksdepartementet og NORAD var bedre koordinert. På andre områder har ansatte i UD og NORAD ulike virkelighetsoppfatninger.

Et av hovedelementene i evalueringsrapporten fra ECON er en spørreundersøkelse som 700 ansatte, fordelt på rundt en tredjedel fra Utenriksdepartementet, NORAD og på utvalgte ambassader, har besvart. Sistnevnte er de såkalte integrerte ambassadene, med ansatte fra både UD og NORAD. UD administrerer fire slike ambassader og NORAD 14.

Undersøkelsen, som er gjennomført av OPINION, inneholder 27 påstander og tre åpne spørsmål om hvordan bistandsforvaltningen i praksis fungerer.

Færre prioriteringer. Et av hovedfunnene i undersøkelsen er at de ansatte mener Norge prioriterer for vidt i dagens utviklingssamarbeid. Samlet mener 73 prosent av de ansatte at færre prioriteringer må til for å skape resultater i utviklingsland, mens 15 prosent er uenig. Holdningene til dette er nesten identiske, enten de ansatte jobber i UD, NORAD eller ved en ambassade.

Videre er det stor enighet om at Norge bør legge større vekt på resultatmåling. Samlet mener hele 83 prosent at man i større grad må vurdere om arbeidet som gjøres har noen effekt i utviklingslandene. Bare ni prosent er uenig.

Uklar arbeidsdeling. Nesten halvparten mener at det i bistandsforvaltningen ikke er noen klar og praktisk deling mellom normative og politiske funksjoner på den ene siden og operativ implementering på den andre. En fjerdedel mener at

dette skillet er godt nok, mens de resterende ikke har noen formening. Ansatte i NORAD og UD mener i større grad enn de ambassadeansatte at delingen ikke er klar nok.

Det samme forholdet kommer til uttrykk på spørsmål om arbeidsdelingen mellom UD, NORAD og ambassadene er klar og tydelig.

55 prosent mener at det ikke er tilfellet, mens 26 prosent synes arbeidsdelingen er klar. Også her er ansatte i Oslo mer kritiske enn de som jobber på ambassadene.

Tungrodd. 52 prosent mener at for mange ledd er involvert før en avgjørelse kan tas. 29 prosent er uenige. Her skiller de ansatte i UD og NORAD lag – 72 prosent av de ansatte på Victoria terrasse synes det er for vanskelig å få tatt avgjørelser, mens rundt halvparten av de ansatte i NORAD mener det. Ambassadenes ansatte er splittet i sitt syn.

Ikke uventet mener ambassadeansatte at så mange beslutninger som mulig bør tas på ambassadenivå. 80 prosent av de ansatte på NORAD-administrerte ambassader ønsker seg mer myndighet.

Samlet vil 58 prosent gi mer makt til ambassadene, mens 29 prosent er imot dette.

Forvirrede utviklingsland. 38 prosent tror at styresmaktene i utviklingslandene blir forvirret over forskjeller i hva Norge mener i bilaterale, multilaterale og andre sammenhenger. Nesten like mange mener at de ikke blir forvirret. Resten er selv forvirret og vet ikke hva de skal svare.

71 prosent av alle ansatte mener mye tid ville vært spart hvis UD og NORAD hadde vært bedre koordinert. Bare 11 prosent er uenig, mens 18 prosent ikke mener noe. På dette området er enigheten stor, samme hvor de spurte jobber.

71 prosent av alle ansatte mener mye tid ville vært spart hvis UD og NORAD var bedre koordinert.

Liten kompetanse. To tredeler mener at klarhet i policy er veldig avhengig av organisatoriske strukturer. 13 prosent er uenig, mens 17 prosent ikke vet hva de mener.

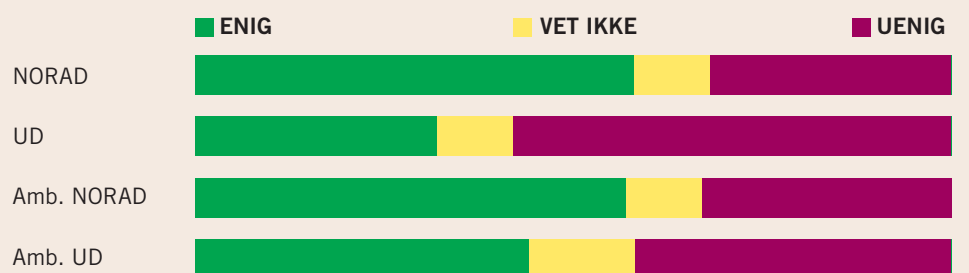
De ansatte i NORAD og UD har ulikt syn på egen kompetanse. 60 prosent av de NORAD-ansatte mener at NORAD har tilstrekkelig kunnskap til å sikre at jobben de gjør er målrettet og tilpasset mottakerlandenes behov. I Utenriksdepartementet er det tvært om. Der mener tilsvarende 60 prosent at kompetansen i UD ikke strekker til.

Det er bare drøyt tre år siden at en arbeidsgruppe i Utenriksdepartementet foreslo å flytte en rekke oppgaver fra UD til NORAD. Nå foreslår ECON istedet å flytte hele NORAD inn i UD.

FAKSIMILE: BISTANDSAKTUELT 9-1999

VI HAR TILSTREKKELIG KUNNSKAP TIL Å SIKRE AT DET VI GJØR ER MÅLRETTET OG TILPASSET MOTTAKERLANDENES BEHOV

VI VIL SPARE MYE TID OM UD OG NORAD VAR BEDRE KOORDINERT

andsforvaltningen

- Det er påkrevd at departementet blir grundig forenklet og fornyer sin struktur og arbeidsformer. Vi anbefaler likevel å beholde dagens system med to ministre, sier Bastøe.

Overlapping. I sitt arbeid har gruppen intervjuet over 200 ansatte i norsk og utenlandsk bistandsforvaltning, ambassader, FN-organisasjoner, finansinstitusjoner og frivillige organisasjoner. 400 ansatte i NORAD, UD, og ved utvalgte ambassader har i tillegg besvart en spørreundersøkelse (se egen sak).

- Våre funn viser at forvaltningen består av høyt engasjerte og flinke medarbeidere, men at arbeidet på flere områder preges av overlapping og fragmentering mellom departementet og NORAD. Denne overlappingen er kostbar og kan føre til at oppgaver faller mellom to stoler - NORAD tror UD tar seg av en sak, mens UD tror NORAD gjør det, sier Bastøe.

Samtidig mener han Norge prioriterer for bredt i utviklingssamarbeidet.

- Norsk bistand sliter med for mange prioriteringer og dagens system har vanskelig for å unngå bred spredning av ressurser og innsats. Dagens deling mellom UD og NORAD fører til at hardt tiltrengt kom-

petanse spres på for mange steder til at den kan være effektivt tilgjengelig der den er påkrevd, sier Bastøe.

Ufokusert. Ifølge rapporten gjenspeiles dette i at det norske utviklingsarbeidet er lite fokusert.

- Norge har internasjonalt tatt mange viktige initiativer, men mangler et sterkt samlendende strategisk fokus som binder sammen alle ledd. Vi ser blant annet at det er lite samspill mellom det som gjøres på landnivå og det som gjøres i FN og andre multilaterale fora, sier Bastøe.

En integrering vil ifølge ekspertgruppen føre til mer tydelighet utad og mer fokuserte ansatte.

På bakgrunn av alle manglene, mener konsulentene det er uaktuelt å fortsette med dagens forvaltningsmodell.

Sterkere ambassader. Norge har i dag 20 såkalte integrerte ambassader, med ansatte fra både UD og NORAD. Ekspertgruppen anbefaler at disse skal få mer ansvar.

- De siste årene har det blitt et klarere fokus på landnivå og de integrerte ambassadene er etter vår mening en riktig vei å gå. Men dagens deling hjemme vanskeliggjør arbeidet til ambassadene fordi det er uklart hvem som har ansvaret hjem-

Jonas Gahr Støre (f.v.), Per Øyvind Bastøe og Leiv Lunde fra ECON vil slå NORAD og Utenriksdepartementet sammen.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Hele evalueringsrapporten ligger ute på www.odin.dep.no/lud

me. Integrasjonen på landnivå bør gjenspeiles på hjemmenivå med samling av bistand og politikk på ett sted. Dette er den eneste måten å forhindre overlapping og fragmentering, sier Bastøe.

Ekspertgruppen mener økt ansvar til ambassadene vil være i tråd med regjeringens generelle modernisering av forvaltningen.

- Ved å øke ambassadenes ansvar, flytter man tjenesteytingen nærmere dem som er brukere av tjenesten, nemlig utviklingslandene, sier Bastøe.

Alternativ modell. Ekspertgruppen har også evaluert muligheten for en modell der all bistandsforvaltning, også nødhjelp, overføres fra departementet til NORAD. Denne modellen er inspirert av hvordan svenskene har organisert sin forvaltning gjennom Sida. Ifølge rapporten er også dette en god modell, som gir mange av de samme mulighetene som et integrert departement vil gi.

- Denne modellen vil være et tydelig grep for å løse problemene evalueringen har påvist i dagens forvaltning. I en slik modell vil UD rendyrke sin politiske rolle mens NORAD rendyrker sin implementerende rolle, sier Bastøe.

Han mener dette vil kunne gi en bedre sammenheng mellom bilateralt og multilateralt arbeid, og ambassadene får et tydelig forankringspunkt.

- Utfordringen vil først og fremst være at koplingen mellom politikk og utviklingsarbeid svekkes ved større distanse mellom politisk ledelse og fagmiljø. En slik løsning vil redusere overlapping og fragmentering, men neppe fjerne dette, sier Bastøe.

NORADs ledelse og fagforeningene ønsker ikke å kommentere forslaget før høringsrunden er avsluttet.

- Mer fattigdomsbekjempelse per krone

Norsk bistandsforvaltning har ingenting å skamme seg over sammenlignet med andre land, fastslår utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson. Likevel mener hun at det er på høy tid å gjennomgå tiltaksapparatet for den helhetlige utviklingspolitikken. Målet er å bidra til en mer effektiv fattigdomsbekjempelse.

• GUNNAR ZACHRISEN

Frafjord Johnson påpeker at ny erkjennelse og nye utfordringer er årsaken til at hun tok initiativ til en bred gjennomgang av hele forvaltningen knyttet til norsk utviklingssinnsats, som et ledd i regjeringens generelle moderniseringsprosjekt.

- Norsk bistandsforvaltning kan vise til hyllemeter med rapporter om gode bistandsprosjekter og -programmer. Men problemet har vært at selv om man i et land kunne vise til en serie vellykkede tiltak på mikroplan, så har ikke det gitt seg utslag i en positiv utvikling på nasjonalt nivå. Det er det mange eksempler på, sier Frafjord Johnson.

Hun viser blant annet til landgjennomgang av utviklingssamarbeidet med Nicaragua og Tanzania.

Et paradoks. - Dette er et paradoks for alle som er engasjert i internasjonalt utviklingsarbeid. Selvsagt kan man ikke forvente at Norges innsats alene skulle bringe noen land ut av fattigdom, men den samlede internasjonale bistanden burde absolutt ha gitt seg utslag i bedre resultater, sier utviklingsministeren.

Hun understreker at bistand bare er én faktor i utviklingsarbeidet. Gjeld, handel, råvarepriser og

oljepris er andre viktige faktorer, i tillegg til godt eller dårlig styresett. I forhold til å understøtte og muligjøre godt styresett understreker hun at også giverne har et ansvar.

En vekker. - Det var en vekker da vi på et tidspunkt oppdaget at Tanzanias finansdepartement - med sine små ressurser - måtte ta imot nesten 2000 utenlandske giverdelegasjoner av ulik type hvert år. At man i tillegg også måtte skrive nesten 10.000 rapporter for å rapportere tilbake på ulike bistandstiltak gjorde ikke saken bedre, sier Frafjord Johnson.

Konklusjonen for de fleste av Tanzanias giverland var at man måtte legge om sin rutiner, herunder å satse på en langt sterkere grad av givervekoordinering og felles innsats på de ulike samfunnssektorer. Omleggingen skjer nå i land etter land, selv om tempoet varierer. Ifølge utviklingsministeren startet denne innsatsen for bedre koordineringen for cirka 6 år siden, og den gir positive resultater.

Utviklingen mot mer budsjettstøtte og bort fra støtte til enkeltprosjekter og over til sektorprogrammer med flere givere er et ledd i den samme trenden innenfor utviklingsarbeidet.

Helhetlig innsats. Trendene innenfor bilateral bistand er bare et knippe av utfordringer som skal takles av en moderne bistandsforvaltning. I tillegg mener Frafjord Johnson at forvaltningen må bygges opp for å kunne gi en mest mulig samordnet norsk innsats og gjennomføring av den helhetlige utviklingspolitikken. I dag mener hun at det for eksempel er for dårlig kunnskapsflyt mellom givere og mellom de som arbeider med bistand på landnivå og de som skal underbygge norsk innsats i FN og utviklingsbanker.

- Vi trenger helt klart et tettere

- Effektivisering betyr ikke nødvendigvis færre ansatte, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson. FOTO: BISTANDSAKTUELT

”

Hvis ambassadene skal gi innspill til arbeidet på multilateralt nivå, trenger vi en kompetanse som kan håndtere det.

Hilde Frafjord Johnson, utviklingsminister

samarbeid mellom giverne både på landnivå, mellom hovedstedene og i forhold til det vi står for i styrerommene i Verdensbanken og i Det internasjonale pengefondet - og i de ulike FN-organisasjonene, sier hun.

Flere landøkonomer. - I et tidligere intervju med Bistandsaktuelt om moderniseringsprosjektet sa du at det var behov for «å styrke den politiske dialogen med samarbeidslandene». Betyr det å overføre folk fra hjemmeadministrasjonen i Oslo og over til ambassadene?

- Jeg sa at vi må styrke vårt landfokus, og det var for øvrig omtrent det eneste signalet jeg ga om en ønsket retning for moderniseringen. Styrke på landnivå er nødvendig for å få dette til. I tillegg sa jeg at det var behov for å styrke Norges muligheter for å markere seg i det internasjonale utviklingsarbeidet, og at det må være en klarere forbindelseslin-

je mellom arbeidet i FN og utviklingsbankene og erfaringene på det bilaterale nivå. Det betyr også at vi har andre kompetansebehov enn før. Hvis ambassadene i større grad skal kunne ha oversikt og gi innspill til arbeidet på multilateralt nivå, trenger vi en kompetanse som kan håndtere det. For eksempel er landøkonomer en yrkesgruppe som jeg mener er altfor dårlig representert på våre utestasjoner.

Umulig å si. - Våre nordiske naboer har valgt å organisere sine bistandsforvaltninger på en annen måte enn Norge. Vil du si at for eksempel den danske måten å organisere seg på gir «mer bistand per krone» enn den norske?

- Det er det helt umulig for meg å si med den informasjon jeg sitter med, og jeg har heller ikke trukket noen endelig konklusjon om hvilken modell som jeg vil støtte. Styregruppen skal bruke tid på å fremme sine anbefalinger overfor politisk ledelse, og har frist til midten av mai. Men det er heller ikke sikkert at prosessen vil gi oss alle svar. I forhold til hvordan man organiserer seg er det jo for øvrig også andre land enn Sverige og Danmark som konsulentene har sett på, og da særlig de britiske og nederlandske modellene.

- Hvor stort er effektiviseringspotensialet i norsk bistand?

- Effektivisering betyr ikke nødvendigvis færre ansatte totalt sett, men et fokus på hvordan man forvalter bistanden på en best mulig måte. Her må man blant annet se på saksbehandlingsprosedyrer. Hvordan bruker vi tiden vår? En økt bruk av elektronisk saksbehandling er et eksempel på at det kan foreligge et stort effektiviseringspotensial, sier utviklingsministeren.

Temaet fortsetter på neste side..

Fortsettelse fra foregående sider...

– Bistand er ikke bare politikk

FORVALTNING

– Høy bistandskompetanse og bistandsfaglighet er elementer som vi ikke må miste. Hvis bistandsforvaltningen utelukkende skal styres av byråkrater som er opptatt av politikk, men som har liten kompetanse på bistandsfaglige, da frykter jeg at man heller barnet ut med badevannet, sier Jan A. Erichsen, tidligere generalsekretær i Kirkens Nødhjelp og medlem av Bistandskommisjonen som i 1995 gikk inn for å styrke NORAD som fagetat.

– Min overbevisning, og som vi i Bistandskommisjonen var enige

om, var at det var behov for et mer helhetlig grep i bistandspolitikken, i den forstand at det både internt i UD og mellom UD og NORAD, måtte bli mindre sprik. Det er et synspunkt jeg fortsatt står for, sier Erichsen som nå er seniorrådgiver i Agderforskning.

Han understreker at det viktigste er å finne en modell der bistandspolitikk og -faglighet kan leve i et godt samspill, samtidig som man, i stigende grad, arbeider tett med lokale strukturer i mottakerlandene.

– Nei til økt politisering

– Jeg er i utgangspunktet positiv til at man vurderer måter for å samkjøre fagkompetansen som finnes i Norge. Men skal bistanden ha noen langsiktig effekt, må man først og fremst ha klare strategier og planer,

Gro Brækken.

sier generalsekretær i Redd Barna, Gro Brækken.

Hun er bekymret for at en økt politisering av norsk bistand vil medføre en mer kortsiktig tankegang som vil gå utover det langsiktige arbeidet.

– Hvis det skjer, kan effektiviseringen man i utgangspunktet ønsket å oppnå ved en integrering og økt politisering slå negativt ut for effekten av bistandsarbeidet, sier hun.

– Integrering innenfor UD

Forutsatt at de ansatte i både NORAD og UD evner å omstille seg, er ECONs forslag et fornuftig forslag, sier sosialøkonomen og konsulent Stein Hansen i en kommentar.

Han mener at det i dagens situasjon, med mer fokus på sektorprogrammer og mindre detaljstyring, virker fornuftig å knytte forvaltningen mest mulig opp mot den politiske beslutningsprosessen.

– Jeg har selv gjort en rekke evalueringer av OECD-lands bistandsvirksomhet og funnet at ulike rutiner og politikk i de forskjellige med-

lemslandene medfører et enormt sløseri med ressursene, både hos bistandsgiverne og i mottakerlandene, sier Hansen.

Han er enig i at ambassadene bør få mer ansvar, men da må disse samtidig få tilført flere ressurser, for eksempel i form av flere landøkonomer.

– Jeg har gjort flere evalueringer av Danida og er relativt imponert over det de får til og hvor rasjonelt de jobber. Også det britiske DFID og Nederland roses internasjonalt, sier Hansen.

– Eget Utviklingsdepartement

– Det er på høy tid å omorganisere bistandsforvaltningen, men jeg ønsker meg primært en annen modell enn det konsulentene har foreslått. Den beste modellen tror jeg ville være et helt nytt Utviklingsdepartement der NORAD trekkes inn for å ivareta den bistandsfaglige landkompetansen, mens politikkkompetansen ivaretas av de ulike utviklingsorienterte og multi-avdelingene i UD, sier NORAGRIC-direktør Ruth Haug i en kommentar til den nye ECON-rapporten om bistandsforvaltningen.

Haug, som leder senter for internasjonale miljø og utviklingsstudier på Ås, mener at det er viktig å få politikkdimensjonen tydeligere inn i en integrert bistands- og utviklingstenkning. Dessuten er hun frust-

trert over dobbeltarbeidet, tregheten og beslutningsvegringen i dagens bistandsforvaltning og den manglende evnen i NORAD til å følge opp politiske føringer, internasjonale konvensjoner og avtaler.

– I dagens modell er det altfor mange lag å trenge igjennom og uklare rolle- og ansvarsfordelinger. Resultatet blir ofte at man ender opp uten evne til å fatte beslutninger.

Av de modeller som er foreslått av ECON mener hun at en modell der NORAD integreres i UD ville være den beste.

– Men samtidig er det viktig å finne løsninger for å beholde de sidene ved NORAD som i dag fungerer bra, for eksempel Bistandsaktuelt, sier Haug.

Ny giv for MUL-import?

Felleskjøpet vil kjøpe fôr i Afrika

Samvirkebedriften Felleskjøpet planlegger import av soya til dyrefôr fra verdens fattigste land (MUL). – Dette kan sende MUL-importen til værs, sier avdelingsdirektør i NORAD Else Berit Eikeland.

• SILJE BERGGRAV

HANDEL

Fra neste sommer kan importen komme i gang, dersom alt går etter planen.

– Vi har bruk for råvarer til kraftfôrproduksjon som ikke kan produseres i Norge. I dag importerer vi blant annet fra Brasil, men med innføringen av nulltoll fra MUL-landene, har disse landene fått en preferanse som gjør dem mer attraktive som importpartner, sier Felleskjøpets Kai Roger Hennem, leder for importprosjektet.

Felleskjøpet er den største leverandøren av driftsmidler til norsk landbruk. Nylig utredet det bondeide selskapet, i samarbeid med Selskapet for Norges Vel, potensialet for import av soya fra Mosambik, Tanzania og Malawi. Utredningen er støttet av NORAD, og viser at mulighetene for import er tilstede, men peker også på betydelige utfordringer.

Store volumer. – Hvis dette kommer i gang, vil importen fra MUL gå rett til værs. Det er første gang vi snakker om import av virkelig store volumer, i motsetning til dagens småleveranser av honningkrukker og håndverksprodukter, sier Else Berit Eikeland, avdelingsdirektør for NORADs avdeling for sivil samfunn og næringsutvikling.

Felleskjøpet er mest interessert i soya-vekster, som i dag knapt dyrkes i de tre aktuelle landene på grunn av manglende etterspørsel. Men rundt 150.000 tonn soya importeres i dag til Norge, og målet er å importere 50.000 av disse tonnene fra MUL-land. Med en kilopris på verdensmarkedet til 1,70 kroner tilsvare sistnevnte om lag 85 millioner kroner.

Til sammenligning importerte Norge i fjor varer fra Tanzania for 30 millioner kroner, fra Mosambik for 0,5 millioner kroner og fra Malawi 1,6 millioner kroner.

Transportkostnader må ned. Prosjektleder Hennem understreker likevel at en rekke utbedringer må være på plass før det kan bli snakk om import av så store volumer.

– I dag er transporten innenlands i utviklingslandene så kostbar at den spiser opp den økonomiske fordelene ved hele tollpreferansen. Men vi vet at det er et enormt potensial i å få ned disse kostnadene – i utbedring av veier, jernbanenett og havner – og det er dette vi må ta tak i, sier Hennem.

Han nevner at siloer for eksport nærmest ikke finnes, og at all håndteringen innenlands skjer med sekk. Felleskjøpet har gjort det klart at det er opp til bistandsaktørene å ta ansvaret for strukturutbedringene, men at selskapet vil bistå med kompetanse og samarbeid.

– For øyeblikket vurderer vi hvilket av de tre landene vi vil bruke som testland for import. Mye forarbeid gjenstår, men vi håper å starte importen neste sommer, og håper at vi i løpet av tre år kan gjøre transportkostnadene så lave at området vi velger kan bli konkurransedyktig også i land som ikke har tollfrihet for MUL, sier Hennem.

Ikke overrasket. Bistandsaktuelt skrev i forrige utgave at importen fra flere av MUL-landene har gått ned, til tross for at det 1. juli i fjor ble innført nulltoll og kvotefrihet.

– Det er ikke overraskende for NORAD at importen ikke har steget siden i fjor. Handel med u-land kan ikke økes ved å fjerne tollrestriksjoner alene. For å få en skikkelig økning av MUL-importen, må vi satse på produktutvikling – på bedre kvalitet og design, og på å hjelpe landene å få i stand kontrollregimer som kan sikre vestens krav til matvaretrygghet, sier Else Berit Eikeland.

I tillegg til samarbeidet med Felleskjøpet, har NORAD innledet samarbeid med Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (HSH), som skal fungere som kontaktorgan mellom norske importører og bedrifter i u-land. Et lignende samarbeid jobber man med å få til i Sverige og Danmark.

– Importøkning fra MUL er ikke noe vi kan ordne på seks måneder. Men tollettsene har fått oss til å sette fokus på at importen skal økes, og på at det krever samarbeid med et bredt spekter av partnere, sier Eikeland.

I dag er soya-vekster en sjelden grøde i Malawi, blant annet på grunn av liten etterspørsel. Men det er det mulig å endre, tror Felleskjøpet og NORAD.

FOTO: ODD IGLEBÆK

FAKTA OM FRISTER

- Fredag 25. april er frist for høringsuttalelser til Styringsgruppen for Moderniseringsprosjektet.
- Fredag 16. mai leverer Styringsgruppen for Moderniseringsprosjektet sin innstilling til politisk ledelse i Utenriksdepartementet.
- Regjeringen vil ta beslutningen om den framtidige organiseringen av bistandsforvaltningen. «En politisk beslutning på basis av tilrådingene vil bli tatt av i løpet av de nærmeste månedene», heter det i en pressemelding fra Utenriksdepartementet.
- Det er opp til regjeringen å organisere sitt apparat, men saken vil også trolig bli lagt fram for Stortinget, f.eks. som del av en melding.

Tusener lar seg verve

...men ekspertene er kritiske til organisasjonenes verving på gata

Tusener av nordmenn har meldt seg som givere til organisasjoner som Redd Barna og Kirkens Nødhjelp etter å ha blitt stanset på gaten. Men ikke alle har sans for vervemetoden. – Organisasjonene taper på sikt, tror kommunikasjonsrådgiver.

• SILJE BERGGRAV

MARKEDSFØRING

Det skal godt gjøres å bevege seg gjennom gatene i Oslo sentrum og andre av Norges største byer uten å bli stanset av en ung, entusiastisk gateverver som gir deg dårlig samvittighet for manglende bidrag til den tredje verden. Ververne er ansatt i salgsselskapet Fundraising-gruppen, men samler inn støtte til ideelle organisasjoner som Redd Barna, Care, Amnesty International og World Wildlife Fund. Siden Fundraising-gruppen etablerte seg i Norge i januar i fjor, har antall gateververe eksplodert.

«Face to face» heter metoden, og har til hensikt å møte potensielle givere på en mer direkte måte enn annonsekampanjer og brev kan oppnå. Tusener av nordmenn har latt seg verve til å gi et månedlig bidrag på 100-300 kroner. Men kommunikasjonsrådgiver Ivar Wigaard er kritisk.

«Blåruss-jippo». – Jeg har ikke sans for denne måten å få inn penger på. Det virker som en blåruss-jippo, der man tror at vellykket gatemarkedsføring av klokker og coca cola kan overføres til humanitære organisasjoner, sier Wigaard, som jobber med å utvikle kommunikasjonsstrategier for næringslivet så vel som for frivillige organisasjoner.

Han tror organisasjonenes om-dømme står på spill, når publikum går lei av stadig å bli stoppet på gaten.

Shanghaies. – Vi blir shanghaiet på følelsesplanet, og presses til å ta stilling til noe som har med følelser å gjøre. Ververne griper inn i vår private sfære. Det er lett å binde seg til et medlemskap man kanskje egentlig ikke ønsker. Har man først blitt fadder, og gir støtte til et levende menneske, er det vanskelig å trekke seg, påpeker Wigaard.

– Er ikke det bra, da?

– Jeg synes ikke hensikten helliger middelet. Jeg tror organisasjonene vil tape på lang sikt, fordi de utfordrer det positive inntrykket folk har av frivillige organisasjoner. Vi vet at de jobber for fine saker, men inntrykket kan lett bli negativt når folk forbinder dem med pågående salgsgimmick vi normalt opplever fra annen type kommersiell virksomhet, sier Wigaard.

Tviler på effekten. Også Kjetil Try i Try Reklamebyrå, tviler på den lang-

”

Ingen ønsker seg et samfunn hvor man blir forstyrret hele tiden.

Kjetil Try, kreativ leder i Try Reklamebyrå

siktige økonomiske gevinsten.

– Den første organisasjonen som startet med gateverving, har sikkert hatt god effekt. Men dette er blitt en ond sirkel, og nå føler alle at de må ut på gaten. Når 19 organisasjoner kriger mot hverandre, er effekten for alle mindre, sier Try.

Også han har problemer med de etiske sidene ved gateverving.

– Personlig synes jeg slik pågående virksomhet er en uting, og jeg er overbevist om at det sliter på folks velvilje overfor veldedige organisasjoner. Det er som med telefonsalg, når det ringer noen for tredje gang under Dagsrevyen, blir jeg så forbanna at det får fram det verste i meg. Organisasjonene har et ansvar for at byen ikke er slik at du møter folk som skal selge deg ting overalt. Ingen ønsker seg et samfunn hvor man blir forstyrret hele tiden, det gjelder like mye selv om formålet er godt, mener Try.

«Unnskyld, har du tid et øyeblikk?» Entusiastiske gateververe jobber i Torggata i Oslo med å verve givere til Redd Barna og andre frivillige organisasjoner.

FOTO: GØRIL TRONDSEN

– Mest positive reaksjoner, sier Redd Barna

Syv tusen nye faddere har Redd Barna hanket inn gjennom gateverving det siste året. – Det er et resultat vi ellers bare ville klart gjennom en påkostet TV-kampanje, sier assisterende generalsekretær i Redd Barna, Tove Romsaas Wang.

Hun medgir likevel at gateverving kan ha problematiske sider.

– Alle rekrutteringsformer har fordeler og ulemper. Telefonsalg driver vi ikke med, og gateverving er vesentlig billigere enn husstandsutsendinger og andre måter å rekruttere faddere på. Vi har hatt noen tilbakemeldinger fra enkeltpersoner som har ment at ververne har vært for pågående, men reaksjonene har vært overveiende positive, sier Romsaas Wang.

Hun viser til en web-undersøkelse der 80 prosent av de spurte oppfattet gateverving som en positiv måte å møte Redd Barna på. Undersøkelsen omfattet riktignok folk som selv hadde latt seg verve.

Egen briefing. Romsaas Wang understreker at Redd Barna selv er med på briefingene av gatevervene, og at man er opptatt av å følge opp ververne for å unngå at de bruker

for offensive metoder. Om denne rekrutteringsformen er et utslag av den økte konkurransen mellom organisasjonene, svarer hun ikke direkte på.

– Vi tror at vi har hatt en fordel ved at vi var tidligere på gata enn andre organisasjoner, men ser nå at det tetner seg til. Det er klart at man kommer til et metningspunkt, det kan ikke bare øke på med nye organisasjoner. Gateverving har hatt positive resultater for Redd Barna også i Danmark og Sverige, men vi er stadig på jakt etter nye metoder for å skaffe mer penger til arbeidet vårt. Jo mer penger vi klarer å samle inn, jo flere barn kan vi hjelpe, sier Romsaas Wang.

KN vurderer ny avtale. Aftenposten har tidligere satt fokus på hvor mye av faddernes bidrag som går i lomma til Fundraising-gruppen. De første 500-800 kronene som betales inn per giver, tar salgsselskapet for vervejobben, men Romsaas Wang påpeker at dette er vesentlig mindre enn ved andre former for innsamling av midler. Redd Barna har en avtale med Fundraising-gruppen ut 2003, men ser ikke bort fra at man vil bru-

”

Jo mer penger vi klarer å samle inn, jo flere barn kan vi hjelpe.

Tove Romsaas Wang, assisterende generalsekretær i Redd Barna.

ke gateververe to-tre år til.

Kirkens Nødhjelp brukte Fundraising-gruppen til verving av faste givere i 2002, men har foreløpig ikke utvidet avtalen for 2003.

– Generelt var vi godt fornøyd med denne verveaktiviteten. Det er en trygg metode, fordi vi visste kostnadene på forhånd, og var blitt lovet at et visst antall givere skulle verves. Sånn sett er metoden sikrere enn for eksempel annonsering, sier seksjonsleder for Kirkens Nødhjelps markedsavdeling, Magne Hågan.

De fikk over 4000 nye givere gjennom gateverving.

Til vurdering. Organisasjonen har nå oppe til vurdering om de skal satse på en ny avtale med Fundraising-gruppen.

– Vi ser blant annet på hvor stort frafall vi har hatt av givere som er blitt vervet på gaten. Vi er også fullt klar over at dette er en verveform som bare fungerer en viss tid. Da vi startet med gateverving, var vi blant de aller første organisasjonene, og var ingen dominerende del av gatebildet. Med det volumet vi nå har fått, har jeg absolutt forståelse for at noen kan være kritiske, sier Hågan.

Fem på gata i Torggata i Oslo

– Hva synes du om å bli stanset på gaten av organisasjoner som vil verve givere og faddere?

André Placht (52), frilansfotograf

– Jeg går sjelden i byen, og har ikke opplevd å bli stoppet så ofte. Jeg synes det er helt i orden å oppfordres til å gi. Spesielt i disse dager, når verdens tragedier kommer så tett innpå oss.

Morten Skaret (24), rocker

– Jeg synes det er litt slitsomt, selv om jeg er fadder selv i Plan. Jeg tror folk opplever det som negativt å bli stanset hele tiden, selv om de fleste sikkert har forståelse for at organisasjonene må være så offensive.

Ottar Moe (26), rocker

– Jeg synes det er veldig slitsomt. Det er kjipt å måtte avvise dem hele tiden, når jeg egentlig synes formålet er bra. Jeg tenker at de som verver, også må oppleve det som leit å bli avvist så mye. Men dessverre har jeg ikke penger å gi til Redd Barna hver måned.

Unn Jeanette Asakskogen (23), bartender

– Det er altfor mye av dette, altfor mange organisasjoner. De burde spre seg litt mer. Noen gater er det umulig å gå i, det står folk i røde og hvite vester på hvert hjørne. Jeg har nok blitt mer bevisst på hva organisasjonene driver med, selv om jeg ikke har latt meg verve ennå. Jeg pleier å si på fransk at jeg ikke snakker norsk.

Ann Dahl

– Verve-metoden har jeg ingen problemer med, men jeg synes det er tragisk at man må bruke fadderordninger for å samle inn penger. Det løser ikke fattigdomsprobleme, i en verden der ti prosent av befolkningen eier 90 prosent av ressursene.

– Norfund må ta mer risiko

Kritisk evalueringsrapport om statlig investeringsfond for fattige land

Norfund er en viktig bistandskanal, men bør i større grad fokusere på få og mer risikofylte prosjekter i verdens fattigste land, hevder en ny evalueringsrapport. Ledelsen i fondet avviser at en kursendring må til.

INVESTERINGER

• ERIK LANDET

Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland, Norfund, forvalter i år 1,7 milliarder kroner. Ifølge evalueringsrapporten er pengene spredt til for mange land.

– En geografisk spredning innebærer også at risikoen for tap spres, men fondet fremstår samtidig som en ren porteføljeforvalter. I stedet for å lete etter suksessbedrifter, som er med på å minske risikoen, bør fondet gå inn for å skape suksesser. Vi anbefaler derfor at Norfund går inn som en mer aktiv eier med færre engasjementer, sier leder av evalueringsarbeidet, Bjørne Grimsrud ved Fafo Institutt for Arbeidslivs- og Velferdsforskning (Fafo).

Risikøkning. Rapporten, som Fafo har utarbeidet i samarbeid med konsulentfirmaet Nordic Consulting Group på oppdrag fra Utenriksdepartementet, antyder at de langsiktige politiske retningslinjene er grunnen til de spredte investeringene. Retningslinjene fastslår at fondet på sikt skal opprettholdes gjennom egen avkastning.

– De politiske målsettingene med Norfund spriker mellom størst mulig andel av investeringene i de fattigste landene og en god avkastning på kapitalen i forhold til alternative investeringer globalt. Vi anbefaler at Utenriksdepartementet vektlegger det første målet sterkere og at avkastningsmålet må være i forhold til alternative investeringer i de fattigste landene. Landrisikoen ved å operere slik bør departementet ta, sier Grimsrud.

Mer MUL. Ifølge rapporten har Norfund i dag plassert penger i mer enn 30 land i Afrika, Sørøst-Europa, Sør-Amerika og Asia.

– Vi stiller spørsmål ved nytten av å investere i land på Balkan, Sør-Amerika og i andre land som defineres som mellominntektsland. I stedet bør fondet fokusere på regioner med mange minst utviklede land (MUL), og hvor risikoen er høyest. Ved å investere i disse landene bør man ikke ha forventninger om avkastning etter norsk målestokk. Målet bør være å skaffe resultater som ligger over den generelle økonomiske utviklingen i disse landene. Meningen med Norfund er tross alt å skape lokal økonomisk utvikling, sier Grimsrud.

Han innser at økt innretting mot MUL er et sjansespill.

– Investeringer i MUL kan gi en ugunstig avkastning. Vi mener likevel at dette vil være en riktig gambling ut ifra bistandsfaglige vurderinger, og uten at kravet til lønnsom drift slakkes. Norfund har da også som målsetting at en tredel av midlene skal gå til MUL. I dag er 25 til 30 prosent investert i MUL. Skal målsettingen nås, må strategien endres, sier Grimsrud.

Fra 2002 har ikke Norfund vært nødt til å investere sammen med

Norfund opererer både gjennom fond og direkte investeringer. På Filippinene har Norfund investert direkte i bioteknologiselskapet BioNor, som driver med oppdrett av den tropiske fisken tilapia.

FOTO: NORFUND

”
Vi stiller spørsmål ved nytten av å investere i land på Balkan, Sør-Amerika og i andre land som defineres som mellominntektsland.

Bjørne Grimsrud, Fafo-forsker og evalueringskonsulent.

norske bedrifter.

– Interessen fra norsk industri er mindre enn ventet. Dette skyldes en korrekt vurdering fra industrien om at dette er markeder som i dag ikke er interessante nok. Det ville være naturlig at et fond i Oslo i større grad koples opp mot norsk industri, men samtidig er det riktig at dette ikke skal være noen forutsetning for fondet, sier Grimsrud.

Evalueringsrapporten gir Norfund honnør for å ha opprettet enkelte selskaper med andre investorer.

– Generelt ser vi at tilsvarende fond i utlandet konsentrerer seg om færre prosjekter. Vi mener Norfund har gjort noen riktige strategiske valg gjennom opprettelse av investeringsfondet Aureos sammen med britiske CDC Capital Partners og kraft-investeringselskapet SN Power sammen med Statkraft, sier Grimsrud.

Viktig bistandsform. Tross klare anbefalinger om å endre kursen, konkluderer rapporten med at Norfund er en viktig bistandskanal.

– Det er ikke mangel på kapital, verken i givrelandene eller lokalt i utviklingslandene, som er problemet, men en grunnleggende mangel på industriell kompetanse. Hvis man skal bygge opp industrien i utviklingsland krever dette kompetanseoverføring fra næringslivsfolk og læring gjennom kommersielle forbindelser. Offentlig gavebistand kanalisert gjennom et offentlig byråkrati kan ikke formidle denne type læring. Derfor mener vi at Norfund er et nytt og viktig tilleggsmiddel i norsk bistand, sier Grimsrud.

Han fremholder likevel at det er for tidlig å konkludere om fondet bidrar til fattigdomsreduksjon.

– Fondet har bare vært operativt i fem år, og hoveddelen av investeringene har blitt gjennomført de siste par årene. Effekten i form av fat-

tigdomsreduksjon vil først være målbar på et senere stadium. Men mange riktige valg er tatt for å kunne oppnå en effekt, sier Grimsrud.

Avviser forslag. Administrerende direktør i Norfund, Per Emil Lindøe, mener forslagene i rapporten kan være nyttige innspill med tanke på forbedring, men er uenig i flere av konklusjonene.

– Hovedkonklusjonen i rapporten er meget positiv, og det er viktig for oss at rapporten er enig i de hovedstrategier som er fulgt. Noen forslag er imidlertid av en mer akademisk art og trekker etter vår mening en del konklusjoner på et noe tynt grunnlag, blant annet utsagnet om at vi har investert for spredt. Fokusering og konsentrasjon er en del av Norfunds strategi. Naturlig nok vil Norfund i oppstarten få et noe spredt investeringsmønster. Reelt har Norfund investert i 10 til 15 land, sier Lindøe.

Han avviser at Norfund bevisst ønsker å spre risikoen.

– Rapporten sammenligner våre investeringer i lokale investeringsfond med porteføljeinvesteringer som gjøres for å oppnå risikospredning. Dette er feil. Vårt mål er å foreta flest mulige investeringer. Lokale investeringsfond er et meget effektivt og viktig redskap for å oppnå dette, sier Lindøe.

Reduserer fattigdom. Lindøe har liten forståelse for forslaget om at Norfund mer aktivt skal skape bedrifter, og sier fondet tvert om skal utvide sin rolle som investor.

– Vi tror ikke det er en riktig utvikling at vi i større grad bør være gründer. Det er viktig at all næringsvirksomhet er fundert på gode og levedyktige forretningsplaner med kommersiell drivkraft og eierskap. Norfund skal videreutvikle sin rolle som investor. Imidlertid ønsker vi å utnytte vårt nettverk gjennom

Aureos Capital i mer enn 10 land til samfinansiering på bedriftsnivå, sier Lindøe.

Han er ikke i tvil om at Norfund bidrar til å redusere fattigdom.

– Investeringer i privat næringsvirksomhet er langsiktig, men lønnsomme bedrifter skaper arbeidsplasser. I løpet av våre fem første år har våre investeringer skapt et betydelig antall arbeidsplasser. Dette bidrar til fattigdomsreduksjon, sier Lindøe.

Satser regionalt. Også Lindøe ønsker å satse mer på MUL, men synes ikke Norfund bør skamme seg over dagens innsats i de minst utviklede landene.

– Norfund har høyere andel av sine investeringer i MUL-land enn de fleste tilsvarende investeringselskaper. Den største direkteinvesteringen vi har gjort er i Bangladesh. Våre investeringer i lokale investeringsfond dekker ofte en region med både MUL og andre land. Regional satsning er ofte en forutsetning for levedyktige bedrifter. At vi også investerer i mellominntektsland, hvor mange av samarbeidslandene til norsk utviklingsamarbeid befinner seg, er naturlig og svært viktig for utvikling av en levedyktig privat sektor i disse landene, sier Lindøe.

NORFUND

- Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland, Norfund, ble opprettet av Stortinget ved lov i 1996 og har vært operativt siden 1998.
- Fondet mottar alle sine bevilgninger over bistandsbudsjettet og forvalter i dag 1,7 milliarder kroner.
- Norfund har 22 ansatte og et regjeringsoppnevnt styre.

Ikke penger til nye avtaler

Fredskorpset brukte i fjor 50 mill. kroner mer enn budsjettet

Fredskorpset inngikk så mange avtaler i fjor at de ikke har anledning til å inngå nye i år, bekrefter styreleder Ragnar Kleiven i Fredskorpset.

FREDSKORPSET

• CAMILLA SOLHEIM
Fredskorpset hadde i sitt budsjett for 2002 estimert 87,5 millioner til kostnader, men ved årets slutt viste utgiftsposten 139,2 millioner kroner. Reelt sett utbetalte Fredskorpset 88,2 millioner kroner i fjor, altså en liten økning fra budsjettet. Både styreleder Ragnar Kleiven og generalsekretær Tor Elden avdramatiserer pengebruken.

Ikke overforbruk. – Vi har så absolutt full styring og kontroll med økonomien, noe som for eksempel uttrykkes ved «plettfrie» attester fra Riksrevisjonen fra 2000 og 2001. At verdien av inngåtte avtaler i et gitt år er større enn utbetalingen er ikke «overforbruk», men uttrykker at vi inngår avtaler med flerårige forpliktelser, der bare en del av beløpet kommer til utbetaling samme år som avtalen inngås, mens resten bokføres som forpliktelse for kommende år, opplyser generalsekretær Tor Elden. Han viser til at tilskuddet deles opp for å øke kontrollen med at partnertilskuddene forvaltes etter hensikten, og dette er en arbeidsmåte som er nedfelt i økonomiinstruks fra UD.

Fjorårets regnskap viser at de nye samarbeidsavtalene som ble inngått i 2002 hadde en verdi på

FREDSKORPSET

■ Det «nye» Fredskorpset legger til rette for at bedrifter, offentlige virksomheter, institusjoner, organisasjoner og vennskapsgrupper i nord og sør kan utveksle personell.

■ Totalt er det undertegnet 73 samarbeidsavtaler mellom Fredskorpset og partnere i nord og sør. Totalt antall deltakere i 2001 og 2002 er 536. 220 fra nord til sør, 198 fra sør til nord og 118 fra sør til sør.

■ De fleste deltakerne arbeider innen media. Så følger utdanning/forskning, næringsliv og tradisjonell bistand.

Kilde:
Fredskorpset, årsrapport 2002.

Grafisk designer ved Risør-bedriften Sørvis Presse og Kommunikasjon Heidi Nylund (tidligere fredskorpser i Bangladesh) og journalistene Lizzie Nyirenda fra Malawi og Sylvia Juuko fra Uganda er blant de som har prøvd utvekslingsordningene i det nye Fredskorpset. FOTO: SØRVIS

106,1 millioner kroner, mens utbetalingene til dette formålet var på 58,1 millioner.

– Dette er logikken i vår måte å arbeide på. Gjennom samarbeidsavtalene forplikter vi oss til å støtte partnerne våre gjennom tre-fem år, sier styreleder Ragnar Kleiven.

Lang kø. Generalsekretær Tor Elden er svært fornøyd med fjorårets mange avtaler og den store interessen Fredskorpset møter. Men til tross for at bevilgningen fra Utenriksdepartementet økte fra 83 millioner kroner i 2002 til 120 millioner kroner i 2003 vil det ikke føre til en strøm av nye avtaler i år.

– Det er et lite skår i gleden, og det er at vi ikke kan imøtekomme alle som ønsker avtale med oss. I dag må flere stå i kø, og vi arbeider for å holde deres entusiasme ved like. I øyeblikket har vi ikke rom for å føre nye initiativ fram til avtaler, sier Elden. Kleiven deler denne oppfatningen.

– 2003 blir betydelig tøffere enn vi hadde tenkt. Vi hadde bedt om 168 millioner kroner, og fikk 120 millioner. Det betyr at vi har kuttet ned på antall deltakere. I stedet for at en partner sender ut fire-åtte deltakere, blir det sendt ut to-fire deltakere i neste utveksling. Vi har også lagt inn en ventepause på fire-seks måneder mellom hver utsendelse av

deltakere, sier Kleiven. Elden opplyser også at Fredskorpset har sterkt tonet ned markedsføringen av utvekslingsprogrammet.

Bredt tilfang. Årsrapporten fra 2002 viser stor spredning i hvilken del av samfunnet og hvilke profesjoner fredskorpsdeltakerne kommer fra.

– Jeg føler at vi har fått til det mangfoldet og den bredden vi skulle ha. Vi favner bredt, både i forhold til sektor, profesjon og geografi, sier Elden.

Statistikken viser at noen flere menn enn kvinner deltar, mens 60 prosent av alle deltakerne rekrutteres i sør. Den gjennomsnittlige fredskorpsdeltakeren er 29 år og nylig ferdig med utdannelsen.

Spent. De første Fredskorps-deltakerne ble sendt ut i 2000 og i år vil en rekke av dem være tilbake i hjemlandet. Fredskorps-ledelsen er spent på hvilke ringvirkninger den pålagte informasjonsdelingen vil ha.

– Noe av det nye med dette Fredskorpset er at deltakerne skal informere om hva de har opplevd når de kommer hjem. Oppholdet skal ikke bli en egotripp, men deltakerne forplikter seg til å spre sin nye kunnskap. Denne biten vil vi i år sette ekstra fokus og trøkk på, sier Elden.

– Sammen med Utenriksdepartementet skal vi bruke 2003 til å utrede hvordan FK Senior skal legges opp. Forhåpentligvis starter vi opp i 2004. Det er foreløpig vanskelig å si eksakt hvordan det blir, men vi har ingen planer om å gjeninnføre den gamle NORAD-eksperten, sier Tor Elden. Han understreker at FK Senior vil bli smidd over samme lest som de andre fredskorpsprogrammene.

– Hvordan planlegger dere å unngå eksperten?

– Seniorene er rik på livserfaring og kompetanse. Vi ønsker at han eller hun skal være en bakspiller for ledere i Sør, samtidig som vi skal akseptere å få hit ledere fra Sør.

”

I år må flere stå i kø, og vi arbeider for å holde deres entusiasme ved like.

Tor Elden, generalsekretær i Fredskorpset.

”

Forhåpentligvis starter vi opp i 2004.

Tor Elden, generalsekretær i Fredskorpset.

Fredskorpset tar «eldrebølgen» på alvor

• CAMILLA SOLHEIM
Fredskorpset planlegger nå å slippe seniorerne til. – Vi skal ikke gjeninnføre den gamle NORAD-eksperten, lover generalsekretær Tor Elden.

Da det «gamle» Fredskorpset ble offisielt lagt ned i 1999 hadde det i flere år vært diskusjoner omkring opplegget. Siden begynnelsen av 1960-tallet hadde norske ungdommer i solidaritetens navn reist til for å hjelpe mennesker i utviklingslandene, men etter hvert var gjennomsnittsalderen over 40 år.

I 2000 ble det «nye» Fredskorpset startet – som et utvekslingsprogram mellom nord og sør, og sør og sør – og der alderen for å delta var mellom 22 og 35 år.

I fjor ble Fredskorpset Ung lansert for ungdom mellom 18 og 25 år. Nå er sekretariatet i full gang med å planlegge de gamles inntreden som statsminister Kjell Magne Bondevik pekte på i sin nyttårstale.

– Når dette (Fredskorpset Ung, red.anm.) er vel etablert vil de med mer livserfaring og kompetanse få sjansen. Neste steg er nemlig opprettelsen av Fredskorpset Senior, som skal åpne for tjeneste for dem som er eldre enn i det vanlige fredskorpset, sa Bondevik.

Samme lest. Elden er svært glad for regjeringens omfavning av Fredskorpset Senior, og gleder seg til å invitere deltakere.

notiser

Flom tok strømmen i Malawi

Naturulykkene som rammer Malawi, synes ikke å ta noen ende. Etter en svært god regntid ble det største kraftverket i Malawi skadet av flom, og landet har nå bare 45 prosent av den elektriske kraften det trenger.

Elektrisitetverket regner med at det vil ta opp til åtte måneder før kraftverket produserer med full kapasitet. Hele landet er nå under strømsrasjonering, som betyr at elektrisiteten er borte i ulike bydel og småbyer om lag halvparten av tiden. For en allerede sterkt presset industri byr dette på nye problemer. Det er likevel blitt opplyst at tobakksforedlingen vil bli unntatt fra rasjoneringen. Tobakkseksporten står for om lag to tredeler av Malawis eksportinntekter.

Angola markerer ett år med fred

Titusener av mennesker samlet seg nylig på sportsstadion i Angolas hovedstad Luanda for å markere ettårsdagen for fredsavtalen mellom regjeringen og den angolanske opprørsstyrken Unita. En gudstjeneste ble avholdt på stadion, der president Jose Eduardo dos Santos og myndighetsrepresentanter, politikere og kirkeledere var tilstede.

Ett minutt stillhet ble avholdt til minne om krigens ofre. Det anslås at 500.000 mennesker ble drept og at titusener ble sendt på flukt i løpet av den 27 år lange borgerkrigen.

– Dette er en fantastisk dag. Nå har vi fred. Vi har kjempet så lenge for dette, og takket være Gud har vi fred. Angola har forandret seg veldig siden fredsavtalen, sa en kvinne ved navn Hortense til BBC News Online.

Flom gjorde 15.000 husløse i Mosambik

Rundt 15.000 mosambikere er gjort husløse og lever nå under åpen himmel og med stort behov for matrasjoner, medisiner og tepper, etter å ha blitt utsatt for flomregn i den sentrale havnebyen Beira, melder BBC News Online. Myndighetene i Beira sier dårlige avløp er årsaken til at mange hus fortsatt står under vann, men at man forsøker å skaffe midlertidig innlosjering til de flomrammede.

Minst tre mennesker døde i stormværet, som feide med seg eller oversvømmet mer enn 3000 hus, ifølge Beiras ordfører Chivavisse Muchangage. Noen steder, som på skoler og butikkverandaer der mange mennesker har søkt ly, er det mangel på drikkevann og elendige sanitærforhold, og det fryktes at sykdommer vil bryte ut.

Spillet om nødhjelpen

USA ønsker full kontroll over hjelpearbeidet etter Saddams fall

Spillet om nødhjelpen og støtten til gjenoppbygging av Irak etter krigens slutt er allerede i full gang. Mens USA ønsker full kontroll over hjelpearbeidet etter Saddam Hussein fall, presser EU på for å få FN til å lede hjelpearbeidet.

IRAK

• GUNNAR KOPPERUD

Viseforsvarsminister Paul D. Wolfowitz sa i ulike intervjuer søndag 6. april at USAs mål er «en lovlig valgt regjering av irakere som representerer det irakske folk». Men først skal Irak styres av en administrasjon under ledelse av en tidligere amerikansk general. Ifølge viseforsvarsministeren er en slik modell nødvendig for å få inn mat, medisiner, gjenopprette strømforsyninger og lignende «allerede fra dag én».

Medlemmene av denne administrasjonen er allerede valgt ut og organisasjonsmessig underlagt kontoret for gjenoppbygging og humanitær assistanse (ORHA) i det amerikanske forsvarsdepartementet. Administrasjonen skal la det irakske byråkratiet bli sittende, mens man samtidig trekker inn eksil-irakere. I perioden mellom den amerikanske Irak-administrasjonen og «en demokratisk valgt regjering» tenker man seg en interim-regjering bestående av eksil-irakere og irakere bosatt i landet.

Politisk modell? Forsker Henrik Thune ved Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) regner med at den sivile amerikanske administrasjonen blir sittende noen måneder, men neppe mer enn et drøyt halvår, mens krigen avsluttes og landet sta-

biliseres. – Etter det har ikke amerikanerne noen planer klare som vi kjenner til, og det er dessuten uenighet internt i USA, sier han.

– Et svært viktig spørsmål er nå hvilken politiske modell som skal legges på Irak. Hvem representerer hvilke krefter og miljøer? Shia-mus-

limenes politiske organisasjoner, som representerer opptil 60 prosent av befolkningen, er for eksempel uhyre skeptiske til USA, mens

Det vil ta tid for vestlige land å gjenvinne tillit i Irak, etter det militære felttoget. De humanitære hjelpeorganisasjonene frykter konsekvensene dersom hjelpearbeidet blir styrt av en amerikansk administrasjon.

FOTO: SCANPIX/EPA/BRUCE ADAMS

Norske hjelpeorganisasjoner splittet i synet på amerikansk kommando

Norske hjelpeorganisasjoner er innbyrdes uenige i synet på hvordan de skal forholde seg til en amerikansk ledelse av nødhjelpen til Irak etter Saddam-regimets fall. Vi har stilt dem tre spørsmål:

IRAK

Vil dere arbeide under amerikansk kommando, vil dere samarbeide med den amerikanske okkuperende – og kan det tenkes forhold der dere trekker dere ut i protest?

– Det er ikke mulig for oss å arbeide under forhold der amerikanerne bestemmer slik at det er deres og ikke våre egne prioriteringer som ligger til grunn for vårt arbeid, sier utenlandssjef Nils A. Røhne i Norsk Folkehjelp. – Vi ser for oss en modell for Irak der FN har en så avgjørende rolle i nødhjelp og gjenoppbygging at FN godtar betingelsene. Den unilateralsismen som førte til krigen må ikke få fortsette inn i nødhjelpsfasen når Irak skal gjenoppbygges.

– Vil dere samarbeide med en amerikansk okkuperende?

– For oss er det en forutsetning at det finnes et sivilt samfunn vi kan samarbeide med. I de palestinske områdene ville vi aldri godta at de israelske okkuperende forsøkte å

fortelle oss hvordan vi skal arbeide. Det er heller ikke aktuelt å la amerikanerne fortelle oss hvordan vi skal arbeide i Irak, sier Røhne.

Han viser også til Sør-Sudan, der Norsk Folkehjelp i alle år har latt være å slutte seg til FN-paraplyen Operation Lifeline Sudan (OLS) nettopp fordi organisasjonen mener at regimet i Khartoum har for stor innflytelse på hvilke områder OLS kan yte hjelp til.

– Kan det tenkes forhold der dere trekker dere ut i protest?

– Så absolutt – for eksempel at USA lar politiske hensyn gå foran humanitære, sier utenlandssjef Nils A. Røhne i Norsk Folkehjelp.

Kirkens Nødhjelp pragmatisk. Kirkens Nødhjelp svarer slik på spørsmålet om å arbeide under amerikanske kommando:

– Det vi nå fokuserer på er å støtte arbeidet for at FN skal sitte i førersetet både når det gjelder humanitær bistand og gjenoppbygging, sier generalsekretær Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp. – Spørsmålet går for øvrig rett inn i debatten mellom EU og USA om hvem som skal lede gjenoppbyggingen av Irak, og der venter vi at Norge er helt entydig og tydelig – det skal være FN.

– Og hvis det ikke blir FN, i hvert fall ikke i første omgang?

– Da må vi se på situasjonen, og se hvilke muligheter vi har for å arbeide i solidaritet med sivilbefolkningen, uten innblanding.

– Vil dere samarbeide med en amerikansk okkuperende?

– Som ikke-statlig hjelpeorganisasjon har vi den muligheten. Den amerikansk-britiske okkupasjonsmakten må selvfølgelig ta ansvaret for sivilbefolkningens sikkerhet, og gi FN uavhengig og tydelig rom for å ta ansvar for nødhjelp og gjenoppbygging, både politisk og økonomisk. Jeg tror også at det er større muligheter for å påvirke en amerikansk-britisk okkupasjonsmakt enn mange andre politiske styringsmakter, sier Sommerfeldt.

På spørsmål om det kan tenkes forhold der organisasjonen trekker seg ut i protest svarer Atle Sommerfeldt:

– Der har Kirkens Nødhjelp veldig høy terskel. Vi er pragmatiske, og har inngått avtaler med flere ikke-akseptable regimer, som for eksempel både det irakske og det nordkoreanske. Dette er ikke på noen måte uproblematisk, og det er viktig å understreke at en samarbeidssavtale betyr erkjennelse av maktforhold, ikke anerkjennelse av maktens etiske eller politiske. I spørsmål om å trekke seg ut i protest er det viktig å sammenlikne den virkning

dette har på makten og hvilken virkning den har på bakken, sier generalsekretær Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp.

Uavhengig Røde Kors. For Norges Røde Kors er det ikke spørsmål om å arbeide under amerikansk kommando:

– Å arbeide under amerikansk kommando er uaktelt. Men så lenge vi får arbeide uavhengig, i henhold til Røde Kors' grunnleggende prinsipp, søker vi samarbeid med enhver de facto makt, sier informasjonssjef Herborg Bryn i Norges Røde Kors. – Slik det er nå har vi avtale med de stridende parter i Irak, som sikrer vår rett til å hjelpe sivilbefolkningen og besøke krigsfanger.

– Vil dere samarbeide med en amerikansk okkuperende?

– Genèvekonvensjonene forutsetter faktisk at en okkuperende samarbeider med oss. Ifølge den 4. Genèvekonvensjon har en okkuperende plikt til å sørge for sivilbefolkningen. Dersom okkuperende ikke er i stand til å gi befolkningen de sivile rettigheter den har krav på, plikter okkuperende å samarbeide med en humanitær organisasjon, for eksempel Røde Kors, slik at sivilbefolkningen ikke lider nød.

– Kan det tenkes forhold der dere trekker dere ut i protest?

”

Genèvekonvensjonene forutsetter faktisk at en okkuperende samarbeider med oss.

Herborg Bryn, informasjonssjef i Norges Røde Kors.

Nepals maoister i politisk tautrekking

mange eksil-irakere er for USA. En ny politisk modell må inkludere irakerne selv, ikke bare eksil-irakere, og det må letes etter en samlingsfigur.

Den pensjonerte amerikanske generalen **Jay Garner** (64) er allerede utpekt til rollen som leder av organet som skal stå for gjenoppbygging av Irak.

FOTO: SCANPIX

EU mot USA. – USA og EU er uenige om hvor stor rolle FN skal ha i Irak etter regimets fall, EU presser på for en stor FN-rolle, mens USA sies å ville ha den svært begrenset. Hvem tror du norske myndigheter kommer til å ta parti med i den striden?

– Jeg tror norske myndigheter holder fast ved sin FN-linje og vil arbeide for et Irak under FN-

flagg. Men det er viktig å være klar over at det også i USA er intern uenighet om FN's rolle etter regimets fall. Krefter i det amerikanske utenriksdepartement ønsker en internasjonal valør raskt – for det første fordi krigen og gjenoppbyggingen koster penger, og for det andre fordi en okkupasjonsmakt som vokser rett ut av en angrepsstyrke vil få et legitimitetsproblem. Det må gjøres noe med sanksjonene – de representerer en permanent krise – og det er det bare FN som kan. Et sterkt FN-nærver i Irak vil dessuten medvirke til å legitimere okkupasjonen, sier Henrik Thune.

Han påpeker at krigen sannsynligvis også vil fortsette, og at USA dermed blir militært tilstede, etter hvert som amerikanerne tar opp jakten på partimedlemmer, islamister og andre grupper.

– Ikke glem «den langsomme døden»

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson frykter at den sterke medieoppmerksomheten rundt store konflikter som Irak kan føre til mindre fokus på den langsomme døden i verdens aller fattigste land.

– Dette er en kamp jeg utkjemper hver dag. Generelt gjelder det å ha «is i magen», og prøve å holde fast ved de lange linjene. Min oppgave er ofte å prøve å synliggjøre at «den langsomme døden» som skjer i mange utviklingsland hver dag er like dramatisk som den brå og plutselige som kan forekomme knyttet til krig, sier Frafjord Johnson.

Hun mener at det i det daglige arbeidet er viktig å ha «en viss nøkternhet i forhold til bruk av norske midler».

– Hva gjelder den norske humanitære innsatsen overfor Irak vil jeg ikke si at den er overdimensjonert, men befinner seg nå omtrent på nivå med innsatsen som var i Afghanistan. Samtidig er det jo grunn til å minne om at Norge - sett i forhold til sin størrelse - gir vesentlig mye mer bistand enn mange andre sammenlignbare land, sier utviklingsministeren.

ando

– Nei, ikke i protest, vi forlater ikke en lidende sivilbefolkning for å protestere. Men hvis vi blir hindret i å arbeide upartisk, eller ikke kan garantere sikkerheten til våre medarbeidere, vil vi vurdere å trekke oss ut, sier Herborg Bryn, informasjonsansvarlig i Norges Røde Kors.

Redd Barna er for FN. – La det være klart at vi ønsker at FN skal lede gjenoppbyggingen av Irak. For vår egen del er nøkkelordene uavhengig og upartisk; vi må føle at vi arbeider uavhengig og upartisk, og vi må bli sett som det – vi ønsker ikke å bli sett som del av en styrke, sier Tove Wang, assisterende generalsekretær i Redd Barna.

– Men hvis det i første omgang ikke blir FN som leder gjenoppbyggingen?

– Så må vi løpende vurdere rammebetingelsene. Vi ønsker ikke å arbeide under noens kommando, og vi samordner vårt arbeid med den internasjonale Redd- Barna-alliansen, sier Tove Wang, assisterende generalsekretær i Redd Barna.

Flyktningerådet i tvil. Flyktningerådet diskuterer fortløpende spørsmålet om graden av samarbeid med den amerikanske okkupasjonen:

– Akkurat nå arbeider vi hardt i alle kanaler for å få til et FN-mandat i gjenoppbyggingen, sier generalse-

ekretær Raymond Johansen i Flyktningerådet. – Vi presser norske myndigheter for å få dem til å ta et klart standpunkt for FN, og vi inngår avtaler med FN, med UNICEF, med Verdens matvareprogram (WFP). Et FN-mandat er klart å foretrekke framfor et amerikansk regime.

– Men det er i første omgang mest sannsynlig med et amerikansk regime?

– Det er det. Og Flyktningerådet er inne i en prosess, der vi fortløpende diskuterer skritt for skritt. Vi kan ikke akseptere press, men for en organisasjon som skal hjelpe er det vanskelig å si «nei, det kan vi ikke gjøre». Flyktningerådets oppgave er å være upartisk og sørge for husly, mat, utdanning og juridisk veiledning til mennesker på flukt.

– Vi kan ikke utelukke en viss grad av samarbeid. I humanitært arbeid må vi noen ganger, for å få til det beste, samarbeide med folk vi helst ikke vil samarbeide med.

– Kan det tenkes forhold der dere trekker dere ut i protest?

– Ja, hvis noen stiller betingelser som vi ikke kan godta, sier generalsekretær Raymond Johansen i Flyktningerådet.

KATMANDU (b-a): Nepals maoister møter liten forståelse for sine ulike krav, men nå jenger de seg likevel for å kunne ta plass ved forhandlingsbordet. Kravet om ett-partistyre og republikk er kraftig tonet ned.

• I NEPAL:

NAVIN SINGH KHADKA

NEPAL

I januar erklærte maoistene våpenhvile etter å ha kjempet mot landets myndigheter siden 1996. Offisielt har rundt 8000 mennesker mistet livet, inkludert maoister, sikkerhetsstyrker og sivile.

Maoistenes militærstrateg Ram Bahadur Thapa skal ha vært den som lanserte hva maoistene kaller «Folkets krig» med mål om å erstatte Nepals konstitusjonelle monarki med en republikk. Thapa hevder nå at maoistpartiet har ofret mye for å sette seg ved forhandlingsbordet.

– På samme måte som vi har ofret, bør også andre krefter i landet gjøre, sa han nylig.

Alle partier. Men å få et «offer» fra andre hold har vært vanskelig for maoistene, spesielt fra de store politiske partiene i det oppløste parlamentet. Partier som Nepali Congress og Communist Party of Nepal (CPN) kever at parlamentet skal gjeninnsettes eller en regjering bestående av alle partier. Maoistene vil ha en rundebordskonferanse, en interimregjering og et valg til en grunnlovgivende forsamling som skal utarbeide en ny lov som skal erstatte den nåværende grunnloven fra 1990.

Maoistlederne springer nå rundt for å overbevise de andre politiske partiene om kravene deres. Hitil har partiene, som to ganger boikottet et møte for alle partiene på invitasjon fra statsministeren, vist liten fleksibilitet. De vet at hvis en rundebordskonferanse finner sted, så vil all anseelse gå til maoistene.

Krever løslatelse. Forhandlingene med regjeringen har også vært tøffe. Samtidig som regjeringens sjefforhandler Narayan Singh Pun har kunngjort den ene datoen etter den andre for samtaler, argumenterer opprørslederne at atmosfæren ennå ikke er den rette. Maoistene krever at regjeringen løslater fem av deres sentrale ledere som de hevder fortsatt befinner seg i regjeringens varetekt. Et annet krav er at de rettslige søksmålene mot topplederne deres, inkludert noen medlemmer i forhandlingsteamet, henlegges.

Uklart om monarki. Gitt den vanskelige situasjonen maoistene nå har på den åpne politiske arenaen – i motsetning til overtaket de hadde da de kjempet fra jungelen – er det forståelig hvorfor opprørerne ikke lenger er så høylydte mot monarkiet som de engang var.

– Skjebnen til monarkiet vil bli bestemt av monarkiet selv, svarte Thapa ullent på spørsmålet om hvordan maoistene ser på monarkiet nå. Tidligere hadde disse radikale kommunistene et klart svar: Monarkiet må bort.

Ønsker flerpartisystem. I tillegg til det stilltiende samtykket til monarkiet, så har maoistene også uttalt seg positivt om flerpartisystem.

– Vi er ikke imot flerparti-demokrati, men det bør ikke bli på den måten landet har sett det i de siste tolv årene (etter at demokratiet ble etablert i Nepal i 1990, red.anm.), sa Krishna Bahadur Mahara, et annet medlem av maoistenes forhandlingsdelegasjon.

Men selv om de sentrale lederne har tonet ned retorikken, så stiller distriktslederne fortsatt ufravikelige krav.

– En republikansk stat er fortsatt vårt endelige mål og vi vil oppnå det, sier Lal Dhoj, lederen av «Folkets regjering» som maoistene hevder de har etablert i distriktet Kavre sørøst for Kathmandu.

Maoistlederne Babu Ram Bhattarai og Ram Bahadur Thapa.

FOTO: SCANPIX/AFP/DEVENDRA M SINGH/DMS/PL/TA

Budsjettstøtte til palestinsk stat

– I den nåværende meget vanskelige situasjonen for det palestinske folk må det internasjonale samfunn gi sitt bidrag. Dette er bakgrunnen for at jeg i et møte med den palestinske finansminister Salam Fayyad har informert om at Norge også i år vil bidra med 10 millioner dollar i budsjettstøtte til De palestinske myndigheter (PA), sier utenriksminister Jan Petersen.

Utenriksminister Petersen viser til at det norske bidraget kommer som oppfølging av det internasjonale givermøtet i London i februar i år. På møtet ble det konkludert med, på grunnlag av en studie utført av Verdensbanken, at budsjettstøtte er det mest effektive middel for fattigdomsbekjempelse i Det palestinske området.

Tsjetsjenere presses hjem

Russiske myndigheter er lei av flyktingene i Ingusjetia

INGUSJETIA (b-a):

Tsjetsjenske flyktinger i Ingusjetia blir utsatt for et stadig sterkere press. Ved hjelp av en nøye uttenkt plan har russiske myndigheter og militære tenkt «å overtale» flyktingene til å vende hjem. Men der venter bare nøden i et krigsherjet land, mener flyktingene.

• I NORD-KAUKASUS:
ØYSTEIN MIKALSEN

NORD-KAUKASUS

– De vil bli kvitt oss. De stenger strøm og vann og gjør sitt ytterste for å tvinge alle tsjetsjenere tilbake over grensa, sier Zura Mackchieva (56) og slår fortvilet ut med armene. Hun og Amnat Dombaeva (67) sitter i teltveggen, og diskuterer det de oppfatter som utilbørlig press mot de tsjetsjenske flyktingene i Ingusjetia.

Sputnik leir, der de to damene bor, har fortsatt alt som trengs for å dekke basisbehovene i en flyktingleir, men Zura og Amnat tror ikke det vil fortsette slik.

Venter på utkastning. – De kaster oss ut, så snart de får sjansen. Kutter gass og elektrisitet og river ned teltene våre. Problemet er at vi ikke har noe å reise til. Grozny ligger i ruiner!

Utbruddet hennes er så voldsomt at naboene titter ut av teltene, men Zura lar dem bare glo. Hun er selv journalist og rapporterte under den første krigen i Tsjetsjenia i 1994.

– Jeg kjenner russerne og vet hva de er i stand til, freser hun.

Tvangsflytting. I mai i fjor kom russiske myndigheter med en detaljert plan for stenging av alle flyktingleirene i Ingusjetia.

Elizabeth Andersen i menneskerettighetsorganisasjonen Human Rights Watch er meget kritisk til de russiske myndighetene, som etter hennes mening gjør sitt ytterste for å bli kvitt teltleirene. Hun mener at russerne vil vise verden at alt er tilbake til det normale.

– Slike leire er det mest synlige beviset på at situasjonen i Tsjetsjenia slett ikke er normal, sier Andersen.

En liten gutt i en blokk i Grozny. Baksiden av blokka er halvveis utbombet. År med krig og manglende vedlikehold har ødelagt store deler av boligmassen.

ALLE FOTO: ØYSTEIN MIKALSEN

”

Selvsagt er det ikke ideelt å bo i telt, men det er atskillig bedre enn å dra hjem til Grozny, hvor alt er i ruiner, og der folk drepes hver dag.

Fatima Safajeva, tsjetsjensk flykting i Ingusjetia

Den russiske påstanden om at det er fred i Tsjetsjenia ble også brukt da OSSE ikke fikk fortsette arbeidet sitt i republikken etter nyttår.

Ifølge Dansk Flyktningehjelp, bor det nå 94.000 tsjetsjenere i Ingusjetia. De fleste er innlosjert privat, mens omlag 19.000 bor i teltleire.

Truet til å dra. Etter gisseldramaet i Moskva i oktober økte det russiske presset mot tsjetsjenere – både i og utenfor Tsjetsjenia. På grunn av den tilspissede situasjonen gjennomførte Human Rights Watch en inspeksjonsreise til regionen, i desember i fjor.

Etter en lang rekke intervjuer med flyktinger konkluderte organisasjonen med at mange følte seg truet til dra. Det var særlig de som tidligere bodde i Aki-Yurt-leiren som kunne fortelle om meget «overbevisende» overtalelsermetoder fra russernes side:

Gass og strøm ble stengt. Telt fikk bardunene kuttet, eller ble slept over ende med bil. Soldater med Kalashnikov-rifler kom inn i teltene og spurte om ikke det var på tide å reise snart.

Menneskerettighetsrapportørene snakket også med folk som hadde fått direkte drapstrusler mot familiene sine «hvis de ikke kom seg av gårde i en fart».

FN-reaksjon. Da rapporten forelå reagerte FNs høykommissær for flyktinger raskt, og ba russerne avblåse stengingen av Aki-Yurt. Men russerne har så langt gitt blaffen i FNs anmodning.

Selve avviklingen skjedde 1. og 2. desember i fjor. I dette tidsrommet sørget russiske soldater for at ingen utenforstående, verken hjelpearbeidere eller journalister, fikk komme inn i leiren. Da området på ny ble

åpnet, den 3. desember, var teltene, og de aller fleste flyktingene borte.

Underskriftskampanje. Forut for stengingen gikk russiske migrasjonsmyndigheter daglige runder for å få folk til å skrive under på at de ville reise tilbake dit de kom fra. Det ingen sa noe om var at de som skrev under ble strøket fra flyktinglistene. Dermed hadde de ikke lenger rett til verken mat eller husly i Ingusjetia, om de av en eller annen grunn skulle bli nødt til å flykte tilbake igjen.

Så langt må planen om tilbakeflytting sies å være mislykket. Tross omfattende løfter, trusler og tvang har bare 7000 fulgt myndighetenes oppfordring.

Grozny i ruiner. – Selvsagt er det ikke ideelt å bo i telt, men det er atskillig bedre enn å dra hjem til Grozny, hvor alt er i ruiner, og der folk drepes hver dag, sier Fatima Safajeva. Nå frykter hun at russerne vil stramme grepet enda hardere, mens verdens øyne er rettet mot Irak.

Den gjenværende befolkningen i Tsjetsjenia er på om lag 785 000. Av disse er rundt 140 000 internflyktinger, som er drevet bort fra sine hjem på grunn av utbombede hus, krigsfrykt og lovløse tilstander.

Farlig område. Rapporten etter Human Rights Watch sitt besøk i desember konkluderer med at Tsjetsjenia slett ikke kan regnes som et trygt sted å dra tilbake til. Det meldes daglig om overgrep fra begge sider.

Sivilbefolkningen får ofte lide under såkalte *zachistki*, streifoperasjoner hvor gater stenges og russiske soldater går fra hus til hus på jakt etter våpen og terrorister. Det er også mer og mer vanlig med natt-opera-

sjoner hvor maskerte spesialstyrker slår til mot spesifikke hus, og henretter eller kidnapper folk.

Human Rights Watch understreker at de tsjetsjenske opprørerne også har mye blod på hendene. Selvmordsaksjonen mot regjeringsbygningen i Grozny i desember i fjor drepte 72 og skadde 210 mennesker. Opprørerne mistenkes også for å stå bak en rekke drap på tsjetsjenere som oppfattes som russiskvennlige.

Den russiske menneskerettighetsorganisasjonen Memorial registrerte i fjor 713 drap i Tsjetsjenia. De aller fleste på sivile. Bare i januar og februar i år er 59 mennesker drept. I den samme perioden er 90 personer blitt kidnappet.

I ly av Irak. Mange frykter at russerne vil intensivere arbeidet med å true folk hjem til Tsjetsjenia, når Irak-krigen vil få de aller fleste til å glemme Tsjetsjenia i noen uker.

Roald Høvring i Flyktingerådet var nylig i Grozny for å inspisere et prosjekt for gjenoppbygging av hus. Han frykter at krigen i Irak vil gi russerne friere spillerom i regionen fordi alle tv-kameraer og alles oppmerksomhet er rettet mot Irak.

– Det er viktig at verden ikke glemmer Tsjetsjenia-konflikten nå. Flyktingerådet mener bestemt at norske myndigheter må arbeide for at det internasjonale samfunnet bidrar til å legge press på russerne, slik at de i praksis respekterer rettighetene til de internt fordrevne og avstår fra brudd på menneskerettigheter, sier Høvring. Han understreker også viktigheten av at Norge må arbeide aktivt for at OSSE skal få gjenoppta sin virksomhet i Tsjetsjenia.

Øystein Mikalsen er norsk frilansjournalist.

▲ = Sputnik leir.

Hjelp til selvhjelp

Om lag 35 000 bolighus er ødelagt i som følge av krigen i utbryter-republikken Tsjetsjenia, og behovet for gjenoppbygging er enormt.

Dansk Flygtningehjelp og Flyktningerådet har siden i fjor sommer levert byggematerialer til flere hundre familier. På denne måten har familiene klart å sette i stand de krigsskadde husene sine og flytte hjem.

- Dette er hjelp til selvhjelp. Familiene må selv sette husene i stand, etter at vi har levert takplater, vinduer eller andre byggemateria-

ler. Vi forsøker å hjelpe de som er særlig vanskeligstilt, med små eller ingen inntekter. Det er et krav at familiene har flyttet tilbake til Tsjetsjenia, og at de ikke har andre permanente bomuligheter, forteller Røald Høvring i Flyktningerådet.

Ettersom Flyktningerådet ikke har eget kontor i Nord-Kaukasus er det Dansk Flygtningehjelp som administrerer bolig-prosjektet.

Høvring fastslår at sikkerhetssituasjonen gjør arbeidet svært vanskelig.

Livet går sin gang i Alina-leiren som drives av Dansk Flygtningehjelp. Lille Fatima (3) og bestefar Iza er ute og luffer seg i den skarpe vårlufta.

Datteren voldtatt og drept av russisk offiser

• ØYSTEIN MIKALSEN

Visa Kungajev har kjempet en lang kamp i det russiske rettssystemet for å få dømt den russiske offiseren som voldtok og kvalte datteren hans i Tsjetsjenia, for tre år siden.

Da saken var oppe for domsstolen i Rostov, ble oberst Juri Budanov erklært sinnssyk, og dermed ikke strafferettslig ansvarlig. Fredag 28. februar bestemte imidlertid russisk høyesterett at saken skal opp på ny. Visa Kungajev frykter at alt oppstyret i forbindelse med den nye rettsbehandlingen vil sette både han og familien i livsfare. Likevel føler han at høyesteretts avgjørelse gir ham en sjanse han ikke kan la gå fra seg.

Vi møter familien Kungajev i Bart flyktningleir i Ingusjetia. Kona Roza og døtrene Larisa (12) og Khava (16), sitter tause og hører på mens faren forteller om sitt hat til den russiske offiseren.

- Jeg vil kjempe for å få dette kriminelle dyret dømt, uansett hva det koster, sier Visa og kaster et blikk bort på bildet av den døde datteren.

Voldtatt og drept. Eliza Kungajeva ble aldri mer enn 18 år. En marsdag i år 2000 sparket Juri Budanov og noen av soldatene hans inn døra der hun bodde, i den tsjetsjenske landsbyen Tangi. Lillesøster Khava, som bare var 13 den gangen, så selv hvordan de fulle russerne slepte søsteren med seg. Blikket blir tomt når hun tenker tilbake på episoden som skulle forandre livet hennes for alltid.

- De var fulle og brøt seg inn i huset vårt. Først grep de meg i armen, men da de fikk se Eliza tok de henne i stedet, sier Khava. Stemmen er knapt hørbar, og da vi spør om hun fortsatt er redd, får vi bare et lite nikk til svar.

Budanov har innrømmet at han kvalte Eliza, men påstår selv at han gjorde det i affekt, fordi han var sik-

ker på at hun var en snikskytter.

Verken Visa eller noen andre i familien tror Elizas morder er for gal til å få sin straff.

22 måneder. Forrige gang varte rettssaken i 22 måneder. Mange trodde siste ord var sagt da dommerne avgjorde at Budanov ikke kunne dømmes. Men anken fra Visa og advokaten hans ble tatt til følge. Høyesterettsdommer Nikolai Petukhov mente at dommerne hadde gjort en rekke feil:

Av fire uavhengige psykiatriske rapporter hadde de kun støttet seg til de to som hevdet Budanov var utilregnelig i gjerningsøyeblikket. De hadde også oversett det faktum at drapsmannen ikke hadde hatt noen problemer med å lede et helt tankregiment i Tsjetsjenia. De hadde heller ikke tatt hensyn til at verken politi eller sikkerhetsstyrker hadde in-

FAKTA

■ Krigene i Tsjetsjenia har spredd befolkningen både i og utenfor Den Russiske føderasjon. Det bor om lag en million tsjetsjenere i føderasjonen. Ifølge Dansk Flygtningehjelp, bor det 94.000 av disse i Tsjetsjenias naborepublikk, Ingusjetia.

■ Den gjenværende befolkningen i Tsjetsjenia er på om lag 775.000, hvorav om lag 140.000 mennesker er internt fordrevne. Før krigene var Grozny en moderne by med over 400.000 innbyggere. I dag forsøker 60.000 mennesker å overleve blant ruinene.

■ Det har vært to kriger mellom Tsjetsjenske opprørere og russiske styrker de siste ti åra. Den første krigen varte fra desember 1994 til mai 1996. Den andre fra oktober 1999 til mars 2000.

■ I 1997 ble Aslan Maskhadov valgt til president i Den tsjetsjenske republikk. Da den andre krigen begynte i 1999 aksepterte imidlertid ikke Putin-regjeringen Maskhadov som forhandlingspartner.

■ Da krigen offisielt var over, satte russerne inn Moskva-vennlige Akhmed Kadyrov som sjef for en tsjetsjensk administrasjon. Mange tsjetsjenere ser på Kadyrov som «en quisling», og oppfatter fortsatt Aslan Maskhadov som sin rettmessige leder.

■ Utenriksdepartementet kanaliserer hvert år om lag 1 milliard kroner i flyktningebistand og annen humanitær bistand (nødhjelp) gjennom norske frivillige organisasjoner. I tillegg ytes det støtte til FN-systemet, blant annet FNs Høykommissær for flyktninger.

■ Flyktningerådet er sammen med Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Norges Røde Kors de viktigste kanalene for norsk humanitær bistand via frivillige organisasjoner.

formasjon som kunne knytte Kungajevs familie til de tsjetsjenske opprørerne.

Anti-tsjetsjenske slagord. Visa Kungajev grøsset når han tenker tilbake på rettssaken.

- Selv i retten satt Juri Budanov og hånet både oss og andre tsjetsjenere, forteller han. Utenfor rettslokalet var det store oppbud av rasende russerne som krevde full frifinnelse, og som ropte anti-tsjetsjenske slagord.

Saken kan komme opp på ny, allerede i mai. Budanov risikerer 20 års fengsel for grusomhetene sine. Visa tror kampen mot den russiske offiseren har skaffet ham mange, og farlige fiender. En eventuell domfellelse vil gjøre det enda verre, men han nekter å la frykten hindre ham i få fram sannheten om datterens forferdelige skjebne.

”

Selv i retten satt Juri Budanov og hånet både oss og andre tsjetsjenere.

Visa Kungajev, tsjetsjensk flyktning i Ingusjetia.

Visa Kungajev (48), kona Roza og datteren Larisa håper Elizas morder endelig får sin fortjente straff.

Kvinner rammes spesielt hardt av vannmangelen

Den stadig større mangelen på rent vann blant verdens fattigste, rammer kvinnene spesielt hardt. Det ble slått fast ved Verdensvannforumet som nylig ble avsluttet i Kyoto, skriver svenske Sida i sitt magasin. Ifølge undersøkelser bruker husholdninger i Afrika i gjennomsnitt 26 prosent av tiden sin til å hente vann, og det er kvinner som oftest har den tunge jobben med å gå lange strekninger for å finne rent vann. Rapporten Rett til vann, som er utarbeidet av FN og tre frivillige organisasjoner, konstaterer at nesten 70 prosent av de 1,3 milliarder mennesker som lever i ekstrem fattigdom, er kvinner. Mer enn hvert tredje menneske i verden lider av problemer relatert til mangel på rent vann.

TV2 mer USA-vennlig

Før USAs angrep på Irak, var TV2 mer kritisk til krigen enn NRK. Etter angrepet er situasjonen snudd, skal vi tro en fersk undersøkelse fra Observer. På SKUP-konferansen i Haugesund nylig presenterte medieviser Henrik Høidahl fra Observer Norge en fersk analyse av krigsdekningen til TV2 og NRK. En viktig konklusjon var at mens NRKs dekning i all hovedsak er like «balansert» etter angrepet som i ukene før, har det skjedd et markant skifte hos TV2. Antallet innslag som Observer tolker som USA-vennlige er økt, og antallet kritiske innslag har gått kraftig tilbake, skriver Klassekampen.

Gigantiske plantasjeutvidelser planlagt i Brasil

Plantasjeselskapene i Brasil ønsker å øke treplantasjearealet i landet med 120 prosent. En rekke miljø- og solidaritetsorganisasjoner appellerer til president Lula om en bred debatt om ekspansjonsplanene, melder Regnskogsfondet.

De brasilianske selskapene som eier store treplantasjer har foreslått for president Lula en plan for Brasils sektor av «plantet skog». Planen innebærer en økning av treplantasjer i Brasil fra 50 000 kvadratkilometer til 110 000 kvadratkilometer. Treplantasjene består hovedsakelig av monokultur med fremmede treslag som furu og eukalyptus.

En rekke brasilianske organisasjoner sendte den 20. mars et skarpt brev til president Lula. Ifølge organisasjonene har treplantasjer med fremmede treslag alvorlige sosiale, miljømessige og økonomiske konsekvenser, spesielt for atlanterhavsgresskogen og gresslettene i Brasil.

Fritt Kosovo?

Utålmodige kosovoalbanere og utrygge serbere venter på avklaring

PRISTINA (b-a): Såvel kosovoalbanske politikere som folk flest i Kosovo ser på uavhengighet som eneste akseptable løsning, og mener at før Kosovo blir selvstendig vil det ikke skje noen utvikling.

• I KOSOVO:
NINA MONSEN

KOSOVO FN-administrasjonen overlater stadig mer av ansvaret for provinsen til Kosovos provisoriske selvstyregjering som ble etablert etter valget høsten 2001. Men på spørsmål om framtidig status for provinsen har uttrykket «standard før status» blitt det internasjonale samfunnets bærende idé.

På serbisk side ønsker de også at spørsmålet om status skal få en avklaring. Statsminister Zoran Djindjic, som ble skutt og drept av en snikskytter 2. mars i år, var den politiker i Serbia som sto i spissen for å få til en dialog med Kosovo på dette spørsmålet. Men kosovo-serbere flest sier at et uavhengig Kosovo vil bli et albansk-Kosovo hvor det vil bli umulig for serbere å bo.

Montenegro ut? Sannsynligvis er det serberne og det internasjonale samfunnet som må fire på sine krav. Mange observatører mener det bare er et spørsmål om tid før Kosovo blir uavhengig. Det lengste det kan ta er tre år. Etter dette vil Montenegro høyst sannsynlig avholde folkeavstemning og løsrive seg helt fra Serbia. Da vil det være enda vanskeligere å gå imot uavhengighet for Kosovo.

Men de to millionene kosovoalbanere i Kosovo vil trolig kreve sin frihet før den tid.

Selv serbiske politikere innser at dette er den mest sannsynlige løsningen. Den nå avdøde serbiske statsministeren ga klart uttrykk for at han ønsket dialog med FN og Kosovos provisoriske selvstyre-regjering om Kosovos status. Men mordet på Djindjic setter dialogen mellom Kosovo og Serbia på spill, siden FN har mistet sin viktigste samtalepartner i Beograd.

To gutter leker krig i Pristinas gater.

”**Situasjonen er langt fra ideell, men sakte men sikkert forandrer vår mentalitet seg. Vi må akseptere minoritetene som likeverdige statsborgere.**”

Shpend Halili, tidligere redaktør.

OSSE (engelsk: OSCE) – Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa.

Besto med glans. – Det er for tidlig å si hva mordet på Djindjic vil føre til, sier Hallvard Solevåg, som er jurist på Flyktningerådets rettshjelpsprosjekt i Kosovo.

– Foreløpig vet vi ikke hvor sterke kreftene som står bak mordet er. Det vi kan si er at dette var en dramatisk test av hele demokratiseringsprosessen, en test jeg mener regjeringen i Serbia har bestått med glans og som har vist at den reformpolitikken Djindjic sto for har enormt stor støtte i befolkningen. Den lovlig valgte regjeringen var raskt på banen med å fordømme drapet på Djindjic. De har tydelig folkets støtte og har fått med seg både militæret og politiet, fortsetter han.

Solevåg mener at FN i den videre dialogen må forholde seg til den demokratiske valgte regjeringen, og den de velger til å representere dem framover.

«**Etniske termer.**» I et intervju med kosovoalbanske avisen Zeri ble leder for OSSE i Kosovo, Pascal Fieschi, spurt om hva han mente om at Kosovos befolkning nå var klar for å ta over ansvaret. – De har allerede tatt over mye, og mer og mer vil de ta over etter hvert. Å bygge opp et demokratisk samfunn er en lang prosess. Et samfunn er demokratisk når du slutter å tenke i etniske termer, var Fieschis svar.

Oppløsning av Jugoslavia tok 12 år. Oppbyggingen av nye demokratiske stater vil ta like lang tid.

– Situasjonen er langt fra ideell i Kosovo i dag, men sakte men sikkert forandrer vår mentalitet seg. Vi må akseptere minoritetene som likeverdige statsborgere, som må sikres full adgang til blant annet helse- og skolevesen. Det kommer til å ta tid, men vi må klare det hvis vi skal bli som andre europeiske samfunn, sier kosovoalbaneren Shpend Halili, tidligere redaktør i en av de største dagsavisene i Kosovo.

Bevegelsesfrihet. Solevåg støtter Halilis utsagn. – Det er ingen tvil om at ting går i riktig retning. Bevegelsesfriheten for minoriteter er uskikkelig bedre enn for få måneder siden og de nasjonalistiske tendensene er ikke lenger så synlig, sier han.

På kvegmarkedet i Prizren går livet sin vante gang. Melk- og kjøttproduksjon er en viktig inntekt.

Den norske juristen ser det blant annet som et klart framskritt at serbere og albanere fra Flyktningerådets rettshjelpsprosjekt drar med mobile team inn i de serbiske enklavene uten å ha en internasjonal person med som beskyttelse.

– Nå er det helt naturlig at albanere reiser til de serbiske enklavene og jobber sammen med sine serbiske kolleger der. For kort tid siden turte de ikke engang stå fram og fortelle at de jobber sammen, forteller Solevåg.

Logiske mål. Halili vet hvor grunnleggende viktig menneskerettigheter er etter å ha jobba flere år som journalist under Milosevic-styret

hvor ytringsfriheten var svært begrenset. Han mener at standardene som FN har satt er logiske mål som må nås før Kosovos befolkning kan administrere sitt eget land.

– Enkelt sagt handler standardene om at Kosovo skal bli et bra sted å være for alle. Det betyr at menneskerettighetene skal respekteres. At det skal være respekt for politikk og domstolene. At en lovlig valgt regjering må respekteres, og at mafiavirksomheten må bekjempes, sier han.

Men hvis disse kravene skal oppfylles i Kosovo, før provinsen får sin uavhengighet, mener han at det i alle fall vil ta to generasjoner.

KOSOVO

■ Med 2,3 millioner innbyggere (på et område på størrelse med Rogaland fylke) Kosovo er den fattigste og tettest befolkede delen av det tidligere Jugoslavia. Befolkningen har ulik etnisk bakgrunn, omkring 90 prosent er albanere mens serberne representerer den nest største folkegruppen.

■ Kosovo hadde stor grad av selvstyre innenfor Jugoslavia opp til 1989 da den serbiske lederen Slobodan Milosevic endret provinsens status og la den under Beograds kontroll.

■ Fra 1989 til 1999 førte nasjonalistregimet i Beograd en politikk som førte til etniske rensing av Kosovo gjennom terror mot den albanske befolkningen og ved å tvinge dem på flukt.

■ NATO-intervensjonen våren 1999 tvang de jugoslaviske myndighetene til å overgi kontrollen over provinsen til en Nato-ledet militærstyrke (KFOR) og et midlertidig FN-styre (UNMIK).

Utskilde for bøndene i et av Europas fattigste områder.

ALLE FOTO: NINA MONSEN

«Urealistisk». – Djindjic forfektet at Serbia måtte beholde deler av Kosovo. Men at Beograd skal beholde de såkalte serbiske enklavene inne i Kosovo, er urealistisk, sier Halili.

Når det gjelder den delte byen Mitrovica som grenser mot Serbia, mener han likevel at situasjonen kanskje er noe annerledes. I nord-Mitrovica bor det i dag nesten bare serbere. Der er albanerne en minoritet.

Halili snakker hele tiden om forsoning, men må smile skjevt når han sier at det er helt uaktuelt å dele Mitrovica. – Mitrovica tilhører Kosovo, sier han, men modererer seg rask med å føye til: – Kanskje byen kunne få en slags kanton-sta-

Gamlemor med saueflokken sin på landsbygda sør i Kosovo.

tus med delvis selvstyre.

Inndeling i kantoner er en av løsningene som politikerne må diskutere. Det høres kanskje ut som en grei ordning, men betyr i praksis at man godtar at etnisitet skal være grunnlag for å dele inn folk og lage grenser. Det kan neppe sees på som et framskritt i 2003.

Djindjic var en moderat politiker, og hans krav om få beholde deler av Kosovo under serbisk kontroll ble av mange sett på som et taktisk trekk for å tilfredsstille velgere med mer nasjonalistiske sympatier.

Får nye oppgaver. 17. november 2001 valgte Kosovo sin første provisoriske selvstyregjering etter krigen. Regjeringen har et begrenset mandat, men tar over stadig flere av oppgavene med å administrere provinsen. Både serbere og andre minoriteter er representert i forsamlingen. Av de 120 plassene i forsamlingen sikret serberne seg 22. Gjennomføringen av dette valget og den store deltagelsen fra den serbiske befolkningen ble sett på som et skritt i riktig retning på veien mot et demokratisk og multietnisk Kosovo.

Små framskritt. Snart fire år etter at fredsavtalen for Kosovo ble undertegnet bor de serberne som ikke alt har flykta fra Kosovo i gettoer eller såkalte enklaver. Den etniske motiverte volden er betraktelig redusert, men i den siste rapporten fra OSSE og UNHCR om situasjonen for minoritetene står det at mangel på sikkerhet og begrenset bevegelsesfrihet fortsatt er det største problemet for disse folkegruppene. De fleste serbere tør ikke å bevege seg utenfor enklavene uten militær eskorte.

Den internasjonale fredsstyrken KFOR er fortsatt stor og synlig, noe såvel kosovoalbanere som serbere understreker nødvendigheten av. Men hele tida skjer det små framskritt. På kaféer i Pristina kan man nå iblant høre folk snakke sammen på serbisk, noe som var utenkelig for bare få måneder siden. Og i byen Gnjilan, som ikke var så hardt rammet av krigshandlinger, kan ulike folkegrupper rusle i de samme gatene og handle på det samme markedet.

– Hvis jeg en gang hvert halvår prøver å se tilbake på utviklingen, føler jeg at ting går veldig sakte, men når jeg plukker ut enkelttilfeller så tenker jeg alltid «dette ville ikke vært mulig for seks måneder siden,» sier journalisten Halili.

Nina Monsen er norsk frilansjournalist.

Albanske og amerikanske flagg selger godt på markedet i Peja.

Unge serbere i Kosovo – «fanget» i egen enklave

I KOSOVO:
NINA MONSEN

GRASANIJA (b-a): I den serbiske enklaven Grasanica bor Jelena (19), Dijana (18) og Marija (23). De tre serbiske jentene vil ikke oppgi etternavnet sitt for å beskytte familien. Alle tre studerer, Jelena jobber litt ved siden av.

– For kosovoalbanere begynte krigen lenge før 1999, og for oss er den ennå ikke over, sier Dijana. Jentene beveger seg svært sjelden utenfor den serbiske enklaven de bor i. Må de ut, trenger de eskorte av politiet.

– Se på protestene i Pristina når albanske politikere sier ja til å samtale med serbiske politikere, sier Marija. De to andre nikker og legger til: Det er ikke akkurat en invitasjon til oss for å reise til Pristina.

Cola-bensin. Vi baner oss fram i «gettoen», som jentene kaller stedet de bor. Gracinica er den største serbiske enklaven i Kosovo. Varer og kunder er blitt transportert hit fra de mindre serbiske enklavene rundt i provinsen. Det er ikke bare frukt og grønnsaker som er til salgs. Bensin på colafasker er en attraktiv vare for serbere som ikke tør bevege seg utenfor enklaven til nærmeste bensinstasjon.

De tre ungentene har flere grunner til å være mer pessimistiske enn sine kosovoalbanske jevnaldrende. De har ingen bevegelsesfrihet utenfor enklaven, utdannelsen de får er svært mangelfull og den blir ikke verdsatt verken i Pristina eller Beograd. Mulighetene for lønnet arbeid er nærmest lik null – det er bare noen ganske få som har jobb for internasjonale organisasjoner.

«Det verste som kan skje». Jelena, Dijana og Marija mener uavhengighet for Kosovo er det verste som kan skje.

– Vi tør ikke tenke på det en gang, sier Jelena. Dijana tror det blir krig igjen, og de to andre jentene mener det blir umulig for serbere å bo i et fritt Kosovo, og sier de vil flykte til Serbia.

Vi har slått oss ned på en liten kafé. Den er stappfull av menn i arbeidsdyktig alder som fordriver tida med å prate sammen og drikke kaffe eller øl. Jentene forteller at alkohol-

forbruket er et økende problem blant frustrerte menn i enklaven.

Fri til å gå på byen. – Jeg vil bo i Kosovo. Jeg bryr meg ikke om hvem som er president. Jeg vil bare føle meg fri til å gå i byen, uten å måtte tenke på hvilket språk jeg skal snakke, eller hvilken avis jeg må bære under armen for å beskytte meg mot aggressive kosovoalbanere, sier Dijana.

Jelena er den som virker mest re-flektert av de tre, og hun legger hele tiden til: «Det gjelder ikke alle,» når de to andre jentene kommer med skrekkehistorier om kosovoalbanere. De gir detaljerte beskrivelser av alt fra nasjonalistiske sanger på radio som sier at alle serbere som våger seg hjem igjen til Kosovo vil bli drept, til historier om gamle damer som blir skutt i sine egne hjem uten å ha gjort en flue for-tred.

Historiene er forferdelige og noen av dem kan virke overdrevne, men en ny rapport om situasjonen for minoriteter (utgitt av OSSE og UNHCR) bekrefter at det fortsatt skjer overgrep.

Redsel for represalier. – Alle kosovoalbanere er ikke sånn, Jelena prøver stadig å bryte gjennom. – Jeg har flere albanske venner, og de syns disse historiene er like ille som vi, sier hun.

– Det hjelper ikke det, når de som er dine venner er så redde for represalier fra de ekstreme albanerne at de knapt tør å være sammen med oss, svarer de to andre.

Dijana (18).

Jelena (19).

Marija (23).

notiser

Mange kvinner vil ha NORAD-stipend

På fire år har NORADs stipendprogram fått doblet søkerantallet. Nær to tusen har søkt på kursplasser med oppstart i 2003.

Opptakstallene for NORADs stipendprogram fra 2002 viser at 53 prosent av de nye studentene er kvinner. Hvert år tas mellom 100 og 110 studenter opp i stipendprogrammet. Søkerne er personer fra utviklingsland som ønsker å videreutdanne seg med en mastergrad eller diplomoppgave.

De har muligheten til å søke plasser ved særskilt utvalgte kurs ved institusjoner i Norge, og til en viss grad i Sør. Prosentandelen kvinner som har fått studieplass har steget jevnt fra 1999 til 2001. I 2002 gjorde den imidlertid et kraftig hopp, fra 38,8 til 52,9 prosent. Dette skyldes delvis en bevisst satsing på gode kvinnelige søkere hos utdanningsinstitusjonene.

Nær 2000 personer fra 33 land søkte om opptak til Stipendprogrammet i 2002. Andelen kvinner i søkermassen var som den har vært de siste årene, i underkant av 25 prosent.

Heroin for en kvart milliard fra Burma

I 2002 produserte Burma 828 tonn opium, mens Afghanistan produserte 3400 tonn, ifølge FN. De to landene står sammen for 95 prosent av all heroinproduksjon i verden.

I fjor ble det beslaglagt 59,1 kilo heroin i Norge, noe politiet regner med utgjør mellom tre og fem prosent av den totale innførselen. Lavt anslått innføres med andre ord 1200 kilo heroin til Norge hvert år, hvorav 250 kommer fra Burma. Gateverdien på heroin i Oslo er ifølge politiet i dag 1000 kroner per gram. Burma-heroin omsettes dermed for minst 250 millioner kroner i året i norske byer og tettsteder, anslår NorWatch.

Mer pondus til kulturen fra Sør

To nye internasjonale regelverk som griper rett inn i Nord-Sør-debatten, drøftes på UNESCOs styremøte i Paris de neste ukene. Arbeidet med å utarbeide en konvensjon om den immaterielle kulturarven er godt i gang, og siktemålet er å vedta en konvensjonstekst under UNESCOs generalkonferanse høsten 2003.

Det er særlig landene i sør og urfolk som har ønsket seg denne konvensjonen, som skal verne om den ikke-fysiske arven i en globalisert og høyst materiell tidsalder. I denne delen av verden finnes sårbare kulturskatter: tradisjoner, prosesser, sanger, dans og ritualer som er viktige for menneskenes identitetsfølelse og som gir forankring i historien.

Vann – vårt århundres olje

Ny FN-rapport: I 2050 vil to milliarder mennesker mangle vann, «hvis alt går

Politisk passivitet forverrer verdens vannkrise – en krise som allerede i år trolig kommer til å ta livet av flere mennesker enn samtlige av verdens kriger tilsammen.

FN-RAPPORT

• GUNNAR KOPPERUD
– Av alle de kriser menneskeheten står overfor er vannkrisen den som bestemmer om vi skal klare å overleve, både som art og planet, sa UNESCOs generaldirektør Koichiro Matsuura da han presenterte FNs foreløpig siste og mest omfattende rapport om verdens vannressurser under Third World Water Forum i Kyoto i forrige måned.

Matsuura presiserte at ingen del av verden vil bli spart for vannkrisen, en krise som han hevdet får konsekvenser for alle sider av livet, fra helse til nok mat. Han viste til at verdens samlede vannforsyning nå tappes så raskt som følge av økt forbruk at vanntilbudet vil bli redusert med en tredel de neste 20 årene.

Rapporten «The World Water Development Report – Water for People, Water for Life» er den hittil mest omfattende oversikten som er utarbeidet over verdens vannressurser. For første gang har samtlige FN-avdelinger med tilknytning til vannspørsmål samarbeidet om en felles rapport.

Må dobles. Verdensbanken la samtidig fram sin egen rapport der den hevdet at det i utviklingsland er påkrevet med en dobling av investeringene i vann – fra nåværende 75 milliarder dollar til 180 milliarder dollar.

Peter Woicke fra Verdensbanken sa i forbindelse med rapporten at verdens vannkrise er alvorligere enn summen av alle verdens kriger og konflikter. Han viste til at mangel på rent vann bare i år trolig vil medføre lidelse og død for flere mennesker enn i samtlige kriger og konflikter til sammen, uten at det finner veien til avisenes førstesider.

Politisk passivitet FN-rapporten understreker at verden lenge har visst at vannkrisen ville komme,

Vannkrana i gata er i mange fattige land et svært viktig tiltak i forebyggelse av sykdom. Bildet

uten å klare å ta tak i den. De siste 25 årene er det holdt en rekke kongresser og konferanser om vann, der det er trukket opp en mengde forebyggende hovedmål og delmål.

– Nesten ingen av dem er oppfylt, heter det i rapporten.

Resultatet er at innen midten av dette århundret kommer to milliarder mennesker i 48 land til å ha for lite vann, hvis det går bra; mens syv milliarder mennesker kommer til å ha for lite vann, hvis det går dårlig.

FN-rapporten tar for seg én etter én av hovedårsakene til vannkrisen

– vanning i landbruket, industriutslipp, bevisst forurensing av grunnvann, økende urbanisering og konflikt om knappe vannressurser. Som en rød tråd i rapporten går det at vannkrisen er et resultat av manglende styring og manglende politisk vilje til å forvalte vannressurser på en fornuftig måte.

Skarpere lut. Magasinet New Internationalist bruker skarpere lut enn FN i sin framstilling av verdens vannkrise. I mars-nummeret påpekes det at:

Fredsdiplomati hindret forhandlingsbrudd om Sri Lanka

BANGKOK (b-a): Til tross for flere alvorlige brudd på våpenhvilen er forhandlingsviljen mellom partene i Sri Lankas borgerkrig fortsatt til stede.

SRI LANKA

• TORGEIR NORLING
Flere alvorlige brudd på våpenhvilen har skapt frykt for at fredsforhandlingene mellom Sri Lankas regjering og opprørsbevegelsen Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) kan bryte sammen. Siste forhandlingsrunde som ble holdt i japanske Hakone, viste likevel at fredsdiplomati fortsatt har overtaket.

– Det som er veldig positivt er at partene ikke lar seg stoppe av at det skjer episoder. Fredsprosessen fortsetter fremover. Samtidig er det veldig klart at man har en jobb å gjøre med å sikre at våpenhvilen blir opprettholdt, sier spesialrådgiver Erik Solheim til Bistandsaktuelt.

Nesten brudd. En uke før forhandlingene skjøt Sri Lankas marine en av LTTEs trålere i senk. 11 soldater mistet livet og med ett var det full krise i den sårbare fredsprosessen. Mens Sri Lankas myndigheter hevdet de var i sin fulle rett til å senke skipet som de mente smuglet våpen og ammunisjon, var reaksjonen fra LTTE en ganske annen.

I protest meldte tamiltigrene at de ville trekke seg fra den japanske forhandlingsrunden. Først etter flere lange møter hvor norske tilretteleggere gjorde sitt ytterste for å overbevise geriljaledelsen, lot LTTE seg lokke tilbake til forhandlingsbordet.

– Vi kommer aldri til å avbryte fredsprosessen, forsikret tamiltigrenes forhandlingsleder Anton Balasingham.

Lokket med bistand. Ifølge de norske tilretteleggerne foregikk fredsamtalene i en god tone, men uten

at det ble enighet om de helt store politiske spørsmålene. For å unngå flere alvorlige hendelser ble partene enige om å styrke det nordiske observatørkorpsset Sri Lanka Monitoring Mission. I tillegg ble et fond for utvikling av de nordlige og østlige delene av landet ble formelt opprettet, samtidig som grunnarbeidet for en stor giverkonferanse i juni ble lagt.

Det er liten tvil om at utsiktene til bistandsmidler er sterkt medvirkende til å holde fredsprosessen i gang. Sri Lankas største bistandsgiver, Japan, gjorde det soleklart at mulighetene for fremtidig støtte fra det internasjonale samfunnet fullt og helt avhenger av at partene opprettholder våpenhvilen, og at det gjøres solide fremskritt ved forhandlingsbordet.

Irak forstyrret. Krigen i Irak kan likevel gjøre det vanskelig å samle de nødvendige midlene. Det er stor be-

er bra»

er fra Pakistan.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

■ Vannkrisen er de fattiges krise; de har alltid vært vant til vannmangel, og nå skal det bli enda mer knapphet og enda dyrere vann.

■ Vannmangel understreker den sosiale urettferdigheten i store deler av verden. I de fattiges boligområder står kranene tomme store deler av døgnet, ett kvartal unna blinker det i store svømmebasseng.

■ Befolkningsvekst er en viktig årsak til økt vannforbruk, men ikke den viktigste – industrielt landbruk tar ut 70 prosent av verdens vannforbruk. Det krever 1.000 liter å dyrke

fram ett kilo poteter, mot 42.400 liter å ale opp ett kilo oksekjøtt. Og for sammenlikningens skyld: Det krever 400.000 liter vann å produsere en bil.

■ Vannkrisen er enda et eksempel på at det er dyrt å være fattig. I snitt betaler verdens fattige 12 ganger så mye for hver liter vann kjøpt på gaten som abonnenter med fast tilkøpling.

■ Både Verdensbanken og IMF setter nå, ifølge New Internationalist, privatisering av vannsektoren som betingelse for lån.

nka

kymringen for at Sri Lanka vil tape kampen om bistandskronene dersom større beløp trengs til gjenoppbyggingen av Irak.

– Befolkningen vil bare komme ut i gatene og støtte fredsprosessen dersom de ser konkrete forbedringer i sin egen livssituasjon. Støtten som vi har ventet på vil nå kanskje ikke komme fordi pengene går til Irak isteden, sier Jehan Perera, forsker ved Sri Lankas nasjonale fredsråd.

Selv om Japan, som en av USAs støttespillere, forbereder seg på massive hjelpetiltak i Irak, tror Perera likevel at landet vil opprettholde støtten til Sri Lanka.

– Mens USA og andre vestlige land sannsynligvis vil skifte fokuset

vekk fra et land som Sri Lanka til Irak, tror jeg Japan i mindre grad blir påvirket, sier han.

Senket feil båt. Det avhenger imidlertid av at våpenhvileavtalen overholdes. Mot slutten av forhandlingene i Japan ble det igjen bekreftet at denne er langt fra stabil. 18 mennesker ble drept da LTTE, tilsynelatende umotivert, skjøt en kinesisk fisketråler i senk. Jehan Perera tror angrepet var en hevnaksjon fra LTTE, men at tamilgeriljaen ved en feiltagelse angrep den kinesiske båten som førte lankesisk flagg.

– Selv om LTTE fortsetter fredssamtalene vil de besvare enhver provokasjon med øye for øye og tann for tann. Nå har de gjort en tabbe og angrepet feil skip, sier han.

Muligheten for at flere alvorlige episoder kan inntreffe er også tilstede.

– Det tror jeg ingen kan utelukke, sier Erik Solheim.

Erik Solheim.

«Utdanning for alle»: 71 land henger etter

Hele 71 land risikerer å ikke nå målene i UNESCOs plan «Utdanning for alle» innen 2015. – Men viljen til å satse på utdanning er betraktelig høyere enn før, sier Christopher Colclough, som har evaluert fremdriften i prosjektet.

UTDANNING

• **STEN INGE JØRGENSEN**
Det manglet ikke på ambisjoner da 164 land møttes på Verdens utdanningsforum i Dakar i 2000 og forpliktet seg til en historisk satsning på utdanning og likestilling. Innen 2015 skal det blant annet være innført universell grunnskoleutdanning for både gutter og jenter. Kanskje var det nettopp de skyhøye målene som gjorde at UNESCO bestilte en uavhengig evaluering av fremdriften i prosjektet. Nå er rapporten i alle fall levert, og det kommer klart frem at svært mange land henger etter.

Dersom man ser på de tre kvantitative målsetningene (grunnutdanning til alle, full kjønnsbalanse og heving av antall lese- og skrivekyndige med 50 prosent), er situasjonen slik etter to år:

■ 83 land har allerede nådd de tre målene, eller ligger godt an til å nå dem innen 2015

■ 43 land har gjort fremskritt, men ligger an til å miste minst ett av målene

■ 28 land er i faresonen for å ikke nå ett eneste av målene

Regjeringsansvar. Rapporten er laget under ledelse av professor Christopher Colclough ved Institutt for utviklingsstudier ved University of Sussex.

– Vi har forsøkt å utvikle et autoritativt dokument både når det gjelder fakta og policy-analyser. Samtidig holder vi både Nord og Sør ansvarlige for sine løfter.

– Men hvem har egentlig ansvaret? I sluttokumentet fra Dakar heter det jo at myndigheter, FN-organer og frivillige organisasjoner sammen skulle forplikte seg til å nå målene?

– Det er riktig at målsetningene kom som en felleserklæring mellom myndigheter og bistandsorganisasjoner. Men det er regjeringene som er hovedansvarlige. Vårt viktigste bidrag er å peke på årsakene til at målene ikke nås, og da retter vi skytset både mot manglende bistand fra Nord og manglende vilje i Sør.

– Afrika sør for Sahara henger spesielt langt etter. Er dette overraskende? Er det ikke vel ambisiøst å operere med de samme målsetningene for land med høyst ulike forutsetninger?

– Poenget er at myndighetene i alle de 164 landene har forpliktet seg til dette. Og mange av landene som nå har problemer ville vært i stand til å nå målene dersom de hadde fått mer hjelp fra Nord.

Flere årsaker. To av målene er også inkludert i FNs tusenårsmaal, nemlig mål om universell grunnskoleutdanning og likestilling mellom kjønnene.

– På begge disse områdene er det betydelig fremgang. Når det gjelder utdanning er det bare Afrika sør for Sahara som ikke beveger seg. På likestillingsfronten gjøres fremskritt i alle verdens regioner. Her må vi

imidlertid se bak statistikken, for årsaken til den økte graden av likestilling i mange skoler i Afrika sør for Sahara er at guttene tas tidligere ut av skolen. Da nærmer man seg målene på feil måte.

– Hva er de viktigste grunnene til at Afrika sør for Sahara faller så dårlig ut?

– I enkelte land er det viljen til å satse på skole det skorter på. I andre tilfeller mangler man ressurser, for eksempel lærere. For det tredje er det åpenbart at mange land må få mer ressurser fra Nord for å klare et slikt løft. Det er en helt klar konklusjon i rapporten at uhjelpen må øke langt raskere enn det de rike landene nå legger opp til. Andelen av bistand som går til utdanning bør økes til det femdobbelte over de neste 15 årene, sier han.

– Norge har kunngjort at andelen av bistandsbudsjettet som går til utdanning skal øke fra 9 til 15 prosent innen 2005. Ser du denne trenden i andre land også?

– Ja. Flere av de største bistandsytterne legger om til denne kursen, f.eks. Canada, USA og Frankrike.

– Hva er de mest lovende funnene i rapporten?

– Trass i de overnevnte problemene ser vi en betraktelig sterkere vilje til å satse på utdanning nå enn tidligere. Dette kan vi måle konkret, så vi vet at det er sant. Vi så det også gjenspeilet i Monterrey-diskusjonene om finansiering for utvikling.

HOVEDMÅL

På Verdens utdanningsforum i Dakar i 2000 forpliktet det internasjonale samfunnet seg til å sikre at allmenn og universell tilgang til utdanning er nådd innen 2015. Mer enn 1100 representanter fra 164 land deltok, og vedtok handlingsplanen Utdanning for alle. Avtalen forplikter regjeringer, FN-organisasjoner, frivillige organisasjoner og det sivile samfunn til seks hovedmål:

■ Utvide og forbedre førskoletilbudet, spesielt for de vanskeligstilte barna

■ Sikre gratis, obligatorisk og god grunnutdanning for alle innen 2015, med spesiell vekt på jenter, barn som lever under vanskelige kår og barn fra etniske minoriteter

■ Imøtekomme læringsbehovet hos unge og voksne ved å sikre alle tilgang til relevant opplæring og «life-skills»-programmer.

■ Heve alfabetiseringsnivået for voksne, spesielt kvinnene, med 50 prosent innen 2015 og sikre lik tilgang til grunn- og videregående utdanning.

■ Fjerne kjønnsforskjeller i grunn- og videregående utdanning innen 2005. Likestilling når det gjelder utdanning skal være nådd innen 2015, med spesiell vekt på jenters tilgang til grunnutdanning av god kvalitet.

■ Forbedre utdanningens kvalitet slik at alle kan oppnå anerkjente og målbare læringsresultater, spesielt når det gjelder lesing og skriving, matematikk og grunnleggende ferdigheter

Rapporten på internett:
www.unesco.org/education/efa

Fortsatt utrygt i Ugandas «beskyttede

Skjør våpenhvile siden mars – men fortsatt kidnappes barn

GULU (b-a): Etter 17 år med borgerkrig tør ikke lenger befolkningen i Nord-Uganda håpe på fred. For til tross for våpenhvile fra opprørshærens side opplever lokalbefolkningen fortsatt grove overgrep. Tusener av barn er kidnappet de siste månedene for å brukes som soldater og sex-slaver.

• I UGANDA:
CAMILLA SOLHEIM

UGANDA Eskortert av 70 tungt bevæpnede soldater kjører fem trailere fulle av mais, olje, soyabønner og proteinrik tørrmelk langs rødstøvete veier. Målet er Pafiko Azjulu – en av Nord-Ugandas 58 såkalte beskyttede landsbyer. Siden i fjor høst lever mer enn 800 000 mennesker i Nord-Uganda i slike landsbyer. En stor andel av innbyggerne kom i fjor, men i flere år har lokalbefolkningen reist fra sine landsbyer og inn til ulike sentre i de tre nordligste distriktene i Uganda – Gulu, Kitgum og Pader – for å slippe unna krigens herjinger. I 17 år har opprørshæren Lord's Resistance Army (LRA - Herrens motstandshær) kjempet mot Ugandas regjering, og det siste året har befolkningen merket krigen mer enn på mange år.

Florence Okoya er glad for maten, men forteller at den langt fra dekker behovet.

Barn med rødlig hår er ikke uvanlig i Nord-Uganda. Rødfargen er tegn på underernæring.

FOTO: HENRY BONGYE

at folk ikke vet at det kommer mat, før trailerne faktisk kjører inn i landsbyen. En av Flyktningsrådets frivillige – Flyktningsrådet deler ut mat på vegne av WFP – klatrer opp på taket på landroveren og sprer «det glade budskap». Og folk lar seg ikke be to ganger. De finner fram sekker, baljer og kar og begir seg til utdelingsplassen.

Mat i sekk. Ved utdelingsplassen åpnes trailerdørene og maten lempes ut. Mat som skal mette over 10.000 mennesker. Grupper på fem og fem ropes opp og får sin tilmålte rasjon. Under stekende sol deler gruppen maten mellom seg. Seksbarnsmoren Florence Okoya forteller at maten ikke varer lenge.

– I tillegg til mine egne seks tar jeg også vare på tre foreldreløse barn. Maten vi får utdelt er rasjonert ut fra en familie på fem. For vår familie har vi mat i halvannen uke. Resten av måneden må vi finne på noe annet. Vi finner brensel og selger det, og ellers forsøker vi å finne spiselige planer som vokser vilt, sier hun.

Forsøk på fred. I begynnelsen av mars annonserte LRA-leder Joseph Kony ensidig våpenhvile. Siden den gang har regjeringen ved to anledninger kunngjort våpenhviler i enkeltområder i Nord-Uganda for å tildele samtaler mellom partene. Disse har ennå ikke kommet i stand. Men våpenhvilen fra LRAs side er ikke holdt. Flere angrep og bortføringer er gjennomført. President Museveni

HERRENS MOTSTANDSHÆR (LRA)

- Konflikten i Nord-Uganda startet da president Yoweri Museveni tok makten i 1986. Ugandas gamle regjeringshær flyktet nordover, mange av soldatene tilhørte Acholi-folket.
- Forløperen til LRA, «The Holy Spirit Movement» startet sitt opprør i 1986.
- LRA har mottatt støtte – våpen og mat – fra Sudan-regjeringen som hevn for at Uganda støttet Sudans egen opprørshær SPLA.

Store lidelser. Årsaken til opptrapingen ligger ett år tilbake. I mars i fjor satte Ugandas president Yoweri Museveni i gang den militære offensiven «Operasjon Jernneve» for å ta knekken på geriljaen en gang for alle. Han fikk tillatelse fra Sudans regjering til å gå inn i Sør-Sudan der opprørerne hadde sine baser. Men på forsommeren kom opprørerne seg unna regjeringshæren og strømmet inn i Uganda igjen. Og siden har antall drap, barne bortføringer, husbranner og plyndringer eksplodert.

I fjor høst ga Museveni folket i nord 48 timer til å forlate hjemmene sine. Alle som befant seg utenfor de såkalte beskyttede landsbyene ble sett på som opprørere – og kunne dermed risikere å bli drept av regjeringssoldatene. Ultimatumet ble gitt rett før innhøstingen, og folk måtte forlate i hui og hast.

Siden 1996 har Verdens Matvareprogram (WFP) distribuert mat i Nord-Uganda, men aldri så mye som nå.

– Tidligere distribuerte vi mat som skulle dekke 30 prosent av det daglige behovet, i dag deler vi ut 100 prosent, sier laddirektør Ken Noah Davies i Verdens Matvareprogram.

Ikke alle får. Uten tilgang til åkrer og markeder lever befolkningene i de beskyttede landsbyene på sultegrensen. Underernæring fører til barn med bulende mager og rødlig hår. På grunn av sikkerhetssituasjonen bestemmer ikke WFP hvilken landsby de skal dele ut mat til, før samme dag som det skjer. Det betyr

Soldater fra Ugandas regjeringshær bevokter matutdelingen.

FOTO: HENRY BONGYE

”

Vi er bare delvis trygget her. Leiren er for stor og soldatene for få til å kunne gi oss full trygghet. Opprørerne har vært her flere ganger.

Embakasi Abola, leirsjef.

har også utnevnt et fredsteam med medlemmer fra regjeringen, som ledes av presidentens bror, general Salim Saleh. I begynnelsen av april truet han med å kutte fredsinitiativet.

– Jeg har ikke sett noe tegn til vilje til fredssamtaler fra opprørernes side, sa Saleh ifølge regjeringstidningen New Vision.

Lars Erik Skaansar som arbeider for FNs kontor for koordinering av humanitær hjelp (OCHA) følger fredsforløpet tett på.

– To ganger har vi prøvd å møte LRA for samtaler ansikt til ansikt, men vi har ikke lykkes, forteller Skaansar som har vært med begge gangene. Det er logistikk, timing og andre praktiske forhold som har forhindret møtene.

Sårbar. Ifølge Skaansar er det fortsatt like risikabelt for folk å bevege seg utenfor leirene.

– Disse leirene har bare gjort folk enda mer sårbare. Der mangler det skoler, mat og medisiner. I tillegg er faren for angrep fra opprørerne fortsatt like store, sier sjefredaktør John Kevin Aliro Ogen i den uavhengige avisen The Monitor.

Og folk forteller at de er redde. – Ja, jeg er redd for barna mine. Med jevne mellomrom kommer opprørerne også hit for å stjele mat og bortføre barn, sier Florence Okoya.

Den folkevalgte leirsjefen i Palenga, noen mil sør for Gulu by, opplevde rett før jul at to av barna hans ble bortført av opprørere.

– Det er bare trist. To av barna mine ble bortført, en av dem er kommet tilbake. Vi er bare delvis trygget her. Leiren er for stor og soldatene for få til å kunne gi oss full trygghet. Opprørerne har vært her flere ganger, sier leirsjef Embakasi Abola.

Barn som soldater. Dagen etter trefte jeg leirsjef Abola på Gusco-senteret, et senter for rehabilitering av bortførte barn og barnesoldater i Gulu. Han skal treffe sønnen sin, Aron. Abolas sønn kom til senteret for tre uker siden. Han klarte å rømme før han måtte i tjeneste som soldat. Snart skal han hjem. – De trengte meg til å bære våpen. Jeg fikk opplæring i å bruke våpen, men fikk ikke tillatelse til å bruke det. Jeg ble ofte slått, fordi jeg beveget meg for sakte.

Guttungen forteller at opprørsgruppen kidnappet flere barn, plyndret og brente mens de beveget seg nordover.

– Jeg rømte en dag de sendte meg for å hente vann. Jeg begynte å springe, og oppdaget at ingen fulgte etter meg, sier 12-åringen. Han skal bo hos onkelen inne i Gulu by. Han er svært bekymret for søsteren som

de» landsbyer

Over 800.000 mennesker i Nord-Uganda er i dag fullstendig avhengig av utenlandsk matvarehjelp. FOTO: HENRY BONGYE

Aron Abola (12).

etter henne, sier Aron Abola (12).

5000 bortførte barn. Historien om leirsjef Abolas sønn og datter er langt fra enestående i dagens situasjon. I slutten av mars kom en ny rapport fra Human Rights Watch som påpeker at rundt 5000 barn er blitt bortført siden juni 2002, en alarmende økning i forhold til 2001 da færre enn 100 barn ble bortført. Siden midten av 1980-tallet har barna i Nord-Uganda ufrivillig blitt del av en av de mest brutale kriger i verden. Totalt skal rundt 20 000 barn ha blitt bortført siden krigen startet for 17 år siden. Smågutter har fått våpen i hånd, mens jentene blir tvunget inn i «ekteskap» med kommandanter.

Kommer hjem syk. Nestleder Stella Ojera ved Gusco-senteret forteller at traumer, aggresjon, mareritt og selvmordstanker er svært vanlige for ungene som er så heldige at de kommer tilbake. De siste fem årene har senteret tatt imot 8400 barn. – Mange barn synes det er vanskelig å komme tilbake til foreldrene. De tenker på hevn og anklager foreldrene for at de ikke klarte å beskytte dem. Mange av jentene kommer også tilbake med seksuelt overførbare sykdommer, som hiv, gonorré og syfilis, sier Stella Ojera.

Katastrofe. Myndighetene karakteriserer «Operasjon jernneve» som en suksess, men Ojera er svært kritisk til den militære løsningen. – Målet er kanskje klart, men resultatet har vært en katastrofe, og spesielt for barna. Aldri før har så mange barn blitt bortført, sier Ojera. Hun vet hvorfor opprørerne bortfører barn. I en situasjon hvor de lider store militære tap, trenger de stadig nye rekrutter.

– Opprørerne har liten støtte i befolkningen, så det er vanskelig for dem å rekruttere voksne. Med barn er det enklere. De er lette å manipulere, og i tillegg har de dårligere orienteringssans, og finner ikke veien hjem. Dermed rømmer færre.

Årsak: ukjent. – Vet ikke, vet ikke, vet ikke, svarer alle jeg spør om hva opprørerne vil. LRA har ikke kommet med noen krav, verken politiske

eller territorielle. Hvorfor slåss de?

– Da Museveni kom til makten besto et flertall av regjeringshæren av acholier fra nord. De var redde for hevn fra Museveni og gjorde opprør. Museveni har hele tiden neglisjert befolkningen i nord. Og vi har ikke fått del i den økonomiske utviklingen som resten av landet opplever. Men ettersom årene har gått har krigen endret karakter. I dag er det ikke lenger en kamp mot regjeringen, alt går utover den befolkningsgruppen som LRA selv kommer fra, sier Stella Ojera ved Gusco-senteret og siterer et ordtak fra acholiene:

– «Hvis to elefanter slåss, er det gresset som blir ødelagt». Vi er i mellom to grupper som kjemper mot hverandre. En eventuell fred ligger i hendene til opprørerne og regjeringen.

FN-mannen Skaansar er optimistisk med tanke på framtidige forhandlinger.

– For første gang har LRA kommet med et skriftlig løfte om våpenhvile, og regjeringen har fulgt opp med flere våpenhviler fra deres side. Men på bakken går det fortsatt i den gale retningen. Det har vært flere angrep den siste tiden. Det krever tid å få etablert våpenhvile og få varslet alle på bakken, sier Skaansar.

Parlamentspolitikeren Norbert Mao fra Gulu er også fortsatt optimist.

– Vi håper fortsatt at fredsforhandlinger er mulig. Men det er mange humper og hindringer på veien til fred. De største hindrene er at president Museveni fortsatt tror mer på militære løsninger enn dialog, og at vi vet lite om hva LRA egentlig vil.

NØDHJELP TIL NORD-UGANDA

■ På grunn av den urolige situasjonen det siste året har Verdens matvareprogram (WFP) økt sitt budsjett i Nord-Uganda fra 103 millioner dollar i fjor til 175 millioner dollar i år. Totalt vil FN i år dele ut 320.000 tonn mat.

■ Flyktningerådet distribuerer mat til internt fordrevne i Gulu- og Kitgum-provinsene i Nord-Uganda på vegne av Verdens matvareprogram.

■ Norge ga i februar tre millioner kroner til WFP og to millioner kroner til UNICEF til deres arbeid i Nord-Uganda.

■ Uganda er et av Norges hovedsamarbeidsland. Godt styresett, økonomisk vekst og utvikling av produktiv sektor og sosial utvikling er de prioriterte arbeidsområdene.

Bedre tider for ABBs Afrika-baby

ARUSHA (b-a): ABB-konsernets transformatorfabrikk i Tanzania kan igjen vise til små, men økende overskudd. Bedriften har gjennom sitt mer enn 20-årige liv overlevd flere kriser der støtten fra norsk bistand har vært meget viktig.

• I TANZANIA:
HALLE JØRN HANSEN

TANZANIA – Fabrikken i Arusha kan de siste årene vise til små, men økende overskudd, forteller styreleder og en av ildsjelene bak industrisatsingen Ole Hillestad. Han bekrefter at norsk bistand har hatt en sentral rolle i etableringen av bedriften og i krisesituasjoner seinere.

I 2002 var det 6. år på rad at bedriften, som eksporterer viktig teknologi til kraftsektoren i Afrika, kan vise til pluss i regnskapene – etter at bedriften særlig i 1995 og 1996 slet med røde tall.

– Å bygge opp næringsvirksomhet i Afrika er generelt sett en svært risikofylt virksomhet. Vår industrisatsing i Arusha er et eksempel på at bistand og næringsliv kan spille sammen for å redusere risiko, sier Hillestad.

Optimist. – Vi tjener penger, og sakte blir økonomien i Tanzania og andre afrikanske land som vi selger til, bedre, sier en optimistisk administrerende direktør Ian Robertson til Bistandsaktuelt.

Transformatorfabrikken har i dag i tillegg til Tanzania et viktig marked i Uganda, Rwanda, Kongo, Mozambique og Malawi. Han forteller samtidig at kenyanske kjøpere er på vei tilbake mens ABB i Sør-Afrika har avtalt en leveranse i Nigeria.

– Omsetningen er beskjeden, bare ca 50 til 60 millioner kroner per år, men det viktigste er at bedriftens økonomi igjen er sunn, sier han.

En av utfordringene nå blir å utvikle en kombinasjon av varer og tjenester som kan vinne anbud på store elektriske installasjoner i flere afrikanske land.

Norsk-tanzaniansk eierskap. Historien om Tanelec begynte i 1978 med at Tanzania heller ville ha produksjon av transformatorer i landet framfor å importere dem fra Europa. NORAD, i samarbeid med National Industri i Drammen, stilte seg positiv til ideen.

Staten Tanzania hadde ved starten 80 prosent av aksjene og National Industri 20 prosent. I 1979 ble det av NORAD gitt et valutalån på ca

20 millioner kroner til etableringen av bedriften som i årene som fulgte ble tilbakebetalt i lokal valuta. 15 norske eksperter var i startfasen på plass for å gjennomføre et omfattende kunnskapsoverførings- og kompetansebyggingprogram. Dette programmet og to mindre investeringer i infrastruktur ble finansiert fra NORAD.

Produktiviteten økte. Ifølge styreleder Ole Hillestad var produktiviteten i begynnelsen meget lav sammenlignet med National Industri i Drammen. Men kompetansebyggingen var vellykket og førte sammen med gode trykks- og velferdsordninger til en rask bedring i produktiviteten.

– Et par år etter starten var den på høyde med Drammen, og kvaliteten var tilnærmet like god, sier Hillestad.

Men få år etter oppstarten ble Tanzania rammet av en

dyptgående økonomisk krise som igjen rammet Tanelec. Betalingsveien til Tanelecs viktigste kunde, det statlige elektrisitetsvesenet, ble dramatisk redusert.

For å unngå konkurs måtte nye valutalån til import av viktige innvarsvarer taes opp via import- og betalingsbalansetøtte fra Norge og betales tilbake i lokal valuta. I tillegg satset bedriften på et nytt produkt for privatmarkedet, nemlig kokeplater. Dette ble en kjempesuksess med en produksjon på opptil 40 000 enheter i året.

Tanzanias økonomi bedret seg mot slutten av 1980-årene, og det ble lettere også for Tanelec. Man lyktes i samme perioden med å komme inn på markedet i Kenya, Uganda og andre afrikanske land. Dette bidro til en betydelig bedring i Tanelecs økonomi.

Nedskjæring. Men i 1995 rammet en omfattende økonomisk krise det viktige kenyanske markedet. Det skapte ny krise for Tanelec. Virke-middelet ble nå en hardhendt nedskjæring av produksjonen og oppsigelse av halve arbeidsstokken.

Samme år overtok ABB aksjema-joriteten på 70 prosent ved et oppkjøp av mesteparten av aksjene til de tanzaniske eierne.

Det var ca 70 ansatte ved starten i 1981. På det meste har den hatt 200 ansatte, mens den i dag har 114 fast ansatte.

Halle Jørn Hansen er norsk frilansjournalist.

Tørkemaskinen er en viktig del av produksjonsprosessen ved fabrikken i Arusha.

FOTO: ABB

Modigere medier i Mosambik

Cardoso-rettssaken har gitt rom for mer ytringsfrihet

MAPUTO (b-a): Cardoso-rettssaken har ført til en åpnere og modigere presse i Mosambik. Men korrupsjon og manglende kompetanse gjør at mediene fortsatt har et troverdighetsproblem.

• I MOSAMBIK:
SILJE BERGGRAV

Etter en bølgedal av engstelse, selv-sensur og servilitet etter drapet på Mosambiks mest anerkjente journalist Carlos Cardoso, mener mange at mosambikisk presse i dag er modigere enn før. Dekningen av rettssaken var overraskende åpen og detaljrik.

– Pressen har nok fått mer selv-tillit. Juridisk har saken skapt en viktig presedens, ved at folk ble dømt som trodde de var uberørlige og var hevet over loven. Det faktum at presidentsønnen måtte vitne, hadde en sterk symboleffekt, sier Paul Fauvet, sjef for den engelskspråklige avdelingen av nyhetsbyrået Agencia Informação Moçambique.

Katalysator for pressen. Tomas Vieira Mario, prosjektadministrator for et NORAD-finansiert medieprosjekt i

Mosambik, mener drapet på Cardoso fungerte som en katalysator for pressen.

– Mange har fått en mer fandienvoldsk holdning: «hvis de kunne ta ham, kan de ta meg også - faen heller, la oss gå ut og gjøre jobben vår». Vi ser at personer blir kritisert i media i dag som ikke ville blitt omtalt tidligere. Å oppleve at dommeren under rettssaken forhørte vitner uaffisert av deres makt, status og familierelasjoner, hadde en enorm betydning, sier Mario.

For lite pasjon. Pressefrihet og mediemangfold har vært profilert som en merkesak for president Joaquim Chissano, og det eksisterer i dag over 90 ulike medier i Mosambik.

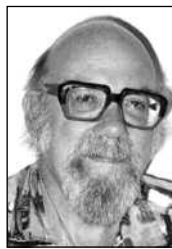
– Vi har pressefrihet, men spørsmålet er om vi bruker den. Kompetansen er sterkt varierende, og avisene har alvorlige problemer med å holde på kvalifiserte medarbeidere fordi lønningene er så lave. For mange er journalistikken bare en hvilken som helst jobb – det er ikke nok engasjement og pasjon i yrket, mener Paul Fauvet.

Han tror også det er et handicap at portugisisk er nasjonalspråket.

– At journalister flest ikke snakker engelsk, gjør at de ikke kan følge med på hva som skjer i verden rundt, eller på hva pressen skriver i

”

Det faktum at president-sønnen måtte vitne, hadde en sterk symbol-effekt.

Paul Fauvet, sjef for den engelskspråklige avdelingen av nyhetsbyrået Agencia Informação Moçambique.

Sør-Afrika, Zambia og Zimbabwe.

Tomas Vieira Mario peker på at svært mange journalister, særlig veterane, har sterke bånd til regjeringspartiet Frelimo.

– Det fører til en ettergivenhet, en mangel på kritisk tilnærming til politisk stoff, fordi man ikke ønsker å rive ned det den skjøre regjeringen har bygd opp. Holdningen er at man skal gi politikerne tid, så kommer forandringene etter hvert.

Kjøpte spalteplass. Cardosos enke, den norske juristen Nina Berg, mener media må ta et sterkere ansvar for sin egen etikk.

– Korrupsjon er utstrakt også i pressen. Artikler kjøpes opp for å drive promotering av egne bedrifter. Under rettssaken så vi at de tiltalte kjøpte opp annonseplass hvor de satte inn lange forsvarstaler. Jeg tror ikke engstelse er den viktigste årsaken til dårlig journalistikk i dag, men inkompetanse. Arbeidsmoralen er relativt lav, det er ekstremt mye slapphet.

– Under etterforskningen var det for eksempel ikke én journalist som bestemte seg for å følge saken hele veien fordi den var viktig for pressefriheten. Vi snakket om å opprette en pressepris for å hylle den beste journalisten som dekket saken. Det viste seg å være umulig – det var ing-

en som kvalifiserte seg, sier Berg.

Den norske juristen viser til at det finnes eksempler på gode initiativer innenfor mosambikisk presse, men hun gir samtidig uttrykk for at nivået blant mosambikiske journalister generelt sett er altfor svakt.

Ikke inkompetente. Samito Nuvunga (27) er journalist i en av Mosambiks nyopprettede aviser, Zambeze. Han er uenig i den negative omtalen av landets pressefolk.

– Jeg synes ikke vi er så inkompetente. Det er fortsatt mye arbeid som gjenstår med å utvikle pressen – vi trenger flere tekniske hjelpemidler og ikke minst bedre teoretisk utdanning. Inntekten vår er heller ikke så god. Likevel har vi journalister i Mosambik en masse energi. Se på rettssaken: hvis de skyldige nå sitter i fengsel, er det på grunn av sivilsamfunnet – spesielt media – som nektet å holde kjøft, sier han.

Nuvunga har ingen formell journalistutdanning, men har vært i yrket i nærmere ti år. Cardoso var en av inspiratorene hans.

– Hans viste oss hvordan journalistikk ikke bare handler om å rapportere hva som blir sagt i taler, men å gå bakover og analysere kritisk det som blir sagt. Det fins mange Cardoso-spirer i Mosambik, mener Nuvunga.

– Rettsvesenet er fortsatt ikke til å stole på

MAPUTO (b-a): At seks menn i en historisk rettssak er dømt for drapet på hennes mann, er ikke noe vendepunkt for Mosambiks rettsvesen, mener Nina Berg.

• SILJE BERGGRAV

31. januar i år ble seks menn dømt til fengselsstraffer mellom 23 og 28 år for drapet på Carlos Cardoso. I stor grad skyldes det innsatsen fra Nina Berg og en krets av støttespillere i og utenfor Mosambik, mener sentrale observatører i landet.

– Fortsatt gjenstår enormt mange ubesvarte spørsmål. Så mange som nærmere hundre andre kriminelle forhold kom opp under rettssaken. Bare hvis disse følges opp, har jeg tro på at vi har nådd et vendepunkt i rettsvesenet, sier den norske juristen, som nylig startet en ny kontrakt som koordinator for et Danida-prosjekt for rettssektoren i Mosambik.

– Det lå ekstremt mye arbeid i å følge opp rettssaken. Vi måtte jobbe i det stille, mot farlige motkrefter, sier Berg, og legger til at hun gjerne skulle sett et enda sterkere press mot myndighetene fra det internasjonale samfunnet.

– Jeg tror det ville gitt mer mot til sivilsamfunnet.

Selve rettssaken opplevde hun som en flott hyllest til mannen sin.

– At saken ble sendt direkte på fjernsyn, var i Cardosos ånd. Det virket som om landet sto stille, alle fulgte med. Det sier noe om hvor langt vi er kommet i forhold til korrupsjon og organisert kriminalitet. De som drepte Carlos, undervurderte hvem han var. Jeg tror ikke de foretok noen analyse av hvem det var de skulle drepe, og hvem som beskyttet ham, sier Nina Berg.

– Først når alle de kriminelle forholdene som ble avdekket under rettssaken, etterforskes, har jeg tro på at rettsvesenet er på riktig spor, sier Nina Berg.

Svake forsvarere. Om dommerpanelet gjorde en grundig jobb, var hun mindre imponert over forsvarsadvokatene.

– Det var trist å se hvor svake de var. Det tyder på hvor vanlig det er å smøre dommeren; at man ikke trenger nedlegge mye arbeid som forsvarsadvokat, sier Berg. Hun har bestemt seg for at saken for hennes

del er avsluttet, selv om mange spørsmål gjenstår.

– Ellers ville jeg ikke kommet videre i livet. De seks dommene er et signal om at det fins gode krefter i rettsapparatet som ønsker og har mot til å bidra til en positiv utvikling, og det er åpenbart et ønske i befolkningen om at ting skal endres, sier Nina Berg.

Norske støtte til kritisk journalistikk

Et NORAD-støttet prosjekt skal gi frekkere og freidigere journalister i Mosambik.

Desentralisering av mediene, mangfoldighet og uavhengighet er hjørnesteinene i det UNESCO/UNDP-ledete mediaprojektet, der Norge er den største giveren.

– Prosjektet ble opprettet for å forbedre den skrøpelige mediesituasjonen etter at fredsavtalen kom i havn, forteller fagansvarlig for prosjektet, Birgitte Jallof.

Mens mosambikiske medier tradisjonelt har fungert som propagandamaskineri for regjeringspartiet Frelimo, åpnet den nye medieloven i 1991 for oppblomstring av en rekke uavhengige medier. Jallof peker på at de likevel har en svært begrenset utbredelse. Eksempelvis kommer Noticias, landets største avis, ut i 18.000 eksemplarer i et land med 18 millioner mennesker. Av disse gis 16.000 ut i hovedstaden. En analfabetisme på over 60 prosent en stor del av forklaringen.

– En viktig del av prosjektet er derfor å utvikle nærradioer, hvor sakene identifiseres og formidles av folk selv. Vi har startet nærradio i åtte lokalsamfunn, der vi har lært opp vanlige folk til å danne redaksjonsgrupper og stille spørsmål til maktthavere. De kan være overraskende pågående og frimodige, forteller Jallof.

Videre driver prosjektet treningskurs for journalister og redaktører i kritisk journalistikk, økonomisk og politisk journalistikk, etikk og etterrettelighet.

Heim til Angola - eller ikkje?

AV BENEDICT TEMBO, ZAMBIA

ANGOLA

Etter at UNITA-leiaren Jonas Savimbi vart skoten og drepen i fjor, har fredsprosessen i Angola fått fart. I februar blei det erklært fred, og her i Zambia merkar vi at «heimreise» er blitt eit tema i dei store flyktningleirane. Men ikkje alle flyktningane kallar Angola «heime» lenger. Etter opp til 30 år i eksil, har truleg så mange som 30.000 flyktningar slege rot og vil helst bli i Zambia.

Under 700 av dei 118.000 angolannarane her i landet bur i vanlege byar. Dei fleste held til i store FN-drivne flyktningleirar nord og vest i Zambia, ikkje så langt frå grensa. Leirane er kunstige «byar» på mellom 20.000 og 35.000 menneske. Dei første om lag 10.000 flyktningane har allereie reist attende frivillig og utan hjelp. FN byrjar sitt heimsendingsprogram i april, og FNs høgkommissær for flyktningar (UNHCR) har planar om å repatriere 40.000 av flyktningane i år, og ytterlegare 30.000 i 2004.

Men UNHCR ventar at rundt 30.000 vil ønskje å bli. Dei har vore her så lenge at Zambia har blitt deiira heimland. Mange er fødte her og kjenner ikkje landet til foreldra.

Zambias regjering er heller ikkje veldig oppteken av å få flyktningane heim. Tvert i mot arbeidar dei med å endre flyktningeloven så det skal bli lettare for flyktningane å bli fullt integrerte i det zambiske samfunnet. Viseinnsminister Kennedy Sakeni har lova at lovendingane vil gje flyktningane same rett til zambisk statsborgarskap som andre utlendingar har.

FN har også som mål at heimreise skal vere frivillig. Det er ikkje berre for flyktningane å reise attende. Hei-

Mange av dei angolanske flyktningane er fødd i Zambia og kjenner ikkje landet til foreldra. Etter opp til 30 år i eksil, har truleg så mange som 30.000 flyktningar slege rot og vil helst bli i Zambia.

FOTO: MWANZO MILLINGA/SØRVIS

mane deira kan vere øydelagte eller overtekte av andre.

Og minefaren er stor i mange område. Både UNHCR, UNICEF og frivillige organisasjonar er i gang med skilting og mineryddingsarbeid. Men mange flyktningar høyrer heime i områder som ikkje er trygge for miner enno, og dette er eit stort problem.

- Landminar er ei stor fare også etter at landet har fått freden attende. Antipersonellminar drep utan å gjere forskjell på folk. Det er viktig at flyktningane blir gjort merksame på farane dei vil møte når dei vender heim, seier Kennedy Sakeni.

Freden i Angola er skjør, og partane har stått mot kvarandre i

mange år. 80.000 UNITA-soldatar er enno ute i bushen og ventar på kva regjeringa vil gjere med dei. 5.000 skal ha blitt tatt inn i den angolanske hæren, men ein reknar med at mange av UNITA-soldatane skal inn i sivile jobbar eller hjelpe til med gjenoppbygginga av landet.

Som eit ledd i eit førebyggjande og fredsskapande arbeid, har Mindolo Ecumenical Foundation saman med UNHCR sett i gang eit pilotprosjekt som truleg skal ut i fleire flyktningleire.

- Fredsarbeidet bør særleg involvere flyktningar for å skape stabilitet og ein fredskultur, seier UNHCRs representant i Zambia, Ahmed Gubartalla. Pilotprosjektet er kalla «Fred og konfliktløsning», og

sett frå sør

I spalta **Sett frå Sør** vil du møte korrespondentar frå afrikanske land.

Benedict Tembo er journalist frå Zambia. Han er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon.

har som mål å hjelpe flyktningar til å sjå alternativ til krig og konflikter.

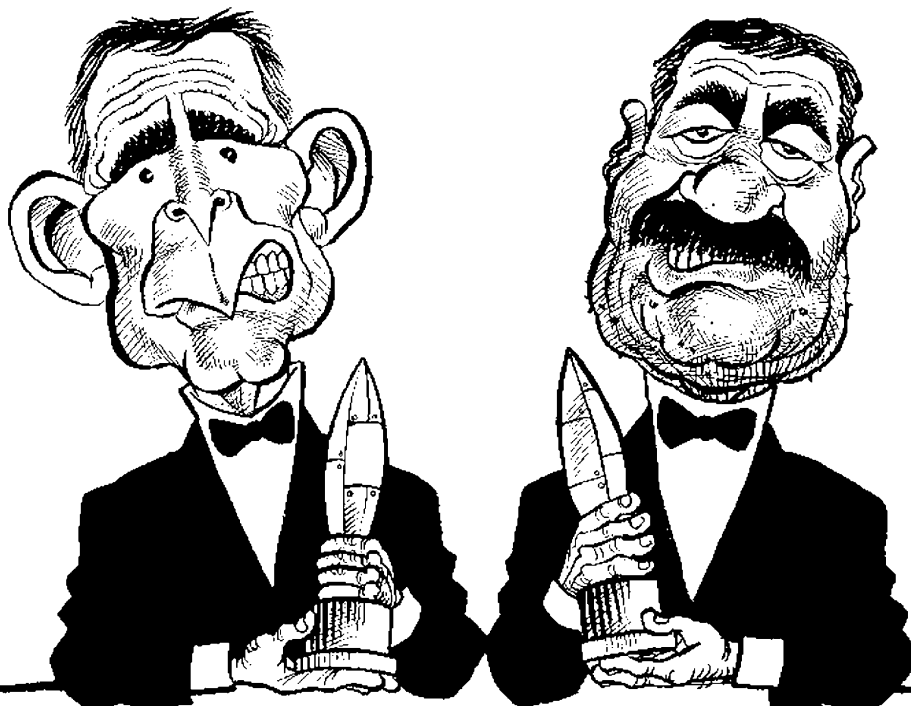
UNHCRs program for heimsending av flyktningar er basert på eit trekantsamarbeid mellom dei tre nabolanda Zambia, Namibia og DR Kongo. Alle desse landa har mange flyktningar frå Angola, og dei jobbar no med å utarbeide ein sameint politikk overfor flyktningane.

Da leiarar i SADC (Southern African Development Community) var samla til toppmøte i Luanda i oktober i fjor, meinte dei at den nye givnen i fredsprosessen i Angola var den viktigaste enkeltfaktoren som vil føre til utvikling i regionen. Også UNHCR er svært glad for den gryande freden i Angola, og ser han som ein viktig styrking av stabiliteten i ein uroleg del av Afrika.

- Utviklinga i Angola har ført til ein moglegheit for ein varig fred og dermed heimreise for flyktningane. Vi trur den politiske utviklinga varslar ein ny start for regionen og heile kontinentet, seier informasjonsmedarbeidar Kelvin Shimo i UNHCR.

Gados verden

The OSCARS 2003

Tanzanianeren **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

«Null sult» i Brasil

Pensjonskutt og kjøpekort skal mette brasilianerne

GUARIBAS (b-a): Grusen virvles opp på den tørre fotballbanen. Det er mandag morgen i den lille byen Guaribas, og regjeringshelikopteret har akkurat landet. Rundt helikopteret står forventningsfulle innbyggere kledd i sine søndagsklær. I dag skal de første magnetkortene som inngår i det brasilianske nødhjelpsprogrammet «Null sult» deles ut.

• I BRASIL:
HENRIK JÖNSSON

Jordilina Correia Matias trenger seg frem gjennom folkemassen. Hennes naboer står lengst fremme, og de beskytter seg med paraplyer og håndklær mot det virvlende støvet. Det er første gangen i deres liv at medlemmer av den brasilianske regjeringen setter sin fot i deres lille by, og første gang de ser et helikopter.

– Så vakker den er, sier Jordilinas 10-årige datter Rosalina, og ser politikerne klatre ut av helikopteret.

Folkemassen slutter opp omkring politikerne og går mot torget. En provisorisk scene er satt opp av to lastebiler, og minister José Graziano går opp på det ene lasteplanet. Han retter på mikrofonen og forklarer hvorfor Guaribas i det tørre og fattige nordøstlige Brasil ble valgt som pilotbyen i den landsomfattende handlingsplanen «Null sult». Siden ber han de fem hundre familiene som inngår i programmet om å danne et samarbeid.

Kjøpekort. Den 54-årige alenemoren Jordilina havner i midten av køen. Hun har hittil forsøkt å forsørge sine elleve barn på mindre enn 10 kroner om dagen. Nå skal det bli bedre. Når hun kommer frem til lastebilene signerer hun et dokument med pekefingeren. Med den andre hånden tar hun imot magnetkortet.

Hver måned kommer Jordilina og de andre fem hundre utvalgte familiene i Guaribas til å få 50 reais, ca 125 kroner, innsatt på sine kort av den brasilianske stat, til å kjøpe de mest livsnødvendige matvarene. Innen fem måneder skal programmet økes og innbefatte alle de 1010 kommunene som har kvalifisert seg til å inngå i «Null sult» i Brasil.

– Jeg har aldri eid et plastkort før. Det blir veldig spennende, sier Jordilina, og løper i vei til landhandleren sammen med en av sine døtre.

Historisk. Det er første gang i brasiliansk historie at landet på alvor gjør noe med det faktum at 52 millioner av landets 170 millioner lever i akutt fattigdom. Ingen tidligere regjering har noen gang villet innrømme at nesten en tredjedel av befolkningen i verdens ellevte største økonomi går omkring og sulter.

For den forhenværende metallarbeideren Luiz Inácio Lula da Silva har derimot den sosiale kløften i Brasil alltid vært tilstede. Han er selv født i det tørre og sultrammede nordøstlige Brasil, og levde der til han som syv-åring emigrerte sammen med sin mor og sine syv søsken til megametropolen São Paulo. Der utdannet han seg til metallarbeider og ble etter hvert fagforbundsleder i São Paulo.

Da han i 1980 startet Partido dos

Barn i lek på en søppelplass i en brasiliansk storby. Tusener av barn jobber som søppelsamlere.

FOTO: SCANPIX/AP PHOTO/PAULO SANTOS

Trabalhadores, Arbeiderpartiet, begynte han sin politiske karriere som nådde toppen den 26. oktober i fjor. Luiz Inácio Lula da Silva ble valgt til president i verdens femte største land med 61,3 prosent av befolkningen bak seg.

Tre om dagen. Da han dagen etter sin valgseier holdt tale var budskapet tydelig:

– Dersom jeg innen mandatperioden klarer å få til at alle får tre måltider mat om dagen, da er min livsoppgave utført.

Som et bevis på at han mente alvor innførte Lula en ny ministerpost i den brasilianske regjeringen, en sultminister. Akademikeren José Graziano, som forsket på emnet, ble utnevnt. Allerede noen måneder senere presenterte den nye regjeringen det omfattende programmet «Fome Zero», «Null sult».

Som pilotsted valgte de den lille byen Guaribas i den bortgjemte delstaten Piauí, i Brasils innland.

– Det kommer til å bli en lang vei å gå. Vårt program skal kombineres med nye ideer, rask nødhjelp og

Brasils nyalgte president Luiz Inácio Lula da Silva møter en av sine støttespillere under et kampanjemøte på landsbygda.

FOTO: SCANPIX/AP PHOTO/ROBERTO CASTRO

”

Dersom jeg klarer å få til at alle får tre måltider mat om dagen, da er min livsoppgave utført.

Luiz Inácio Lula da Silva, Brasils nyalgte president.

strukturelle forandringer. Det er viktig at vi både deler ut fisk og lærer hvordan man skal fiske, sa presidenten ved åpningen av programmet i februar i år.

Kutter pensjoner. I det nasjonale nødhjelpsprogrammet inngår, foruten magnetkortet, en alfabetiseringskampanje, en inspeksjon av husene på landsbygda, og en studiestøtte som skal gå til hver av de familiene som lar sine barn gå på skolen.

Budsjettet for nødhjelpskampanjen er høy, og pengene kommer Lula blant annet til å ta fra de kunstig høye pensjonene til landets militære og statstjenestemenn.

I de fleste tilfeller tjener en pensjonert statstjenestemann eller en militær minst dobbelt så mye som når han eller hun var i aktivt arbeid. I noen tilfeller tjener de opp til ti ganger så mye. Den nye arbeiderpartiregjeringen vil nå skjære ned på disse godene og har lagt fram et reformforslag som kommer til å gi en besparelse av pensjonen på 4,2 milliarder kroner allerede neste år – omtrent tilsvarende det budsjettet til «Null sult» ligger på.

Kritisert. Lula har selvfølgelig blitt sterkt kritisert for å ha endret på statstjenestemennenes pensjoner. Men den forhenværende fagforeningslederen har ikke gitt etter. Ved et møte med landets viktigste arbeidsgivere i presidentpalasset i hovedstaden Brasilia, fortsatte han i stedet sin kamp mot hungersnøden og ba det private næringslivet om støtte.

– Mennesker tilsvarende ett og et halvt Argentina går omkring og sulter foran øynene våre. Vi kan ikke bare late som om at det ikke gjelder oss, sier han.

Brasils offisielle mot den omfattende fattigdommen i landet har begynt.

Henrik Jönsson er svensk frilansjournalist.

Plan tar imot penger fra NORAD

Plan Norge har takket ja til NORADs tilbud om 5,8 millioner kroner i støtte for 2003. Pengene går til fire enkeltprosjekter i Malawi og Uganda. I Malawi har Plan tre prosjekter innen matvaresikkerhet, helse og ernæring og sosial mobilisering. I Uganda driver organisasjonen et hiv/aids-prosjekt. Plan ble i utgangspunktet tilbudt en toårig samarbeidsavtale, men takket nei i påvente av at NORADs organisasjonsgjennomgang av Plan er ferdigstilt. Det er foreløpig usikkert når denne er ferdig.

Internett svikter de fattige

Internetthandel har ikke hatt den positive effekten man forventet for utviklingsland, viser nye undersøkelser. Internett har lenge blitt fremhevet som en mulighet for fattige land å øke handelen med rikere land. Mange land i sør har derfor investert i dyr teknologisk infrastruktur for å skaffe seg disse mulighetene, ofte etter press fra software-selskaper. Men nå viser en rapport basert på forskning i Bangladesh, Kenya og Sør-Afrika at virkeligheten er annerledes.

– Vi har ikke funnet noen tegn på at store selskaper har begynt å handle over internett med utviklingsland, sier John Humphrey fra det britiske Institute of Development Studies til BBC News Online.

Problemet er at internasjonal handel sjelden skjer mellom helt fremmede partnere. Internett og e-post er ikke i seg selv nok til å opparbeide den tilliten vestlige bedrifter ønsker for å kjøpe varer fra Afrika eller andre ukjente handelspartnere. Situasjonen er videre vanskeliggjort ved at det mangler gode betalingsmetoder via nettet.

Somalia ikke et terrorist-fristed

En FN-rapport har ikke funnet beviser for at internasjonale terroristgrupper holder til i Somalia. Rapporten hevder likevel at ansvarlige for de nylige terrorangrepene i Øst-Afrika reiste gjennom Somalia.

Etter 11. september-angrepene i USA ble Somalia hevdet å være et fristed for terrorister. Landet har ikke hatt noen fungerende sentralmyndighet de siste 12 årene mens ulike krigsherrer har kjempet om makten.

Nabolandet Etiopia har også anklaget Somalias overgangsregjering for å ha forbindelser med islamske ekstremister – en anklage som er blitt benektet i Mogadishu. Rapporten sier disse antagelsene for øyeblikket virker ubegrunnet.

Jakten på den gode gave

AV HANS P. MELBY, NORAD

DEBATT

«PATOLOGISERING» er et dekkende navn på den nåværende bistands-epoken. For praksis viser at vi anser u-landsstaten som syk. Begrepet «mottakeransvar» blir ledsaget av omfattende betingelser for stadig mindre bistand til den staten som egentlig skal være ansvarlig, og en stadig større del av bistanden til andre.

Slik kan en oppsummere sosialantropologen Kjell Nustads vurdering av foreløpig siste fase av norsk bistand i boka *Gavens makt. Norsk bistand som formynderskap*. Gaven skaper takknemlighetsgjeld og avhengighet. Dessuten forteller den hva som er rett medisin, og dermed hva som feiler mottakerlandet. Medisinen har skiftet fra penger og teknologi på 1950-tallet, via Ny Økonomisk Verdensorden (NØV) på 1970-tallet, til styresett av vestlig type i dag. Forfatteren mener at vi er tilbake der vi startet, i troen på en universell utviklingsmodell: Fattige og rike land er skilt langs en tidsakse (i motsetning til NØV, der rikdom og fattigdom er samtidige produkter av et utbyttingsforhold). Blir fattige land mer som oss, vil de avansere raskere.

Noen forbigående mistanker oppstår under lesingen. Nustads påstand: «...Norsk utviklingshjelp har ...produsert makteffekter gjennom å fortrengte forbindelser mellom global rikdom og fattigdom» (oppsummering på omslaget) kan gjøre en urolig for en forfatter med sans for konspirasjonsteorier. Et par steder kan en lure på om han mener å vite at det finnes en vei til utvikling som Vesten fortier. De bange anelsene slår ikke til. Boka gir tvert i mot en rimelig, historisk fremstilling av bistandsretorikken og en anledning til å se den på avstand. Lite å polemisere mot, men den inspirerer til kommentarer.

NUSTAD BESKRIVER hvordan norsk u-hjelp i starten skulle kompensere for vår generelle, vestorienterte utenrikspolitikk, symbolisert med NATO-medlemsskapet i 1949. Bistanden skulle hjelpe til å holde Arbeiderpartiets venstreside i aktivitet, satt på sidelinjen som den var av partiflertallets forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Mon tro om ikke bistanden også i dag, av helt andre årsaker, hjelper til å pynte på vårt selvbylde. En amerikansk forskergruppe har varslet en ny indeks i løpet av året: Development Friendliness Index (DFI), med rangering av giverland etter utviklingspolitikkenes kvalitet. Aktuelle komponenter i DFI er størrelsen (og kvaliteten) på offentlig bistand, samt politikk og praksis når det gjelder handel, miljø, u-landsinvesteringer og innvandring. Rangeringen av handelspolitikken er allerede publisert. Norges lave import av landbruksprodukter fra u-land, og barrierer høyere enn selv Sveits og Japan, gir oss sisteplassen. Fjerningen av toll på produkter fra de minst utviklede landene vil hjelpe oss lite så lenge importen fra disse landene likevel er så liten. Heller ikke ønsket om forbedringer for u-landsimport generelt, som er nedfelt i regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse, hjelper før det gjennomføres i praksis.

Samtidig viser FN's Human Development Index (HDI) at «menneskelig utvikling» er kommet lengst i Norge. Plasseringen kan vi takke vår rikdom for, som er større i Norge

Mer marked og flere skoler å velge mellom - noe for de fattige også? spør artikkelforfatteren.

FOTO: CAMILLA SOLHEIM

debatt

enn i andre land med like lang levealder og like høyt utdanningsnivå (de andre to komponentene i HDI). Fra konkurransen om de største bistandsbudsjettene er vi vant til en plass i tetskiktet. Dersom DFIs bredere tilnærming trekker Norge ned, hva blir de internasjonale overskriftene - rik og gjerrig?

Bistanden bidrar i dag til å forbedre det bildet som skjemmes av vår utviklingsfiendtlige handelspolitikk, kanskje også innvandringspolitikk. Lar åpnere grenser seg kombinere med et fortsatt høyt bistandsnivå? Det gjenstår å se. For noen av de mest bistandsvennlige i Norge er også blant de minst positive til handel og innvandring. Og motsatt, i hvert fall delvis. De som ønsker begge deler, og en bedre norsk utviklingspolitikk, kan se frem til hjelp fra DFI i debatten.

NUSTAD VISER AT dagens bistand tar menneskerettigheter og fravær av korrupsjon som både forutsetning og mål for utvikling. Den bangladeshiske økonomen Mushtaq H. Khan kritiserer denne sirkelargumentasjonen gjennom søkelys på den Verdensbank-ledete kampanjen mot korrupsjon. Sant nok har mange fattige land mye korrupsjon - og mange rike har lite. Men korrelasjon er ikke det samme som kausalitet, og det finnes viktige avvikere. De asiatiske tigere og Kina, nesten de eneste u-land som har oppnådd stabil vekst over mange år, har fortsatt stor korrupsjon. Med Kina står disse for en stor del av verdens fattige befolkning (eller de som var fattige for 20 år siden), fremhever Khan.

Årsak og virkning går motsatt vei, hevder han. I Sør-Korea kom redusert korrupsjon først etter langva-

rig vekst, og i Kina synker den ikke. Afrika og Asia har begge stor korrupsjon, men bare Asia vokser. Ikke noe sted har utviklingen begynte med weberske byråkrater. Det viktige er typen korrupsjon - eller hva slags samfunn den finner sted i. Kunnskap om dette bør styre utviklingspolitikken. Derfor mener Khan at det er feil å begynne med å bygge velferdsstaten, til tross for alt godt den står for. Det finnes dessuten ikke ressurser til det. Tenk i stedet på hvordan staten kan bli transformerende, kapitalismebyggende. Med vekst kommer det andre etterhvert.

Hans P. Melby er rådgiver i NORAD.

PROBLEMET MED BISTAND er ikke at den ikke virker, sier økonomen William Easterly, men at den aldri fikk sjansen. I boka *The Elusive Quest for Growth. Economists' Adventures and Misadventures in the Tropics* går han i gjennom alle forsøkene. Investeringer. Utdanning. Befolkningskontroll. Lån og gjeldslette og nye lån. Hva gikk feil?

Easterly er opptatt av incentivene i bistandens treenighet (giverorganisasjonene, mottakerregjeringene, de fattige). Utgangspunktet er at folk, uansett plassering i treenigheten, gjør det de får belønning for. Verken mer eller mindre. Bistanden har virket for regjeringer i Afrika og bistandsbyråkrater i Vesten, mener han. Men den afrikanske bonden er like fattig. Han viser til at kvalitet er vanskelig å måle og hevder at bistandsbyråkrater lett tyr til tilsøring og diffus skylddeling når resultater uteblir. Det er for lite konkurranse i internasjonal bistand, ikke for mye. De fattige kan ikke velge bistandsyter, og de er langt unna når rapporter skrives. Blant alle gode ønsker, er det til syvende og sist om nivået på virksomheten består og helst øker, som teller. For en bilateral giver å ikke gi, eller for IMF

eller Verdensbanken å ikke låne ut, blir like usannsynlig som at en kjøpmann skal legge ned en lønnsom butikk.

Med alle lagene av plandokumenter, arbeidsgrupper og internasjonale konferanser som i dag befinner seg mellom den fattige og utløsning av bistandsmidler, går Easterly, ikke overraskende, inn for mindre byråkrati og mer markedsrett. Han leder gruppen *Reinventing Foreign Aid* ved Center for Global Development, som ønsker å finne ut hvordan de fattige kan få innflytelse.

Hva med utviklingskuponger, spør han, kan det være et interessant eksperiment? La oss tenke oss at verdien av omsettelige gavekuponger for et års folkeskole, utstedt av alliansen Norge/Zambia, faller til 30 % på andrehåndsmarkedet. Samtidig holder tilsvarende kuponger fra Oxfam/Zambias katolske kirke seg på 100%. Eller omvendt. Da har målgruppen fått sagt fra på en måte som en giver- og sentralstyrt oppbygging av statlig enhetsskole ikke gir dem mulighet til.

I ARBEIDET FOR bedre bistand må det være rom for personlige livssyn, leveregler og ønskelister. Her kommer noe fra min pakke:

Andre ting enn bistand er viktigst for utvikling. For noen tilsier størrelsen på dilemmaene at bistand bør avvikles. Men nordmenn flest anser at også fattige barn bør få være friske og gå på skole, og de ønsker å avstå litt av sin rikdom for å bidra til det. Villige mottakere vil også finnes. Regn derfor med at bistanden vil fortsette, med sine krav til mottakerne inkludert. Den lineære, universelle utviklingsmodellen er, som Nustad viser, på ny en del av bistandsgrunnlaget, etter avhengighetskollekt og NØVs død. Den, og interne forhold i u-landene, vil fortsette å ha forklaringskraft. Til tross for den mulige følgesvennen formynderskap.

Stortingets vedtak om penger til land x eller formål y er i prinsippet like bindende for regjeringen som bevilgninger til formål i Norge. Av det følger det noen paradokser som ikke kan løses. Men de kan håndteres bedre - for en bedre bistand. Hvordan? Blant annet gjennom det Nustad bidrar til - en kritisk debatt og økte kunnskaper. Det kan lede til krav om bedre informasjon til folk og Storting - om problemer, avstand mellom mål og resultater, og sanne suksesser - og hjelpe i letingen etter noen svar.

Min ønskeliste for bedre bistand inneholder krav om fravær av grove brudd på menneskerettighetene, pluss noen mer kontroversielle punkter: Interessen for den transformerende staten er større, hastverket med å bygge europeisk styresett og velferdsstat mindre. Vi forstår reelle maktforhold i andre land bedre. Vi erkjenner at bistand normalt må skje på parti med elitene. Vi er klar over at fordelingseffekten av offentlige tiltak, som i Norge, kan være vanskelig å forutse. Vi følger nøyer med i hvordan pengene virker, blant annet ved hjelp av færre mål, flere uavhengige forskere og mer debatt.

Dessuten er utbetalingspress et tilbaketrukk stadium - og den gryende debatten om hva som bør kjenne den neste bistandsepoken skyter fart. Poststrukturell bistand for en postmoderne verden? I hvert fall mindre byråkrati og mer makt til de fattige - uten å kreve utvikling som forutsetning for utvikling.

Tusenårsmålene: Å nå eller ikke nå

AV TOR ELDEN, FREDSKORPSET

DEBATT

RÅDGIVENDE UTVALG for resultater i utviklingspolitikken sår tvil om det er realistisk å kunne nå tusenårsmålene, mens utviklingsministeren understreker at det ikke kommer på tale å nedjustere målene. Hvorvidt målene er realistiske er ikke det viktigste spørsmålet. Måloppnåelse er fortsatt hovedutfordringen i utviklingspolitikken. Men la meg legge til; å få flere med i arbeidet er like viktig. Tusenårsmålene er formulert slik at en lett kan tro at det store, kompetente VI i nord skal oppnå disse målene gjennom bistand til sør. Denne uttalt antagelsen sitter fortsatt sterkt i bistandsarbeideren. Vi merker holdningen hos enkelte unge som vil reise ut med det nye Fredskorpset for å frelse verden. De fleste av disse får raskt en mer nyttig tilnærming.

UTVIKLING OG en bedre verden skapes gjennom endringer i både sør og nord. Det tar tid å erkjenne dette og ikke minst å få satt denne tenkning ut i livet. Så lenge vi tar «konsulenttilnærmingen»; at vi i nord skal løse problemene i sør, vil vi stå og stampe. I sør vet de selvsagt at menneskerettighetssituasjonen ikke alltid er god og at grunnskolen ofte er lite relevant for det livet elevene senere skal ut i. De vet det meste om

debatt

manglene i eget land. Hvorfor sender vi fortsatt «konsulenter» fra nord for å fortelle dem dette, ofte med velmenende oppskrifter i manualer som vi i nord har utarbeidet på kontoret?

VI MÅ bygge gode partnerskap mellom nord og sør, hvor likeverd, åpenhet og solidaritet er de bærende verdier. Da skapes de nødvendige endringene i møter mellom mennesker som sammen finner den riktige tilnærmingen. Vi må innstille oss på å være både lærer og elev. Noen ganger må vi i nord lære det som er politisk ubehagelig. Norsk landbrukspolitikk hindrer utvikling i sør. Hvis Fredskorpsets deltakere i Norge brukte alle muligheter til å dokumentere det - ville vi like det? Neppe, men det er det vi i nord gjør hver dag i sør med største selvfølgelighet. Å lytte, lære og samarbeide på likeverdig basis er vanskelig - særlig når vi i nord disponerer pengesekken.

DET RÅDGIVENDE utvalg er redd for at urealistiske mål skaper oppgittethet. Oppgittethet er sannelig det vi minst trenger ut fra dagens utfordringer. Hvor sprudlende er dagens

Opgittethet er sannelig det vi minst trenger ut fra dagens utfordringer.

Tor Elden er generalsekretær i Fredskorpset

Rønning-utvalgets skepsis mot realisme i tusenårsmålene skaper debatt. Les artikkelen i Bistandsaktuelt 2/2003 på www.bistandsaktuelt.com

bistandsbransje? Nykommerne, som vi må få flere av, rister på hodet over bistandsbransjens faglighet og endeløse prosesser mot avklaring av ett eller annet som antas å være viktig. Vi kan neppe nå tusenårsmålene uten en folkelig entusiasme både i nord og sør. Hvis problemet kun er å øke bevilgningene gjennom Verdensbanken, så burde

saken lett kunne ordnes av de 199 statsmenn som har satt tusenårsmålene.

DEN FOLKELIGE forankringen er helt avgjørende for endringene i nord mot en utvikling som skal nå vedtatte mål. Nye svar på hvordan vi når mål må søkes hos de som vil skape noe. Vi trenger de positive opplevelsene av å lykkes. Litt naivt må vi ta de til oss og spre dem med entusiasme i Norge. 18-åring fra Norge kan neppe tegne bruer og bygge fabrikker, men de kan la sin tro på muligheter feste seg i alle lag av befolkningen i nord og sør.

ALLE I BISTANDSMILJØET bør stille seg dette spørsmålet og gi svar. Fredskorpsets svar er å bidra til å bygge gode partnerskap mellom nord og sør og mellom land i sør basert på sentrale verdier som likeverd og solidaritet. Gjennom utveksling av deltakere vil partnerskapene strekke seg etter sine oppsatte utviklingsmål. Vi vet at andre aktører har forskjellige vinklinger og samarbeidsmetoder. Mange veier fører til Rom, men vi kan ikke bli så liberale at alle veier, metoder, prosjekter og bistandsopplegg fører til Rom. Vi har lært mye de første 50 år av norsk bistand. De hvite elefantene går fortsatt omkring fordi noen i nord ikke spør sin partner i sør.

Er det grunn til å frykte «Big and hairy goals»?

AV BJØRN K. WOLD, STATISTISK SENTRALBYRÅ OG RUTH HAUG, NORAGRIC

DEBATT

I BISTANDSAKTUELT NR 2/2003, leser vi at Regjeringens rådgivende utvalg for resultater i utviklingspolitikken advarer mot FNs tusenårs-mål. Utvalgslederen uttaler at ambisiøse kvantitative mål og manglende resultater kan true utviklingspolitikken legitimitet og derfor bør tusenårsmålene justeres ned.

Hvis vi leser utvalgets egen rapport ser vi at dette ikke er noen journalistisk vri. Utvalget har fokusert på regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom. De vil ha et klarere skille mellom overordnede og operasjonelle mål. Nå er det en gang slik at verdenssamfunnet allerede har blitt enige om overordnede og operasjonelle mål og kombinert disse nettopp i FNs tusenårs-mål.

Utvalget nøyer seg altså ikke med å erklære at disse skaper for store forventninger, men gir Utenriksdepartementet et aktivt råd om at «forventningene til måloppnåelse innen 2015 justeres» og at departementet skal se på alle hindringene som gjør det vanskelig å nå disse målene. Utvalget anbefaler at UD jobber videre med delplaner under sin egen handlingsplan, men råd om hvordan Norge og norske miljøer kan bidra i arbeidet for FNs tusenårs-mål glimrer med sitt fravær.

ER UTVALGET I MOT klare og rettferdige mål av den grunn at manglende måloppnåelse kan true u-hjelpoppslutningen? Mener virkelig utvalget at det er best med lave og beskjedne mål for å slippe og ta risikoen på at målene ikke blir nådd, selv om man synes målene er berettiget? Farer kan lure overalt og eventuelle legitimitetsfarer ved tusenårs-målssettingene kan vel like gjerne gå den andre veien. Mangel på klare og ambisiøse mål for utvik-

debatt

lingssamarbeidet kan også virke negativt inn på legitimiteten, dersom det er den man er opptatt av. Kanskje det er noe vi ikke har skjont når det gjelder viktigheten av legitimitetsproblematikken og truslene som utvalget skisserer. Statistisk Sentralbyrå har jo sine årlige undersøkelser som viser at det norske folk støtter meget trofast opp om bistandsarbeidet, 88% av befolkningen mener at Norge skal gi u-hjelp. Men kanskje den jevne nordmann ikke helt skjønner dette med urealismen i tusenårs-målene?

VI SER TUSENÅRSMÅLENE i et helt annet perspektiv. De gir et økt handlingsrom for å fokusere på bedre resultater. Ambisiøse målsettinger, tror vi, gir et ekstra push for å oppnå bedre resultater. 190 statsledere har undertegnet målsettingene og er ansvarlig for å bidra til at de nås. Selv om ikke alle land vil nå dem bidrar de til en bevisstgjøring om å sette viktige spørsmål på den politiske dagsorden. Tusenårs-målene forplikter i Sør & i Nord og er faktisk både overordnede og konkrete slik at de gir et klart fokus og retning. Denne gangen er det ikke mange fine ord i en rund og velformulert innpakning - det er krav til handling som gir resultater, nå! Våre samarbeidsland har lagd/lager sine egen planer for hvordan de kan jobbe for å nå de nasjonale tusenårs-målene. Aktivitetsplanene følges opp med bedre statistikk, utredning og forskning for å følge ressursbruken, direkte og indirekte virkninger innenfor de enkelte sektorer og for overordnede mål som halvering av fattigdom og sult.

SELVSAGT HAR DET allerede vist seg

Mangel på klare mål for utviklingssamarbeidet kan også virke negativt inn på legitimiteten, dersom det er den man er opptatt av.

Bjørn K. Wold er seksjonssjef ved Seksjon for Internasjonalt Utviklings-samarbeid i SSB.

Ruth Haug er avdelingsdirektør i Noragric ved Norges landbrukshøgskole.

En kraftig forbedring i de fattiges helsetilstand, er blant tusenårs-målene. Bildet er fra en vaksinasjon i Kongo. FOTO: RUNE ERAKER

at det er vanskelig å nå mange av disse målene i de fattigste landene og dette vil bli enda tydeligere framover. Men det er jo nettopp da at tusenårs-målene har sin styrke. Da vil tusenårs-målene øke ikke bare behovet, men også den aktive etterspørselen etter mer kunnskap og handling. Utfordringen til fagfolkene er å bidra til og få fram kvantitative og kvalitative data først for å måle *hvem-hva-hvor* om fattigdommen, men ikke minst om prosesser og mekanismer som kan bidra til at folk kan komme ut av fattigdommen. Fattigdomsdata og kunnskap om fattigdomsprosesser er viktig grunnlag for politiske beslutninger og prioriteringer. Da trenger vi dokumentert kunnskap om hvordan offentlige, sivile og private ressursene bidrar til bedre resultatsoppnåelse. Igjen er det en økende bevissthet som vi tror kan bidra til bedre resultatoppnåelse takket være at det stilles ambisiøse mål.

DET AT NOEN land sannsynligvis vil

nå tusenårs-målene og andre land komme nær opp i mot å nå målene gir i seg selv en læring. Hva er det som gjør at noen lykkes og andre ikke. La oss produsere kunnskap slik at vi kan forstå suksessene på en bedre måte.

Få om ingen land sør for Sahara ligger særlig godt an til å nå alle tusenårs-målene. Men Uganda, som har fokusert på fattigdomsreduksjon i 10 år, er inne i en trend som viser at også afrikanske land sør for Sahara kan lykkes. Lærdommen er dobbel, store policy-endringer og ekstra ressursinnsats er nødvendig. Vi tror at ambisiøse målsettinger ikke er et hinder for å satse, men mer en motivasjon for å tørre å ta risiko. Det heter seg jo at dersom man vil øke suksessraten må man også regne med øke failure-raten. Hvis man er mer redd for å gjøre noe «galt» enn ikke å gjøre noe i det hele tatt, ligger man generelt dårlig an når det gjelder å få til resultater.

Dårlige råd om tusenårsmålene

AV POUL GROSEN, UNDP

DEBATT

SENK FORVENTNINGENE til tusenårsmålene – det er beskjeden utviklingsministeren får fra sitt rådgivende utvalg for resultater i utviklingspolitikken i siste nummer av Bistandsaktuelt. Utvalget advarer regjeringen mot å knytte norsk utviklingspolitikk for nært opptil tusenårsmålene i frykt for synkende legitimitet dersom målene ikke skulle nås.

FNs utviklingsprogram (UNDP) tror det er et dårlig råd utvalget her kommer med. Vi er enige i at man må forberede opinionen på at utviklingssamarbeid er tålmodighetsarbeid, men like viktig er det å fortelle at målene er mulige å nå *bare det finnes politisk vilje*. Smeltes disse to strategiene sammen får vi et budskap som kan mobilisere opinionen til innsats for verdens fattige, i stedet for å virke demoraliserende. Det ser omtrent slik ut: Med dagens innsats vil verdens fattigdom ikke halveres innen 2015. Med politisk vilje er det mulig å realisere målet.

FNs mål blir ofte kritisert for å være urealistiske og umulige å oppnå. Historien viser at det ikke stemmer. Ambisiøse mål blir nådd når de følges opp med politisk handlekraft. Verdenssamfunnet lyktes i 1977 å utrydde kopper, et mål som ble satt i 1965, og man lyktes i løpet av nitti-

tallet å redusere barnedødsfall som skyldes diaré med 50 prosent.

BLANT DEM som ser realismen i tusenårsmålene er FNs generalsekretær Kofi Annan. I sin statusrapport for 2002 sa Annan at det fortsatt er mulig for alle verdens land å innfri målene innen 2015. For verden sett under ett har andelen mennesker som lever under ekstrem fattigdom allerede sunket fra 29 til 23 % mellom 1990 og -99, og i Øst-Asia har man halvert andelen fattige i samme periode. Dessverre henger noen regioner etter – i Afrika sør for Sahara har andelen som lider av sult knapt sunket i det hele tatt. Likevel mener generalsekretæren det er mulig å nå målet, men det vil kreve større innsats og politisk vilje enn hva som blir vist i dag. Tall fra Verdensbanken og Det Internasjonale Pengesystemet viser at den internasjonale bistanden må doubles dersom målene skal være innenfor rekkevidde. Det betyr omlag 50 milliarder dollar mer årlig. Dette tilsvarer omtrent EUs forbruk av alkohol på årsplan, noe som er en liten pris for å nå målene verdens statsledere satte seg på FNs tusenårsmøte.

Det unike med tusenårsmålene,

debatt

Å senke forventningene til målene vil være med på å frata folk i Sør et verdifullt politisk verktøy.

Poul Grosen er direktør for UNDPs nordiske kontor.

i forhold til tidligere løfter, er nettopp den internasjonale enigheten som omgir målene og erkjennelsen av at både den rike og den fattige verden har en jobb å gjøre. Deklarasjonen er underskrevet av 147 av verdens statsledere, og som en globale forpliktelse har de åtte målene allerede bidratt til å øke oppslutningen rundt bistand. Den negative trenden man så i form av synkende bevilgninger fra OECD-landene på 1990-tallet er snudd og i Monterrey i fjor ble det gitt løfter om nye 12 milliarder dollar i ODA (Official Development Aid). Dersom Norge på egen hånd skal justere de globale målene står man i fare for å underminere den globale legitimiteten målene har fått. Slik kan forslaget fra Rønning-utvalget bidra til å redusere slagkraften målene har i dag.

Å SENK FORVENTNINGENE til målene vil også være med på å frata folk i Sør et verdifullt politisk verktøy. Tusenårsmålene har vist seg svært nyttige nettopp fordi det er mulig å måle framgangen, eller mangelen på dette. I flere land i Sør har man sett presidenter gå til valg med løfter om å innfri målene, eller at den politiske opposisjonen bruker dem som et verktøy for å formulere kritikk av den sittende regjering.

(Innlegget er forkortet, Red.)

Meningsfylt skole for alle

AV HILDE FRAFJORD JOHNSON, UTVIKLINGSMINISTER

DEBATT

Det er positivt at det rettes fokus mot Utdanningsstrategien, slik Bistandsaktuelt har gjort i sine to utgaver i år. Jeg oppfatter innspillet fra Eldrid Mageli og Robert Langley Smith, samt Roy Krøvels debattinnlegg som konstruktive bidrag til det videre arbeidet for økt vektlegging av utdanning i utviklingspolitikken. Mageli og Smith påpeker ganske riktig at voksenopplæring og uformell utdanning er viktig for å nå de fattige, ikke minst kvinnene. Det er jeg enig i. De understreker også behovet for å overvåke støtten som gis til utdanningstiltak via Verdensbanken og UNESCO. Ja, det er viktig og det vil skje som en del av overvåkingen av FNs tusenårsmål. Norge er en av Verdensbankens mest aktive samarbeidspartnere i utviklingen av den faglige rådgivning og finansiering av utdanningstiltak. UNESCO har et viktig mandat og vi ønsker, som det står i strategien, en «kritisk dialog» med denne organisasjonen.

Roy Krøvel har et viktig innlegg der han med utgangspunkt i Guatemala belyser problemer i forbindelse med utdanning for alle. Han fokuserer særlig på urfolks og minoritetenes situasjon – med rette. Hans hovedpoeng er at det ikke er nok å fylle klasserommene. Elevene må også få relevant og nyttig lærdom.

Selvsagt må elevene få nyttig lærdom, dersom det skal gi mening å få dem på skolen, og i de landene der det er relevant, bør vi ha minoritetselevenes situasjon for øye. Dakar-konferansen satte forbedring av undervisningens kvalitet som et eget mål. Dette går også som en rød tråd i UD's utdanningsstrategi, der et hovedprinsipp er styrking av elevenes selvrespekt og kulturelle identitet. Dette er nærmere utdypet i det faglige grunnlagsdokumentet departementet utarbeidet for strategi-

en, som også er offentlig tilgjengelig. Men for å nå dette målet kan en ikke følge samme oppskrift for alle land. Derfor bør et givertands utdanningsstrategi ikke være altfor detaljert. De lokale forhold varierer, og ansvaret for utdanningspolitikken må ligge hos myndighetene i de enkelte land. Innsats og tiltak må utformes i dialog mellom givne og de ansvarlige myndigheter. Utdanningsstrategien skisserer derfor overordnede prinsipper og viktige satsingsområder som vi vil at partnerne skal ta med seg inn i denne dialogen.

Utgangspunktet vårt må være at det internasjonale samfunn har gått sammen om å prioritere utdanning for alle. Dette er sentralt i bekjempelsen av fattigdom og er tatt med blant FNs tusenårsmål. Å nå målene, krever stor besluttsomhet hos ledere i de fattige landene. Utdanningspolitikken må legges om. Ressurser og lærerkrefter må mobiliseres. Nye virkemidler må prøves. Her trengs aktiv støtte fra såvel givertand som multilaterale organisasjoner.

Jeg har gjort utdanning til jobb nummer 1 for norsk bistand for å sikre at vi gjør vår del av jobben. Det gjelder både i forhold til våre samarbeidsland, til de multilaterale organisasjonene og til andre givere. Vi må presse på for økt innsats og følge opp med ressurser og faglig innsikt. En del av jobben er å drøfte de vanskelige dilemma som møter lederne i fattige land som står langt fra Dakar-målene. Sentrale spørsmål er hvordan vi skal utvide utdanningen til å omfatte alle barn og samtidig heve kvaliteten i undervisningen? Hvordan skal en få en skole som imøtekommer behovene ikke bare til guttene, men ikke minst også jen-

debatt

Jeg har gjort utdanning til jobb nummer 1 for norsk bistand for å sikre at vi gjør vår del av jobben.

Hilde Frafjord Johnson er utviklingsminister.

tene? Hvordan skal en nå barn i særlig vanskelige omstendigheter, de som er rammet av krig, AIDS og ekstrem fattigdom? Hvordan skal en lage en skole der etniske minoriteter føler seg hjemme og kan utvikle evner og muligheter?

Utdanningsstrategien tar opp disse utfordringene og skisserer retningslinjer for veien videre, men de konkrete løsningene må søkes ut fra situasjonen i de enkelte land og mulighetene for bistand fra ulike givere.

På bakgrunn av forholdene i Latin-Amerika generelt og Guatemala spesielt nevner Roy Krøvel en rekke oppgaver som må løses for å få en nyttig og relevant skole for alle. Etter mitt syn er lærerutdanning og utviklingen av egnede lærebøker på eget språk helt avgjørende for en god skole. Vi legger derfor opp til et helhetlig perspektiv som gjør at alle sidene av utdanningssystemet blir sett i sammenheng.

Norge støtter utdanning for alle for å yte hjelp på områder som er av særlig betydning for å nå Dakar- og Tusenårsmålene. Støtten foregår gjennom en rekke ulike kanaler. Slik har vi maksimal fleksibilitet og kan yte bistand som er mest mulig effektiv. I tillegg til myndighetenes sektorprogram i samarbeidsland kanaliseres store midler gjennom frivillige organisasjoner. Disse er i mange tilfelle i stand til å nå grupper som av ulike grunner faller utenfor myndighetenes opplegg. Dessuten går betydelige summer gjennom multilaterale organisasjoner som UNICEF, UNESCO og Verdensbanken. Disse institusjonene bidrar til utdanning for alle på ulike måter. Norge kan ikke gjøre alt, men vi spiller en lederrolle på den internasjonale arena for å fremme utdanning for alle, og vi gjør det i nært samarbeid med likesinnede givertand, med mottakerregjeringer og grupper i det sivile samfunn.

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

- Hvem er dette?
  - Hva heter Pakistans største by og kommersielle sentrum?
  - Er polygami (flerkoneri) en god tatt samlivsform blant masaiene?
  - Hva er Izalco (også kalt «Stillehavets fyrårn»)?
  - Hva heter hovedstaden i Tibet?
  - Hvilken elv renner gjennom Bagdad?
  - Hva heter Zimbabwes mest berømte nasjonalpark?
  - Kan muslimske kvinner kreve skilsmisse?
  - Hva betyr «El Salvador»?
  - Hva heter hovedstaden i Sri Lanka?
  - Hva er Indias nasjonalfugl?
  - Hvilken revolusjonær, åndelig leder kom til makten i Iran etter Sjahens fall?
  - Hvor er Phnom Penh hovedstad?
  - Hva betyr buddha?
  - Hvilket folkeslag utgjør om lag 51% av Guatemalas befolkning?
  - Hva kaller man den gamle karavane-veien fra Kina til Middelhavet?
  - Hva kaller man klimatyphen som veksler mellom regn og tørke?
  - Hvem er Morgan Tsvangirai?
  - Hva er myntenheten i Honduras?
  - Hva slags dyr er opossum?
- Svarene finner du på side 27.

Spørrespalten er laget av
Caroline Hvidtsten

Prøv en
annonse eller ilegg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Sterk vietnamesisk samtidslitteratur

LITTERATUR

Vietnamesisk samtidslitteratur er ikke hverdagskost på det norske bokmarkedet. «De blindes paradys» av Duong Thu Huong kom ut i hennes hjemland i 1988, men ble forbudt året etter.

Forfatteren er som tatt ut av «høydepunktene» i vietnamesisk historie: Hun har en fortid som leder av en kommunistisk ungdoms- og kulturbrigade, men ble senere ekskludert fra kommunistpartiet og arrestert. I dag bor hun i Hanoi. Alle bøkene hennes er forbudt i Vietnam, og hun er under politisk overvåking. Det er med andre ord en forfatter med en spesiell forhistorie vi skal forholde oss til. Hun har skrevet en bok som tar oss direkte inn i menneskemyldret, måltidene, sviket, vennskap, tradisjoner og nye tider i Vietnam.

Men sin bakgrunn tegner hun

bokanmeldelse

Duong Thu Huong:

«De blindes paradys»
Pax, 2003.

troverdige aktører fra alle gruppe- ringene som dette prøvede folket har hatt i sin midte.

Tre kvinner står sentralt i fortellingen. Hovedpersonen er den unge Hang som vokser opp med sin enslige mor Que i den aldri hvilende byen Hanoi. Moren har sine røtter på landsbygda, men ble et offer for landreformene og den politiske utrenskningen som fulgte i kjølevannet. Hennes bror Chinh er en ufyselig partifunksjonær som samler seg privilegier inntil vinden snur og han ender som en ynkelig skikkelse

i «kameratbyen» Moskva. Den tredje kvinnen i boka er den barnløse tanten Tam som holder sin hånd over Hang gjennom hele livet.

Vi følger denne familiens historie gjennom førti år. Bakgrunnsteppet er krig og et knallhardt partisystem. Men det er også møtet mellom tradisjon og modernisme, og mellom landsbygd og by. Det er en historie om mennesker som ofrer seg til det selvutslettende, mens andre gasser seg i godbiter de har snusket til seg på andres bekostning.

Historiene i boka er tankene som flyter gjennom hodet til Hang på en togreise til Moskva, der hun er «eksportert arbeider» ved en tekstilfabrikk. Boka er med andre ord et litterært uttrykk for en politisk historie som rystet en hel generasjon noen år tilbake – og som mange «deltok i» på sin måte her hjemme.

Men boka er også litterært pulserende. Vi tas med på de mest appetittvekkende vietnamesiske måltider. Storbyens lyder og lukter kommer nær. Det samme gjør landsbygdas fred. Menneskene får ansikter på godt og vondt. Det er levende fortellerkunst der historiene griper tak i leseren.

Boka ble en bestselger da den kom ut i Vietnam – før den ble forbudt. Noen bestselger blir denne typen oversatt litteratur sjelden her hjemme – men de som finner fram til den vil få nyanserte bilder fra et rikt kultursamfunn. Det er andre bilder enn dem som er klistret i hodet etter utallige amerikanske film-drama fra slagmarken i Vietnam.

TONE BRATTELI

KIRKENS NØDHJELP

REGIONAL REPRESENTANT FOR SØRLIGE AFRIKA

Kontraktstid: 2 år

Kirkens Nødhjelps regionale representant i det Sørlege Afrika avslutter sin kontrakt høsten 2003, og vi søker nå hans etterfølger. Stillingen omfatter ledelse og utvikling av Kirkens Nødhjelps representasjon og engasjement i regionen, herunder landkontorer i Malawi, Angola og Zambia.

Nærmere opplysninger: Telefon 22 09 27 00 ved seksjonsleder Eivind Aalborg og personalleder Kjell Jaren

Søknadsfrist: 25. april 2003

PROGRAMKOORDINATOR FOR VANN OG AVLØP TIL KOSOVO

Kontraktstid: 1 år

Kirkens Nødhjelp søker programkoordinator til utfasing av vårt arbeid innen vann og avløp i Kosovo, og overdragelse til lokale krefter. Koordinatoren vil dessuten ha overordnet ansvar for et helseprosjekt. Kapasitetsbygging og arbeid med å styrke og videreutvikle organisatoriske strukturer vil stå sentralt blant koordinatorens oppgaver.

Stillingen rapporterer til Kirkens Nødhjelps Stedlige Representant for Balkan.

Nærmere opplysninger: Telefon 22 09 27 00 ved seksjonsleder Bjørg Mide og personalkonsulent Liv Snesrud

Søknadsfrist: 30. april 2003

RÅDGIVER PÅ KAPASITETSBYGGING OG ORGANISASJONSUTVIKLING TIL KOSOVO

Kontraktstid: 6 måneder

Nødhjelp søker rådgiver for støtte til programkoordinatoren i utfasingen av vårt arbeid innen vann og avløp. I 2002 gjennomførte Kirkens Nødhjelp en kartlegging av organisatoriske strukturer og lokal gjennomføringskapasitet, som danner grunnlag for vårt videre arbeid. Styrking av lokal bærekraft vil stå sentralt blant rådgiverens oppgaver.

Stillingen rapporterer til Kirkens Nødhjelps Programkoordinator for vann og avløp i Kosovo.

Nærmere opplysninger: Telefon 22 09 27 00 ved seksjonsleder Bjørg Mide og personalkonsulent Liv Snesrud

Søknadsfrist: 22. april 2003

PROSJEKTKOORDINATOR TIL KOSOVO

Kontraktstid: 1 år

Ansettelsen er betinget av finansiering fra US Bureau of Populations, Refugees and Migration. Endelig utfall av KNs/IOCCs søknad er klart tidligst medio april 03.

Kirkens Nødhjelps arbeid i Mitrovica har i de siste 3 årene vært konsentrert omkring den internt fordrevne Romani-befolkningen. Fra januar 2003 har vårt program blitt utvidet til å omfatte arbeid med retur av flyktninger og internt fordrevne i og til alle de 6 nordligste kommunene i Kosovo, og til dette søker vi prosjektkoordinator. Hovedsamarbeidspartner i dette er International Orthodox Christian Charities (IOCC).

Stillingen rapporterer til Kirkens Nødhjelps Stedlige Representant for Balkan.

Søknadsfrist: 22. april 2003

Nærmere opplysninger: Telefon 22 09 27 00 ved seksjonsleder Bjørg Mide og personalkonsulent Liv Snesrud

For alle stillingene:

Se utfyllende stillingsbeskrivelse på www.kirkensnodhjelp.no
Søknad med CV sendes Kirkens Nødhjelp, Postboks 4544 Nydalen, 0404 OSLO eller til te@nca.no

nytt om navn

Espen Gullikstad (39) er ansatt som informasjonssjef i Utenriksdepartementet (utviklingspolitisk ledelse). Han er utdannet Cand. Polit., statsvitenskap, har Diploma of Advanced European Studies fra College of Europe, Belgia. Gullikstad

har tidligere vært rådgiver ved utviklingsministerens sekretariat, visesekretær ved generalkonsulatet i New York, ambassade-sekretær i Lusaka, Zambia og ambassade-sekretær ved NATO-delegasjonen i Brussel.

Trine Øveraas (27) er ansatt som informasjonssjef i UD. Hun er i ferd med å avslutte hovedfag i statsvitenskap og har journalistbakgrunn fra VG, NRK og Tønsbergs Blad.

Odd Naustdal (26) er ansatt som informasjonssjef i UD. Han har Bachelorgrad i journalistikk og kommunikasjon fra USA og har arbeidet som journalist og informasjonssjef.

Prøv en stillingsannonse i

bistandsaktuelt tlf. 22 24 20 40

Flerkulturelle og internasjonale studier?

Senter for flerkulturelt og internasjonalt arbeid (SEFIA) tilbyr følgende deltids-/fjernundervisningsstudier:

Flerkulturell forståelse 1, 2 og 3 (30+30+30 studiepoeng)

Et tverrfaglig videreutdanningstilbud for deg som er opptatt av/arbeider med flerkulturelle spørsmål. Studieavgift Flerkulturell forståelse 1: kr 15 000. Flerkulturell forståelse 2 og 3: Ingen studieavgift.

Global forståelse I (30 studiepoeng)

Et tverrfaglig studium som gir innføring i Nord/Sørforhold og utviklingslandenes situasjon. Studieavgift: kr 12 000.

Studiene kan inngå i en bachelorgrad. De er godkjente for finansiering gjennom Lånekassen.

Søknadsfrist: 15. april 2003.

Søknadsskjema og mer informasjon om SEFIA og studietilbudene finner du på www.hio.no. Du kan også kontakte oss på telefon 22 45 21 00 eller 22 45 28 28.

www.hio.no

høgskolen i oslo

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: anne@sorvis.no eller på telefon 37 14 81 94.

Svein Tveitdal (56), administrerende direktør ved GRID-Arendal, er oppnevnt som direktør i FNs miljøprogram UNEP. Tveitdal vil starte sitt arbeid ved hovedkontoret i Nairobi 1. juni og inngå i topplederteamet til generaldirektør Klaus Töpfer. Tveitdal vil blant annet lede arbeidet med de internasjonale miljøavtalene innen UNEP, programmene for miljøutdanning og miljølovgivning, samt polarsaker.

Petter Nome er ansatt som ny kommunikasjonsjef i Flyktningerrådet. Han har 25 års medieerfaring innenfor journalistikk, TV-produksjon og informasjon, og kommer direkte fra jobben som programleder og produsent i NRK.

Jappe Erichsen er engasjert som seniorrådgiver i Agderforskningsavdeling for utviklingsstudier. Erichsen er utdannet teolog og har de siste to årene vært direktør for Sørlandet i 100. Før dette har han lang fartstid som prest i Den Norske Kirke, og har betydelig erfaring med bistands- og utviklingsarbeid. Erichsen var generalsekretær i Kirkens Nødhjelp i 14 år, han har vært medlem i bistandskommisjonen og nestleder i Diakonhjemmets Internasjonale Senter. Han er for tiden styreleder i Flyktningerrådet.

Erik Strøm er valgt til ny styreleder i Norges Fredsråd. Strøm overtar vervet etter **Fredrik S. Heffermehl**, som har vært styreleder i 12 år og som fortsatt skal representere Fredsrådet internasjonalt.

Fredsrådet arbeider for fredskultur og fredelig konfliktløsning og et styrket FN. Rådet har nå 22 medlemsorganisasjoner og har vært sekretariat for den landsomspennende kampanjen mot krig i Irak.

Terje Skavdal (50) er ansatt som Regional Disaster Response Advisor in Asia for UN OCHA. Han fungerer samtidig

som leder av OCHAs kontor i Kobe, Japan. Terje Skavdal har bred erfaring fra stillinger i offentlig forvaltning, bistandsorganisasjoner og privat næringsliv. Terje Skavdal er partner i konsultantselskapet KRUT as, og har arbeidet som rådgiver for en rekke norske frivillige organisasjoner. Han har bred internasjonal erfaring fra blant annet Asia og Midt-Østen og har tidligere arbeidet for Norsk Folkehjelp, Kirkens Nødhjelp, ICVA og Flyktningerådet.

Babs Sivertsen er ansatt som daglig leder i Norges Fredsråd. Sivertsen har bakgrunn som realfagslærer. Hun har vært kontorleder hos Diakonhjemmets Internasjonale Senter (DIS) og Forum for Utvikling og Miljø (ForUM), samt administrator for globaliseringskonferansen.

Øystein Berg (30) er ansatt som ny kontorleder i ForUM (Forum for Utvikling og Miljø). Han har studert ressurser og utviklingsøkonomi ved Norges Landbrukskøleskole (NLH). Berg går fra en stilling som økonomikonsulent/produktansvarlig i Det Norske Bibelselskap, kurset gymnastikklærere i Kina og arbeidet som frivillig for Redd Barnas kontor i Uganda.

Kristin Fredheim (26) er ansatt som programmedarbeider i Utviklingsfondet. Hun er utdannet cand.mag fra Norges Landbrukskøleskole og har mellomfag i utviklingsstudier fra Høgskolen i Oslo. Hun har tidligere jobbet i som idrettsutvikler for Sport and Recreation Commission i Zimbabwe.

Christoffer Ringnes Klyve (27) er engasjert som informasjonsmedarbeider i Utviklingsfondet. Han er medieviter fra McGill University i Montreal, med masteroppgave om holdninger til bistand. Han har tidligere vært praktikant ved UNICEFs hovedkontor i New York, og har de siste to årene jobbet som organisasjonssekretær i ATTAC og konferansesekretær for Globaliseringskonferansen.

Eva Helene Østbye (42) er ansatt i Utviklingsfondet som programkoordinator for Malawi. Hun går fra en stilling i Redd Barna der hun arbeidet med utvekslingsprogrammet og beredskapsstyrken. Østbye er historiker og har arbeidet som lektor i videregående skole og som forsker hos NUPI. De senere årene har hun særlig konsentrert seg om konflikthåndtering og fredsbygging, som prosjektleder i Kirkens Nødhjelp og som mekler i konfliktrådet. Hun har dessuten arbeidet for UNHCR i Afghanistan som medlem i beredskapsstyrken i Redd Barna.

Anja Riiser er ansatt som sekretariatsleder for Norsk senter for demokratistøtte. Hun er utdannet Master of Arts in the Theory and Practice of Human Rights, og har tidligere arbeidet i UD og Amnesty International Norge.

Signe Aanby fortsetter på sin andre periode som valgt leder for Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpefond (SAIH). Hun har vært aktiv i SAIH siden 1997 og har bakgrunn som Internasjonal Ansvarlig i Norsk Studentunion (NSU). Hun studerer for tiden botanisk økologi ved Norges Landbrukskøleskole (NLH).

Astrid Tvetraas er valgt til nestleder i Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpefond (SAIH). Hun har en mastergrad fra NORAGRIC og har tidligere arbeidet aktivt i organisasjonens lokallag, arbeidsutvalg og styre.

Ragnhild Nordvik Valverde, er ansatt som fast ansatt prosjektansvarlig for Nicaragua i Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpefond (SAIH). Hun tar over etter Roy Krøvel. Nordvik Valverde har lang fartstid i organisasjonen som aktivist, nestleder og vikar.

Solveig Busk Halvorsen går inn i ett års vikariat som innsamlingsmedarbeider i Leger Uten Grenser. Ved siden av sin nye jobb studerer Solveig faget global forståelse ved Høgskolen i Oslo. Hun har tidligere vært prosjektleder i Leo Burnett, JBR McCann og Scandinavian Design Group.

Ingvild Hestad er ansatt i vikariat som informasjonsleder på Chr. Michelsens Institutt. Hun har hovedfag i religionshistorie, og har allsidig erfaring fra internasjonalt forskningssamarbeid og utviklingsspørsmål. Tidligere har hun jobbet for Nettverk for Universitetssamarbeid Tibet-Norge i Tibet og for Redd Barna i Uganda.

Per Kristian Lunden, daglig leder, **Marianne Damhaug**, administrerende direktør og **Wenche Fladen**, utviklingskonsulent, er oppnevnt for to år som nye faste medlemmer til styret i Fredskorpset. **Nina Birkeland**, forsker, er oppnevnt som nytt varamedlem. **Ragnar Kleiven**, konsulent, er gjenoppnevnt som fast styremedlem, mens **Einar Graff Hugo**, **Øivind Engh** og **Anne Veiteberg** er gjenoppnevnt som varamedlemmer.

Marit Berger (24), byrådssekretær, er ansatt som politisk rådgiver i Utenriksdepartementet (utenriksaker). Berger kommer fra stillingen som byrådssekretær for velferd og sosiale tjenester i Oslo kommune og har tidligere vært politisk sekretær for ordføreren i Oslo. Hun har vært formann i Akershus Unge Høyre, nestleder i Unge Høyres Landsforbund og fylkestingsrepresentant i Akershus.

Ragnhild Bakke, rådgiver, er utnevnt til underdirektør i Utenriksdepartementet.

Eirik William Sandsten, rådgiver, er utnevnt til underdirektør i Utenriksdepartementet.

Erlend Kokaas, fagsjef, er utnevnt til underdirektør i Utenriksdepartementet.

Elisabeth Wemberg, underdirektør i Sjøfartsdirektoratet, er utnevnt til underdirektør i Utenriksdepartementet.

Haakon Baardsøn Hjelde, ambassadør i Beijing, er utnevnt til ambassadør i Helsingfors.

Hans Brattskar, ministerråd, er utnevnt til ambassadør i Colombo.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Styreleder i Worldwatch Institute Norden, Øystein Dahle.
2. Karachi.
3. Ja.
4. En vulkan.
5. Lhasa.
6. Tigris.
7. Hwange.
8. Ja.
9. Frelseren.
10. Colombo.
11. Påfuglen.
12. Ayatollah Khomeini.
13. Kambodsja.
14. Den opplyste.
15. Hvite.
16. Silkeveien.
17. Monsunklima.
18. Leder av Zimbabwes største opposisjonsparti MDC (og tiltalt for å ha planlagt statskupp og drap på landets president Robert Mugabe).
19. Lempira.
20. Pungrotte.

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

15-19: Verden trenger deg.

10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.

5-9: Ikke så verst.

1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?

0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 16. mai

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdens spørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse: .....

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Gir kvinnene et bedre liv

Norske UnoPhone satser på landsbytelefoner i Uganda

KAMPALA (b-a): I januar 2003 lanserte det norske selskapet UnoPhone Ltd. landsbytelefoner i tre distrikter i Uganda. Det har bidratt til å gi mer enn 40 landsbyer telefonforbindelse og mer enn 40 kvinner et bedre liv.

UnoPhone Ltd. gir de framtidige operatørene en uke med intensiv opplæring for å lære seg å bruke en mobiltelefon. Flere av deltakerne holder i en telefon for første gang.

FOTO: PER KR. LUNDEN/SØRVIS

UGANDA

• SYLVIA JUUKO

En typisk dag for Nalongo Hadijja Mugerwa tar til klokka 5.30 om morgenen. Da gjør hun klar de sju barna i alderen 8 til 14 år slik at de kan gå på skolen. Idet sola kommer opp over horisonten, går hun til kjøkkenhagen og arbeider der i fire timer. Deretter tilbereder hun lunsj for familien på det enkle kjøkkenet hennes.

Etter lunsj gjenstår det fortsatt flere timer med hardt arbeid. Så går hun videre til det hun kaller kvinneprosjektet. Nalongo tar nemlig ikke bare ansvar for sin egen husholdning, men også for kvinneprosjektet. Det er et jordbruksstiltak som skal bedre den økonomiske situasjonen for kvinner i den lille kommunen Nangabo Parish i Wakisko-distriktet i Uganda.

Det er en liten gård som driver med birøkt, svin og høns. Nalongo ser mye eldre ut enn hva hennes 40 år skulle tilsa, men det er tydelig for alle at hun fortsatt er sterk og energisk.

- Ektemannen min, Salongo, er mer eller mindre ufør. Han har diabetes og høyt blodtrykk, så han kan ikke klare slitsomt arbeid. Barna må gå på skolen, så jeg er nødt til å arbeide ekstra hardt for å sikre skolegangen deres, sier hun.

Hun har ledet og organisert kvinnegruppen i seks år. For å koordinere prosjektet og holde kontakten med alle de involverte, må hun ta mange og lange turer på sykkel rundt om i distriktet.

Norsk selskap. Nalongos liv er i ferd med å endre seg. Etter at UnoPhone lanserte landsbytelefoner, vil hun lettere kommunisere med kvinnene i prosjektet og også få en kjærkommen inntekt. UnoPhone er et norsk selskap som gjennom et ugandisk søsterselskap nylig etablerte landsbytelefoner i distriktene Wakiso, Nebbie og Masindi.

Prosjektet er bygd opp etter samme mal som Grameen Phone i Bangladesh. Der har prosjektet vært svært vellykket, og gitt mer enn 40 landsbyer tilgang til en moderne og billig kommunikasjonskanal.

- Landsbytelefonene gir 40 nye arbeidsplasser, noe som gir kvinnene anledning til å øke inntektene sine, sier administrerende direktør i UnoPhone, Karl Skaar.

Selskapet har gitt de nye operatørene en uke med intensiv opplæring for å lære seg de tekniske si-

Mobiltelefon gir Nalongo Hadijja Mugerwa (t.h.) en kjærkommen ekstraintekt.

dene ved å bruke en mobiltelefon. Under dette kurset var det flere av deltakerne som holdt i en telefon for første gang.

Karl Skaar er imponert over entusiasmen kvinnene viser.

- Det er imponerende at disse kvinnene er så ivrige etter å delta og lære. De har tross alt en hverdag tettepakket av forpliktelser, sier han.

Libertalt telemarked. Uganda var lenge blant de landene i Afrika som hadde det dårligste telefontilbudet, med bare 25 telefoner per 1000 innbyggere. De siste fem årene har imidlertid industrien gjennomgått en revolusjon. Gjennom ny lovgivning, som legger til rette for investorer, har Uganda blitt et av de mest liberale telemarkedene i verden. Starten til dette var da statsmonopolet Uganda Post and Telekommunikation Corporation (UPTC) ble splittet i 1997. En privat sammenslutning, som består av Detecom og WorldTel, kjøpte 51 prosent av aksjene i UPTC for 23 millioner dollar. Selskapet har tilført 100.000 nye mobiltelefonlinjer i løpet av to år.

Også det sørafrikanske selskapet Mobile Telephone Network (MTN) er på plass. Nettverket har mer enn 350.000 abonnenter og er i vekst. Før MTN kom inn på markedet, var mobildekningen blant de laveste i Afrika, med bare 0,27 prosent dekning. I dag ligger dekningen på 1,2 prosent, nesten en tredobling. I dag er Uganda midt på treet sammenlignet med resten av Afrika når det gjelder mobildekning.

Dårlig teletilbud på landsbygda. Tross rask utvikling, er de fleste mobil- og fasttelefonene i byene, mens tilbudet fortsatt er dårlig på landsbygda.

Siden inntektene på landsbygda er lavere enn i byene, er de fleste selskapene lite villige til å ekspandere til områder som de mener ikke vil være lønnsomme. Uganda Communications Commission (UCC) har derfor etablert et kommunikasjonsfond med tanke på landsbygda. Målsetningen med dette fondet er å gjøre det lettere for selskaper som tar risikoen med å utvide tilbudet til samfunn på landsbygda.

UnoPhone Ltd vil fungere vil som et supplement til dette fondet med sine landsbytelefoner, som gir de små samfunnene på landsbygda tilgang til billige telefontjenester. For Hadijja Mugerwa Nalongo, betyr den ekstra inntekten fra landsbytelefonen at hun kan leie inn mer hjelp for å drive gården, og byrden med å ta vare på familien blir dermed lettere å bære.

Sylvia Juuko er journalist i Uganda. Hun er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon. Juuko er for tiden fredskorpsdeltaker i Norge.